

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2010:54
ISSN 1654-0247

Kulturpolitik som instrument

En idéanalys av propositionen *Tid för kultur*

METTE AGBORG
MALIN BOLANDER

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Författarna**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Kulturpolitik som instrument: en idéanalys av propositionen Tid för kultur
Engelsk titel:	Instrumental cultural policy: an idea analysis of the bill <i>Time for culture</i>
Författare:	Mette Agborg Malin Bolander
Färdigställt:	2011
Handledare:	Magnus Torstensson
Abstract:	<p>This Master's thesis has governmental cultural policy in focus and concludes a textual idea analysis of the governmental bill <i>Time for culture</i>. (<i>Tid för kultur</i>.) The aim of the study is to examine how the government is seeking legitimacy concerning the cultural policy. One of the starting points is that the society has changed over time in terms of for example increased globalization and multicultural and even the market adjustment is more evident. Also the economical basis in the society is different nowadays. These changes form challenges concerning the governmental cultural policy. The theoretical starting point for this thesis is based on a theory by cultural policy researcher Geir Vestheim. The theory claims that cultural policy is instrumental. The forms of instrumental culture policy are either qualitative, social, economic or democratic. The method used in the study is idea analysis. Ideal types based on a model by Vestheim are used to examine the different forms of instrumental culture policy and arguments in <i>Time for culture</i>. The study wants to explore which forms of arguments and instrumental cultural policy that can be seen in <i>Time for culture</i>. The result of this study shows that the different forms of instrumental cultural policy occur to varying extent in <i>Time for culture</i>. Most prominent are the economical arguments. Particularly when it comes to the cultural policy that concerns the role of the culture in the development of the society. One conclusion drawn is that the government is seeking legitimacy concerning the new cultural policy mainly throughout economical arguments.</p>
Nyckelord:	Statlig kulturpolitik, legitimitet, instrumentalism, idé, idéanalys, argument, Geir Vestheim

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar	2
1.2. Begrepp.....	3
1.2.1. Kultur.....	3
1.2.2. Kulturpolitik	3
1.2.3. Legitimitet.....	4
1.3. Material och studiens avgränsningar	4
1.4. Uppsatser där liknande undersökningar görs.....	5
1.5. Presentation av litteratur	7
2. Den statliga kulturpolitikens utveckling i Sverige.....	9
2.1. Kulturpolitiken som en del av välfärdssamhället	9
2.2. En statlig kulturpolitik formuleras.....	10
2.3. En förnyad kulturpolitik efterfrågas	11
2.4. Utmaningar för den nya statliga kulturpolitiken.....	14
3. Metodologisk och teoretisk utgångspunkt.....	16
3.1. Metod.....	16
3.1.1. Förförståelse.....	16
3.1.2. Val av analysmetod.....	17
3.1.3. Idébegreppet	17
3.1.4. Idéanalys.....	17
3.1.5. Idealtyper.....	18
3.1.6. Validitet och reliabilitet.....	19
3.1.7. Textdokument som undersökningsmaterial	20
3.2. Teori	21
3.2.1. All kulturpolitik är instrumentell	21
3.2.2. Kvalitetsargumentet.....	22
3.2.3. Det ekonomiska argumentet	23
3.2.4. Argumentet för social utveckling och integration	24
3.2.5. Det demokratiska argumentet.....	24
3.3. Modifierad analysmodell	25
3.3.1. De kulturpolitiska idealtyperna	25
3.3.2. Praktiskt tillvägagångssätt	27

4.	Analys av propositionen <i>Tid för kultur</i>	28
4.1.	En kulturpolitik för hela landet.....	28
4.2.	Kulturpolitik för specifika grupper.....	30
4.3.	Kulturens allt viktigare roll i samhällsutvecklingen.....	36
4.4.	Villkoren för konstnärligt skapande	42
4.5.	Kulturarv för framtiden	45
4.6.	Det internationella perspektivet i kulturpolitiken.....	52
5.	Slutsatser	55
6.	Diskussion	58
7.	Metoddiskussion	62
8.	Sammanfattning	63
9.	Litteratur- och källförteckning	65

1. Inledning

Denna uppsats behandlar svensk statlig kulturpolitik och utgörs av en idéanalys av kulturpropositionen *Tid för kultur*.¹ Propositionen presenterades hösten 2009 av den borgerliga regeringen. Detta efter mer än 30 år med en statlig kulturpolitik som till stor del varit oförändrad sedan den fastslogs i början av 1970-talet. Den tidens kulturpolitik växte fram som en del av den välfärdspolitik som präglade den svenska samhällsutvecklingen i stort och alltså även kulturpolitiken. Kulturpolitiken utmärktes framför allt av en ambition att bidra till bildning, jämlikhet och delaktighet och användes som ett politiskt instrument för att understödja detta i samhället. I takt med att samhället har förändrats har också villkoren och drivkrafterna för att bedriva kulturpolitik ändrats. Ekonomiska motiv för kulturella satsningar och verksamheter har blivit allt vanligare, framför allt på regional nivå.

Tid för kultur föregicks av en kulturutredning vars arbete väckte mycket uppmärksamhet, inte minst i media. Detta ledde till att kultur och kulturpolitik hamnade i fokus på ett sätt som inte varit aktuellt under senare år. Vår nyfikenhet och vårt intresse för kulturpolitiska frågor fördjupades i och med den livliga debatt och diskussion som följde. Efter att ha tagit del av kulturutredningens betänkande² kunde vi konstatera att den föreslagna kulturpolitiken till mångt och mycket baserades på bland annat regional utveckling och samarbete mellan olika politikområden. Vi ser det därför som spännande att undersöka den nya statliga kulturpolitiken närmare.

Behovet av en uppdaterad statlig kulturpolitik har under senare år lyfts fram av ett flertal kulturpolitiska forskare. Sven Nilsson har påtalat nödvändigheten av en kulturpolitik som kommer i kapp kulturlivet och samhället i övrigt och Anders Frenander har beskrivit den statliga kulturpolitiken som något som under många år stått vid sidan av samhällsutvecklingen.³ Dagens alltmer globaliserade och mångkulturella samhälle är förutsättningar som kulturpolitiken har att förhålla sig till. Så också den informationstekniska utvecklingen och civilsamhällets förändrade roll. Dessa samhällsförändringar har lyfts fram som utmaningar för en framtida kulturpolitik.⁴

En kulturpolitik som inte är i takt med samhället i övrigt kan sägas förlora i legitimitet. De argument som tidigare utmärkt kulturpolitiken har inte längre samma giltighet. Enligt professor Geir Vestheim söker den svenska statliga kulturpolitiken sedan drygt tjugotalet år tillbaka ny legitimitet och det som väckt starkast gehör, åtminstone hos styrande politiker, är framför allt ekonomiska motiv.⁵ Det är ingen vild gissning att anta att detta även avspeglas i den nya statliga kulturpolitiken och det är en anledning till att vi vill ta reda på vad som kännetecknar *Tid för kultur*. Den marknadsanpassning som samhället i stort har genomgått påverkar naturligtvis också kulturpolitiken. Vi anser att det kan finnas en fara i att ekonomiska argument i allt högre utsträckning används kulturpolitiskt eftersom ekonomiska prioriteringar kanske görs på bekostnad av kulturella.

¹ *Tid för kultur* 2009/10:3

² *Kulturutredningen* 2009:16

³ Nilsson 2003, s. 255, Frenander 2005, s. 211

⁴ T.ex. Mangset 2001, Sörlin 2003 och Frenander 2008

⁵ Vestheim 2003, s. 258ff

Förutom kultursektorns ekonomiska aspekter har kulturens roll som resurs för samhällsutveckling i stort diskuterats alltmer sedan ett antal år tillbaka.⁶ Detta märks även i kulturpolitiken. Följden blir, som vi ser det, att kulturpolitikens legitimitet då söks i allt högre utsträckning i de effekter som kulturpolitiska insatser får inom andra politiska områden.

Kulturpolitik är, liksom all politik, ett sätt att uppnå mål och förändringar i samhället. Vilka målen varit har dock skiljt sig åt från tid till annan beroende på vilka intressen staten har haft. Att genom kulturpolitik bilda medborgarna och stödja deras kulturella delaktighet är, vilket vi nämnt ovan, att använda kulturpolitiken i ett instrumentellt syfte. Så också att marknadsföra enskilda orter eller regioner med kultur som ett sätt att locka turister eller nya invånare. Detta är uttryck för olika former av instrumentell kulturpolitik. Dessa skilda former av instrumentalisering kan sägas vara den kulturpolitiska forskningens ”studieobjekt”. Olika sätt att instrumentalisera kulturpolitiken, i syfte att nå bestämda mål, grundar sig på skilda synsätt och värderingar.⁷ Detta sätt att betrakta kulturpolitiken gör det, enligt vår mening, än mer angeläget att ta reda på vilka idéer, motiv och argument som ligger till grund för den nya statliga kulturpolitiken. Att undersöka kulturpolitik just för att ta reda på vilka motiv som ligger bakom har lyfts fram som betydelsefullt av forskare inom området.⁸

1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar

En kulturpolitik som inte är i takt med samhället i övrigt kan sägas förlora i legitimitet och inte längre vara gångbar. Nu finns det för första gången på förhållandevis lång tid nya mål och riktlinjer för kulturpolitiken. Den utveckling och förändring som det svenska samhället har genomgått under senare år har skapat nya förutsättningar och utmaningar för kulturpolitiken. En förnyad kulturpolitik bör naturligtvis ta sin utgångspunkt i hur samhället ser ut. På vilket sätt kulturpolitiken därefter formuleras och utformas beror däremot, enligt vårt sätt att se det, framför allt på vad politikerna vill uppnå med hjälp av kulturen och kulturpolitiken som ett politiskt instrument. Om kulturpolitiken tidigare var ett politiskt projekt med fokus på delaktighet och demokrati – vad kännetecknar det politiska projekt som dagens kulturpolitik utgör? Vi föreställer oss att det kan vara så att de ekonomiska argumenten som under senare år blivit allt vanligare i kulturpolitiken har fått än större genomslag, även i den statliga kulturpolitiken.

Det är med detta som utgångspunkt vi ställer frågan hur en svensk statlig kulturpolitik anpassad till dagens svenska samhälle ser ut. Vi vill ta reda på vad som kännetecknar den nya statliga kulturpolitiken såsom den framställs i kulturpropositionen *Tid för kultur*. Genom att betrakta kulturpolitik som ett politiskt instrument kan vi få en uppfattning om på vilket sätt regeringen vill använda kulturpolitiken i samhället. Detta ger i sin tur en bild av hur regeringen söker legitimitet för kulturpolitiken vilket är uppsatsens huvudsakliga syfte.

Vi åskådliggör syftet med hjälp av följande frågeställningar:

- Vilka former av instrumentell kulturpolitik kommer till uttryck i *Tid för kultur*?

⁶ T.ex. Bryder, Silander & Silander (red.) 2004, *Vår skapande mångfald* 1996 och Nylöf 1996

⁷ Vestheim 1997, s. 39

⁸ Engberg 2004, s. 40

- Vilken typ av argument används i *Tid för kultur* för att motivera kulturpolitiken?

1.2. Begrepp

Till att börja med vill vi tydliggöra centrala begrepp i uppsatsen.

1.2.1. Kultur

Att kultur är något av våra allra mest mångfacetterade uttryck råder det ingen tvekan om. Det används i många skilda sammanhang och ges skiftande betydelser utifrån situation och kontext.

Kulturanthropolog Lars-Olof Åhlberg skiljer ut två övergripande typer av kulturbegrepp: Det traditionella kulturbegreppet respektive det antropologiska eller sociologiska kulturbegreppet. Med det traditionella kulturbegreppet menas först och främst konstarterna: musik, litteratur, bildkonst, film och arkitektur. Även kunskaperna om konstarterna räknas in och därmed betonas bildning, något som gör att det också kallas för det estetiska kulturbegreppet. Vissa anser att det traditionella kulturbegreppet är värderande vilket står i opposition till det antropologiska och sociologiska begreppet som istället är beskrivande.⁹ Antropologiska definitioner av kulturbegreppet utgår ifrån att det finns ett motsatsförhållande mellan natur och kultur. Allt människan gör som inte går att härleda till biologin hör i stället till kulturen. Gemensamt för alla kulturella företeelser är att det är kunskaper och vanor som vi tagit till oss i och med att vi är medlemmar av ett samhälle. Just förhållandet mellan kultur och samhälle är problematiskt bland annat på grund av att det är svårt att skilja dem från varandra; områdena sammanfaller. Det antropologiska och sociologiska kulturbegreppet är mycket omfattande och handlar om idéer, värderingar, regler och normer som förs vidare från generation till generation och det rör sig alltså om en ”människogrups livsform”.¹⁰

Hur kulturbegreppet definieras skiftar alltså utifrån sammanhang och över tid och gränserna är långtifrån självklara att dra. I *Tid för kultur* framgår att regeringen använder det traditionella kulturbegreppet som utgångspunkt för sina kulturpolitiska insatser. Man motiverar detta med att det i kulturpolitiska sammanhang inte är möjligt att använda ett alltför omfattande och brett kulturbegrepp när det kulturpolitiska ansvaret ska klarläggas.¹¹

1.2.2. Kulturpolitik

Kulturpolitik kan definieras som ”en samlad struktur för statens, kommunernas och landstingens åtgärder på kulturområdet.”¹² I *Tid för kultur* skriver regeringen att kulturpolitiken har ”som huvudsyfte att stödja insatser som görs inom ordets, scenens, bildens och tonens områden samt för kulturarvet.”¹³

⁹ Åhlberg 1995, s. 169f

¹⁰ Åhlberg 1995, s. 172ff

¹¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 12

¹² Nilsson 2003, s. 242

¹³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 12

Vidare skriver man:

Kulturpolitikens specifika uppgift är att stödja konstnärligt skapande i olika former, att skapa förutsättningar för att bevara, tolka, tillgängliggöra och utveckla kulturarvet, att bidra till att människor i hela landet har möjlighet att ta del av ett rikt och mångsidigt kulturutbud samt att medverka till att kulturen återspeglar den stora mångfald som präglar dagens samhälle. Vi menar också att kulturpolitiken ska syfta till att kulturella och estetiska värden blir beaktade inom alla områden som berörs av offentligt beslutsfattande.¹⁴

1.2.3. Legitimitet

Legitimitet har att göra med vilka värderingar, föreställningar och idéer som ligger till grund för det som uppfattas vara riktigt och rimligt; alltså legitimt, i ett samhälle. Vad som anses ha legitimitet skiftar från en tid och ett sammanhang till ett annat.¹⁵

Jürgen Habermas, filosof och sociolog, diskuterar och problematiserar legitimitetsbegreppet i *Den rationella övertygelsen - En antologi om legitimitet, kris och politik* (1984). Hans definition lyder: ”Legitimitet betyder en viss politisk ordnings välgrundade anspråk på att erkännas.”¹⁶

Något som anses legitimt är alltså det som betraktas som rätt, riktigt, giltigt och har erkännande. I det ligger också det faktum att legitimitetens anspråk på att vara just detta kan bestridas. Om legitimiteten i till exempel ett politiskt system börjar ifrågasättas uppträder legitimitetsproblem vilket kan leda till att den politiska ordningen ändras för att sedan återigen anses vara legitim. Habermas menar att det bara är de politiska ordningarna som är i behov av legitimitet och alltså är det endast de som har någon legitimitet att förlora.¹⁷ Huruvida ett politiskt styre eller samhällssystem anses vara legitimt eller inte har att göra med om dess medborgare, det vill säga de som lyder under makten, är övertygade om dess legitimitet.¹⁸

1.3. Material och studiens avgränsningar

Det empiriska materialet utgörs som nämnts av kulturpropositionen *Tid för kultur*. Vårt val av material föll sig på många sätt naturligt. Eftersom vi är intresserade av att undersöka den statliga kulturpolitiken såsom den kommer till uttryck i den nya kulturpropositionen var valet av undersökningsmaterial givet så snart vi bestämt vad vår uppsats ska behandla. En proposition innehåller regeringens förslag om politiska åtgärder och riktlinjer inom ett visst område. *Tid för kultur* representerar alltså, i form av riktlinjer och kulturpolitiska mål, den kulturpolitik som regeringen menar bör ligga till grund för den framtida statliga politiken inom kulturområdet.

Vår analys av den nya statliga kulturpolitiken gäller alltså kulturpolitiken såsom den kommer till uttryck i *Tid för kultur*. Vårt intresse ligger i att undersöka vilka idéer och argument i texten som ligger till grund för den förnyade kulturpolitiken. Detta menar vi

¹⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 12

¹⁵ Vestheim 2003, s. 273

¹⁶ Habermas 1984, s. 125

¹⁷ Habermas 1984, s. 125ff

¹⁸ Habermas 1984, s. 147

ger en bild av hur regeringen söker legitimitet för kulturpolitiken. Studien gäller alltså endast kulturpolitik i teorin och inte i praktiken eller dess praktiska konsekvenser, även om vi kan tänkas komma att beröra detta något i diskussionen. *Tid för kultur* är den första kulturproposition som från början till slut har initierats och lagts fram av en borgerlig regering, vilket i sig hade kunnat utgöra en intressant utgångspunkt. En tanke hade därför kunnat vara att göra en studie av *Tid för kultur* utifrån politisk ideologi för att ta reda på eventuella skillnader gentemot tidigare kulturpropositioner, men det är inte avsikten med vår undersökning. I stället är vår intention att placera studien av den förnyade kulturpolitiken i ljuset av den kulturpolitiska utvecklingen och de samhällsförändringar som skett.

1.4. Uppsatser där liknande undersökningar görs

Inledningsvis vill vi nämna en uppsats som liksom vår har undersökt den statliga kulturpolitiken med utgångspunkt i *Tid för kultur*. Uppsatsen heter *Folkbiblioteket i den statliga kulturpolitiken: En ideologianalytisk studie av propositionen Tid för kultur* (2010) och är skriven av Jakob Hedbom och Erik Lindroos. I studien undersöks den statliga kulturpolitikens inriktning ur ett ideologiskt perspektiv, framför allt vad gäller de följder inriktningen kan få för folkbiblioteket. I analysen utgår författarna, i likhet med oss, från idealtyper och resultatet presenteras utifrån regeringens kulturpolitiska mål. En del av studiens resultat är extra intressant att sätta i relation till vår undersökning. Bland annat konstaterar författarna att det i den statliga kulturpolitiken eftersträvas en ökad marknadsanpassning; kulturen är inte längre endast bunden till kultursektorn såsom den traditionellt sett ut. Kulturen ska också användas för att åstadkomma en positiv samhällsutveckling. Resultatet visar även att kulturpolitiska värden som av tradition varit viktiga; som demokratiserande och upplysande inriktningar, fortfarande finns men att dessa har kompletterats av marknadsliberala inslag.¹⁹

Den svenska kulturpolitikens ideologiska innehåll på 1990-talet av Sara Perleroth och Alina Piekart (2002) undersöker bland annat vilka kulturpolitiska idéer som präglat den svenska kulturpolitiken på 1990-talet. Studien utgörs av en idé- och ideologianalys av två statliga kulturpolitiska dokument; 1995 års kulturutredning *Kulturpolitikens inriktning* och utvärderingsrapporten *Tjugo års kulturpolitik 1974-1994*. I likhet med oss gör författarna en analys utifrån idealtyper. Analysen påvisar ett antal kulturpolitiska idéer som är klart uttryckta och har en stark ställning i materialet: deltagande, tillgänglighet, decentralisering, identitet, mångfald, kvalitet och förnyelse. Författarna menar att det i slutändan är statens agerande som legitimeras och de uppfattar utredningens budskap som en stark nationalstat och stark nation med kulturpolitik som instrument. Ekonomins starka ställning i samhället gör att de humanistisk-sociala idéerna är svaga och kulturpolitiken styrs av krav på effektivitet. Överhuvudtaget är de ekonomiska inslagen dominerande i kulturpolitiken. Kulturella satsningar hoppas kunna bidra till ekonomisk utveckling och lönsamhet. Författarna ser ett tydligt marknadstänkande. Resultatet visar att det har skett en förskjutning i den svenska kulturpolitiken vad gäller kulturpolitikens legitimering.²⁰

En magisteruppsats som till viss del tangerar vår undersökning är *Kultursponsring på bibliotek – En ideologikritisk analys av kulturpolitiska dokument* (2008) av Sandra Bo-

¹⁹ Hedbom & Lindroos 2010, s. 48

²⁰ Perleroth & Piekart 2002, s. 74ff

nassi. Författaren analyserar tre kulturpolitiska dokument för att ta reda på vilka kulturpolitiska idéer som kommer till uttryck. Detta för att i förlängningen komma åt idéer om kultursponsring. Ett av de undersökta dokumenten är 1996 års kulturproposition. Resultatet visar att propositionen domineras av sociologiska argument följt av marknadsekonomiska argument. De humanistiska argumenten är få. De marknadsekonomiska argumenten har tyngd och författaren tycker sig kunna se ett tydligt ställningstagande för kultursponsring i propositionen.²¹

Ytterligare en magisteruppsats som vi vill nämna är Veronica Holmqvists *Synen på litteratur i 1970-talets och 1990-talets svenska kulturpolitik – En idéanalytisk ansats*. (2005) Holmqvist undersöker vilka idéer om demokrati som har utmärkt den svenska kulturpolitiken under de aktuella tidsperioderna i ett antal politiska dokument. Fokus ligger på litteraturens roll i kulturpolitiken. Dokumenten utgörs dels av två statliga litteraturutredningar, dels av kulturpropositionerna från 1974 och 1996. Resultatet visar att det skett förändringar mellan tidsperioderna, men det rör sig inte om några markanta skillnader. I 1990-talets dokument ser författaren tendenser till en mer marknadsanpassad kulturpolitik men samtliga dokument är till största delen präglade av sociologisk och humanistisk kulturpolitik.²²

Angelica Holm Johansson skrev 2005 *Kultur och marknad i svensk kulturpolitik under 1970- och 1990-talen: En kontextuell ideologianalytisk studie*. Författaren undersöker den svenska statliga kulturpolitikens inställning och idéer under 1970-talet och 1990-talet med avseende på kultur och marknad och med tonvikt på litteraturområdet. På ett sätt som har likheter med vår studie tar författaren som utgångspunkt att det svenska samhället har förändrats under senare år till exempel vad gäller informationsteknik, EU-medlemskap, ekonomi och välfärd. Holm Johansson utgår ifrån att kulturområdet och kulturpolitiken har påverkats och eventuellt också förändrats sedan 1970-talet. De kulturpolitiska dokument som undersöks är två litteraturutredningar och två kulturpropositioner varav de senare utgörs av propositionerna från 1974 och 1996. Resultatet visar att kulturpolitiken präglas av en i stort sett antikommersiell inställning till samspelet mellan kultur och marknad både under 1970-talet och 1990-talet. Dock är den här inställningen tydligare på 1970-talet och starkare uttryckt i den tidens material. Både 1970-talets och 1990-talets kulturpolitik legitimeras utifrån humanistiskt präglade argument. Vad gäller 1970-talet finns även sociologiska argument. Något marknadstänkande menar författaren att hon inte hittar spår av i dokumenten. Holm Johansson drar slutsatsen att trots att samhället och politiken har förändrats verkar det inte ha skett någon större förändring i kulturpolitiken eller i statens syn på kultur, litteratur och marknad.²³

Även i *Kultursponsring och kulturfinansiering: En undersökning av diskursiv förändring i fyra statliga kulturpolitiska dokument* av Karin Häll (2003) analyseras och jämförs kulturpolitiska dokument från två olika diskurser; 1970-tal och 1990-tal. Också i denna studie utgörs materialet bland annat av kulturpropositionerna från 1974 och 1996. Syftet är att hitta och få förståelse för en förändring i inställning till finansiering av kultur och kultursponsring. Resultatet visar att det finns stora skillnader mellan 1970-talets och 1990-talets diskurser. Synen på vad som är kulturens uppgift och betydelse skiljer sig åt, men däremot har båda diskurserna en instrumentell syn på kultur och kulturpolitik. 1970-talets diskurs är sociologiskt grundad medan 1990-talets diskurs är tydligt på-

²¹ Bonassi 2008, s. 35f

²² Holmqvist 2005, s. 55

²³ Holm Johansson 2005, s. 60f

verkad av marknadens och ekonomins diskurs. Dock ställer sig Häll tveksam till om det är fråga om någon ny diskurs, utan menar att det är språkbruket snarare än ideologin som har skiftat.²⁴

1.5. Presentation av litteratur

Vi inleder med att presentera de författare och titlar som varit viktiga för vårt uppsatsarbete och som vi kommer att basera vår framställning om den kulturpolitiska utvecklingen på.

Sven Nilsson är litteraturvetare, kulturpolitisk debattör och författare med en diger produktion bakom sig. I boken *Kulturens nya vägar* (2003) tar han ett helhetsgrepp på kulturområdet och analyserar kulturens och kulturpolitikens framväxt och utveckling i Sverige ur ett brett perspektiv. Den innehållsrika *Kulturens nya vägar* har varit en inspirationskälla för oss som vi återkommit till under uppsatsarbetets gång.

Anders Frenander är docent i idéhistoria och verksam vid Centrum för kulturpolitisk forskning vid Högskolan i Borås. I sin bok *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet* (2005) åskådliggör Frenander hur den svenska statliga kulturpolitiken har diskuterats och växt fram under 1900-talet. Frenander menar att kulturpolitiken har formats som en del i det svenska folkhemmet vilket utgjort hegemoni alltsedan det etablerades på 1930-talet. Det faktum att folkhemmet har försvunnit och att det svenska välfärdssamhället som det en gång såg ut inte finns längre har fått konsekvenser för det kulturpolitiska området.

Geir Vestheim är professor i kulturpolitik och kulturförståelse vid Institutt for kultur- og humanistiske fag, Högskolan i Telemark. Tidigare har han bland annat varit verksam som professor vid Bibliotekshögskolan i Borås. Vestheim har publicerat en rad böcker, rapporter och artiklar om kulturpolitik och kultur i ett historiskt och sociologiskt perspektiv. Flera av Vestheims texter har varit betydelsefulla för oss och fördjupat ämnet. Vi kommer att använda Vestheims teori om att betrakta all kulturpolitik som instrumentell som teoretisk och metodologisk utgångspunkt.

Intresseväckande resonemang om kulturpolitik i relation till instrumentalism har vi också hämtat från Mikael Franzén som är nationalekonom och bland annat forskat om kulturekonomi. I sin artikel ”Kultur som redskap – instrumentalism” (2002) för han en fördjupande diskussion om instrumentalism och kulturpolitik.

Dorte Skot-Hansen är verksam vid Center for Kulturpolitiske studier vid Danmarks biblioteksskola. 1999 publicerades hennes artikel ”Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik” i *Nordisk kulturpolitisk tidskrift* nr 1. I artikeln beskriver Skot-Hansen hur den nordiska kulturpolitiken har utvecklats alltsedan 1960-talet. Att kulturpolitiken över tid har förändrats i takt med samhället i övrigt och söker legitimitet med hjälp av olika typer av argument utgör en av vår undersöknings utgångspunkter.

Sverker Sörlin, professor i miljöhistoria vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm, ger i antologin *Kulturen i kunskapssamhället: Om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar* (2003) en bild av hur samhället och kulturområdet förändras över tid

²⁴ Häll 2003, s. 50

och vad det kan innebära för kulturpolitikens utformning. Även detta har tillfört intressanta reflektioner. Så även Per Mangset som är professor i sociologi vid Institutet för kultur- och humanistiska fag, Högskolan i Telemark. I artikeln ”Offentlig kulturpolitik i utakt?” (2001) diskuterar Per Mangset det som han benämner de senare årens ”kulturso- ciologiska samtidsdiagnoser”.

En bok som givit oss rikligt med material till vår framställning om kulturpolitikens framväxt och utmaningar i dagens samhälle är *KulturSverige 2009*. Boken är tillkommen på initiativ av det svenska kulturpolitiska observatoriet SweCult²⁵ under redaktion av Svante Beckman och Sten Månsson (2008). Boken består dels av statistik över svenska kulturförhållanden, dels av ett 30-tal artiklar som på olika sätt berör utveckling och utmaningar på kulturområdet. Författarna är huvudsakligen forskare inom olika delar av det kulturpolitiska fältet. Tanken är att *KulturSverige* ska komma ut i en uppdaterad version med några års mellanrum och utgöra ett slags standardverk för verksamma inom kultur- och kulturpolitikområdet. De texter vi baserar vår bakgrund på belyser kulturområdet och kulturpolitiken med utgångspunkt i flera perspektiv som är av intresse för vår studie. Det rör sig om kulturpolitik och globalisering, kultur i relation till ekonomi ur olika synvinklar samt civilsamhällets roll ur kulturpolitisk synvinkel. Vi presenterar forskarna lite närmre redan här.

I artikeln ”Kulturpolitik i globaliseringens tidevarv” diskuterar Erling Bjurström, professor vid Tema Kultur och samhälle på Linköpings universitet, synen på och kritiken av globaliseringens konsekvenser inom kulturpolitikområdet. Även Tobias Nielsén bidrar med en artikel i *KulturSverige 2009*. Nielsén är författare och forskare och har gett ut en mängd olika publikationer, bland annat om förhållandet mellan kultursektorn och ekonomi. I artikeln ”Kulturens ekonomi och kreativa näringar – drivkrafter och konsekvenser för kulturpolitiken” tar Nielsén avstamp i det faktum att kulturens ekonomiska perspektiv har diskuterats mer och mer under de senaste åren. Ytterligare ett bidrag i *KulturSverige 2009* är ”Kulturens ekonomisering” av Ann-Sofie Köping, Jenny Lantz och Emma Stenström. Köping forskar om kulturorganisationer vid Södertörns Högskola, Lantz är verksam vid Handelshögskolan i Stockholm och undersöker kulturproducerande organisationer. Även Stenström bedriver forskning vid Handelshögskolan i Stockholm och hennes arbete rör samband och relationer mellan kultursektorn och ekonomi. Artikeln belyser hur ekonomiseringen fått genomslag i samhället på alla nivåer. Tobias Hardings artikel ”En mångkulturell kulturpolitik?” berör hur mångkulturella och etniska aspekter över tid har fått ökat genomslag i den statliga kulturpolitiken. Harding är verksam vid Linköpings universitet och forskar bland annat om kulturpolitik och demokrati. I Jenny Johannissons och Ants Viirmans bidrag ”Makten över kulturpolitiken” behandlas bland annat civilsamhällets roll i den kulturpolitiska utvecklingen. Johannisson är verksam vid Centrum för kulturpolitisk forskning vid Högskolan i Borås. Viirman har arbetat med folkbildningsfrågor vid Sveriges kommuner och landsting.

²⁵ SweCult är en nationell centrubildning vid Linköpings universitet. Målet med verksamheten är att öka tillgängligheten till kunskap om kultur och kulturpolitik och att främja forskning och samverkan inom kulturområdet.

2. Den statliga kulturpolitikens utveckling i Sverige

Här presenterar vi översiktligt den statliga kulturpolitikens framväxt i Sverige. Vår ambition är att lägga vikt vid kulturpolitisk utveckling i förhållande till samhällsutvecklingen. Det sätt på vilket kulturpolitiken har utgjort ett politiskt instrument i samhället har skiftat över tid och därigenom även dess legitimitet. Texten är kronologiskt upplagd och tar avstamp vid tiden för det svenska välfärdssamhällets utformning då den statliga kulturpolitiken började utvecklas. Vi avslutar med att ge en bild av några av de omständigheter eller utmaningar som en förnyad kulturpolitik har att utgå ifrån. Vår förhoppning är att detta i sin helhet ska utgöra en intressant fond mot vilken vi placerar vår undersökning av *Tid för kultur*.

2.1. Kulturpolitiken som en del av välfärdssamhället

Den moderna kulturpolitiken växte fram som en följd av att det svenska välfärdssamhället etablerades. Många människor fick efter hand bättre levnadsvillkor, både socialt och ekonomiskt. Även om det naturligtvis funnits kulturpolitiska initiativ tidigare blev det politiska intresset för kultursektorn under 1950- och 60-talen allt större och man ville införliva även kulturen som en naturlig del av välfärdssamhället och folkhemmet. Folkhemmets idéer kom alltså att ligga till grund även för kulturpolitiken. Den kulturella sfären skulle bli ”den prick över i:et som skulle fullborda bygget av det goda samhället.”²⁶

Jämlikhet och rättvisa blev kulturpolitikens bärande principer; alla medborgare, oavsett vars och ens förutsättningar, skulle få ta del av konst och kultur. Dock fanns det, från politiskt håll, en självklar distinktion mellan vad som var bra och dålig konst och kultur. Den finkultur som tidigare på många sätt varit förbehållen de mer välbeställda i samhället skulle nu spridas till ”alla”. Det fanns en tilltro till att bildning och upplysning skulle leda till att alla också skulle lära sig uppskatta och ta till sig kulturen. Kulturindustrin sågs inte med blida ögon och man ansåg att många människor behövde en fast hand på vägen för att kunna ta till sig sundare kulturvanor.²⁷

Kulturpolitikens framväxt kan också betraktas som en allians mellan staten och det civila samhället gentemot marknaden. Kärnan i kulturpolitiken bestod av stödet till den kultur av hög kvalitet som inte förmådde klara sig på marknaden. Detta, i kombination med folkbildning, i syfte att alla skulle kunna ta till sig den kvalitativa kulturen och som skydd mot den kommersiella, och underförstått sämre, kulturen.²⁸ Civilsamhället som tidigare hade spelat en avgörande roll i kulturlivet förlorade, under perioden fram till i början av 1970-talet, något av sin kraft då den växande offentliga sektorn i allt högre grad övertog den verksamhet som tidigare förvaltats av ideella organisationer. Genom att civilsamhället blev beroende av offentliga medel miste det också en del av sin självständighet, menar Viirman och Johannisson.²⁹

²⁶ Frenander 2005, s. 147

²⁷ Nilsson 2003, s. 237ff

²⁸ Bjurström 2008, s. 81

²⁹ Viirman & Johannisson 2008, s. 15

2.2. En statlig kulturpolitik formuleras

Behovet av en samlad nationell kulturpolitik aktualiserades alltmer och i slutet av 1960-talet tillsattes en kulturpolitisk utredning i syfte att arbeta fram en långsiktig kulturpolitik. Enigheten kring den kulturpolitiska utredningens förslag var stor och 1974 antogs regeringens proposition. Sverige hade med detta fått sin första statliga kulturpolitik.³⁰ I propositionen angavs att ord-, scen-, bild-, och tonkonst, massmedier, kulturarbete i form av folkbildning och föreningar samt kulturarvet hörde till kulturpolitikens ansvarsområde.³¹

De kulturpolitiska målen var att:

- medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas.
- ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor.
- motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet.
- främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet.
- i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.
- möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse.
- garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.
- främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.³²

Den övergripande ambitionen i propositionen var att öka jämlikheten. Frenander pekar särskilt på målen om hänsyn till eftersatta grupper och att ge människor möjlighet till eget skapande. Eftersatta grupper definierades som bland annat barn, handikappade och invandrare. Problematiken låg enligt politikerna både i att det fanns människor som växte upp i miljöer som var fattiga på kultur och att andra, framför allt invandrarna, ansågs leva isolerade kulturellt sett. Viljan att förbättra människors möjligheter till eget skapande och kreativitet kompletterade den sedan tidigare dominerande tanken om att sprida kulturen till folket.³³ Här sattes alltså ord på en tilltro till kulturpolitikens förmåga att utjämna skillnader och orättvisor i samhället. Kulturpolitiken ansågs vara ett kraftfullt verktyg med stora möjligheter att föra samhället i en mer jämlik riktning.

Invandrare sågs alltså som en av flera eftersatta grupper som kulturpolitiken skulle ta speciell hänsyn till. För att betrakta invandrare på detta sätt krävs att det finns en uppfattning om att nationens kultur är enhetlig, skriver Harding. Här beskrevs invandrarna som ett problem som kräver en lösning.³⁴

³⁰ Frenander 2005, s. 158

³¹ Nilsson 2003, s. 242

³² Frenander 2005, s. 160

³³ Frenander 2005, s. 161f

³⁴ Harding 2008, s. 31

Nilsson beskriver 1970-talets kulturpolitik som, åtminstone till en början, ”en klar succé.”³⁵ Decentraliseringen fortsatte och det fanns goda ekonomiska möjligheter att stödja det fria kulturlivet. Barn och ungdomar var en grupp som det satsades extra på. Det faktum att det byggdes upp regionala kulturinstitutioner i form av bibliotek, teatrar och museer över hela landet anser Nilsson vara ett av kulturpolitikens viktigaste och mest framgångsrika resultat.³⁶ 1974 etablerades Statens Kulturråd som alltsedan dess haft i uppgift att omsätta de kulturpolitiska riktlinjerna i praktiken bland annat genom att fatta beslut om kulturstöd och bidrag inom kultursektorn.³⁷ Här aktualiserades den kulturpolitiska principen om armlängds avstånd. Innebörden är att det inte ska vara möjligt för politikerna att styra eller sätta press på de som är kulturellt verksamma, till exempel konstnärer. Armlängds avstånd mellan de som fattar politiska beslut och de som är verksamma i kultursektorn ska också garantera att bidrag och stöd fördelas på ett riktigt sätt. I förlängningen innebär det att yttrandefriheten och den kulturella mångfalden garanteras.³⁸

Under 1970-talet byggdes det upp en självständig kulturpolitisk struktur med, förutom Statens Kulturråd, diverse förvaltningar vilket Vestheim menar visar att kulturpolitiken fick en högre prioritet i samhället och sågs som ett självständigt politikområde.³⁹ I mitten av 1970-talet fick Sverige en borgerlig regering efter 44 år med socialdemokraterna vid makten. Detta förändrade emellertid inte kulturpolitiken som i stort sett fortsatte på den utstakade vägen.⁴⁰ Efterhand förbyttes den tidigare så optimistiska andan i samhället mot en mera pessimistisk framtidssyn. Företag lades ner, arbetslösheten växte och kulturfrågorna kom att spela en alltmer undanskymd roll. Vid 1970-talets slut hade politiska högervindar börjat blåsa starkare och privatisering och avreglering blev allt vanligare; en utveckling som fortsatte de kommande åren.⁴¹

2.3. En förnyad kulturpolitik efterfrågas

I början på 1990-talet skedde enligt Frenander en ideologisk maktförskjutning från staten mot marknaden och skattesänkningar, avregleringar och privatiseringar blev än mer gängse. Trots detta var det som om kulturpolitiken inte riktigt berördes av de politiska förändringarna och ännu i mitten av 1990-talet tycktes det vara 1974 års kulturpolitik som rådde.⁴² Det blev dock alltmer tydligt att det behövdes en nyorientering av kulturpolitiken. 1970-talets kulturpolitik ansågs av många inte längre relevant i det samhälle som nu rådde. Slagord om rättvisa och fördelning fick ge vika för utveckling och förnyelse. Kulturbegreppet sågs också på ett annat sätt och fick en bredare innebörd. De distinktioner mellan högt och lågt, fint och fult, kommersiellt och ickekommersiellt som tidigare varit självklara ifrågasattes och suddades ut allt mer. Likaså blev det mer accepterat att tala om kultur i samband med ekonomisk utveckling och samarbeten mellan privata och offentliga verksamheter sågs inte längre som något fult menar Nilsson.⁴³

³⁵ Nilsson 2003, s. 245

³⁶ Nilsson 2003, s. 245

³⁷ Frenander 2005, s. 160

³⁸ Nilsson 2003, s. 443

³⁹ Vestheim 2003 s. 274ff

⁴⁰ Frenander 2005, s. 169ff

⁴¹ Frenander 2005, s. 174ff

⁴² Frenander 2005, s. 174ff

⁴³ Nilsson 2003, s. 246f

Från att under 1960- och 70-talen framför allt ha dominerats av ideologiska och sociologiska motiv präglades kulturpolitiken nu alltså alltmer av ekonomiska argument vilket bland andra Skot-Hansen åskådliggjort.⁴⁴ Även om inte kulturen alltid kunde bidra till en gynnsam ekonomisk utveckling så skulle den i alla fall gärna kosta mindre. Under 1990-talet lades mycket av kommunal verksamhet, speciellt fritidsverksamhet, över på civilsamhället. Syftet, menar Viirman och Johannisson, var kort och gott att spara pengar. Så småningom insåg politikerna dock att det finns andra fördelar med att tillvarata föreningarnas engagemang; bland annat att detta förhöjer verksamhetens kvalitet.⁴⁵

En förnyelse av den statliga kulturpolitiken hade följaktligen efterfrågats och 1993 tillsattes en kulturutredning vilken mynnade ut i en kulturpolitisk proposition. Kulturutredningen tillsattes av en borgerlig regering men då propositionen presenterades hade socialdemokraterna kommit till makten.

De kulturpolitiska målen i 1996 års kulturproposition var att:

- värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den
- verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande
- främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar
- ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället
- bevara och bruka kulturarvet
- främja bildningssträvandena samt
- främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet⁴⁶

Med tanke på vilka omvälvande förändringar som samhället genomgått från 1974 både socialt, tekniskt och politiskt så kan det tyckas häpnadsväckande, anser Frenander, att detta inte avspeglas mer i de kulturpolitiska målen som i stort sett stod oförändrade.⁴⁷

En förändrad syn på kulturarvet kunde dock skönjas i kulturutredningen som föregick 1996 års proposition. Sverige var nu ett mångkulturellt samhälle och detta kom till uttryck genom att man i utredningen började skriva om kulturarv i pluralis. I propositionen framhölls att det var viktigt ”att skapa utrymme för den månggetniska och mångkulturella generation som inte passar in i traditionell kategorisering av kulturell och etnisk identitet”. Men då konstnärliga uttryck berörs i propositionen är utgångspunkten fortfarande universella värden och god kvalitet, skriver Harding.⁴⁸

Även Nilsson urskiljer vissa förändringar och pekar på några förskjutningar som skett i de kulturpolitiska målen mellan 1974 och 1996. 1996 betonas kulturens egenvärde på ett sätt som inte var aktuellt 1974. Då fanns, enligt Nilsson, en tydligare instrumentell syn på kulturens funktion i samhället. Detta kom, som vi har sett, till uttryck genom att

⁴⁴ Skot-Hansen 1999, s. 8-17

⁴⁵ Viirman & Johannisson 2008, s. 19

⁴⁶ Frenander 2005, s. 198

⁴⁷ Frenander 2005, s. 198

⁴⁸ Harding 2008, s. 33

kulturpolitiken framför allt skulle understödja ökad jämlikhet och en bättre arbetsmiljö. Ytterligare en förändring är att kvalitetsbegreppet är infört. Dessutom har 1974 års formulering ”kommersialismens negativa verkningar” mjukats upp och har inte längre samma tyngd.⁴⁹ Ytterligare en skillnad som Nilsson menar finns mellan den första kulturpropositionen och 1996 års proposition är att det 1996 saknas en diskussion om och ett försök att utarbeta kulturpolitiken ”som en samlad strategi.”⁵⁰ Det ges ingen tydlig bild av hur kulturpolitikens samspel och samarbete med andra politikområden skulle kunna se ut. Det saknas också en tydlig ideologi och kulturpolitiken som idépolitik känns långt borta.⁵¹

Frenander konstaterar att det som tidigare gett kulturpolitiken dess legitimitet inte längre har samma giltighet. Han lyfter framför allt fram de välfärdspolitiska legitimeringarna som inaktuella. Välfärdssamhället, som det växte fram efter folkhemmets principer, finns inte längre och det är oklart vad som kommit i stället. Har det ens kommit något som det går att sätta etikett på? Enligt Frenander befinner sig Sverige alltsedan 1990-talet i en ”formativ period”, en slags väntan på att något nytt ska ersätta välfärdssamhället. Mycket tyder på att det är nyliberala ideal som får genomslag. Detta visar sig inte minst i att det är marknadens logik och spelregler som nu anses giltiga även inom den offentliga sektorns verksamheter.⁵² Mangset menade redan 2001 att vi var på väg in i en ny postmodern kultursituation där gamla strukturer har förlorat sin relevans. En allt större individualisering i samhället, nedmontering av traditionella hierarkier inom kulturområdet och privatiseringar på nya områden inom kultursektorn är förändringar som kulturpolitiken har att hantera.⁵³ Vi vill poängtera att det alltså är tio år sedan Mangset kom med dessa påpekanden och att förändringarna förmodligen inte är mindre i dag, snarare tvärtom.

Sommaren 2007 tillsatte så den borgerliga regeringen en kulturpolitisk utredning vars arbete resulterade i ett digert betänkande.⁵⁴ Det faktum att kulturpolitiken var under utredning för första gången sedan mitten av 1990-talet väckte stor uppmärksamhet och kultur och kulturpolitik diskuterades och debatterades livligt i media och i andra forum. Den nya propositionen *Tid för kultur* presenterades hösten 2009 och de nationella kulturpolitiska mål som nu utgör grunden för den nya statliga kulturpolitiken lyder:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan

⁴⁹ Nilsson 2003, s. 264

⁵⁰ Nilsson 2003, s. 248

⁵¹ Nilsson 2003, s. 248

⁵² Frenander 2005, s. 213f

⁵³ Mangset 2001, s. 153

⁵⁴ *Kulturutredningen 2009*:16

- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur⁵⁵

Dessa mål utgör alltså, tillsammans med den kulturpolitik som i övrigt beskrivs i *Tid för kultur*, den förnyade kulturpolitiken och det är vad vi kommer att undersöka i uppsatsen.

2.4. Utmaningar för den nya statliga kulturpolitiken

Hur ser då situationen ut i dag? Naturligtvis är det en mängd faktorer som påverkar kulturen och kulturpolitiken. Det kulturella landskapet, och samhället i stort, är rörligare, snabbare och mer globaliserat. Kulturscenen har förändrats på ett genomgripande sätt och så även människors kulturvanor. Ekonomiska faktorer har på olika sätt kommit mer i fokus vilket kulturpolitiken naturligtvis måste förhålla sig till. Det kan, som vi ser det, innebära svårigheter och risker. Här vill vi ge en bild av några av de omständigheter och utmaningar som den nya statliga kulturpolitiken har att förhålla sig till. Tyngdpunkten ligger på de faktorer som har att göra med ekonomi ur olika synvinklar eftersom vi menar att det utgör en väsentlig del i sammanhanget. Vi stödjer vår framställning på de forskare vi presenterat i inledningen av kapitlet.

Förändrade ekonomiska förutsättningar leder till att åtstramningar och sparkrav drabbar funktioner på alla nivåer i samhället. Därmed har även offentliga verksamheter fått nya premisser att anpassa sig till. Allt större behov ställs mot minskade resurser och ökade krav på effektivitet påverkar naturligtvis även kulturpolitiken, hävdar Nilsson.⁵⁶ Sörlin menar att kulturpolitiken kommer att kosta mer och mer pengar och måste därför presentera fler och bättre argument för att vara försvarbar.⁵⁷

Kulturens förmåga att bidra till ekonomisk utveckling har således allt mer hamnat i fokus och kultur har i högre grad kommit att betraktas som en näring. Kulturen har på så sätt blivit ett verktyg för samhällsplanering med ekonomisk lönsamhet som mål. Det kan många gånger vara svårt att motivera kultursatsningar, speciellt om det sker i konkurrens med till exempel utbildning och sjukvård. Att istället investera i kulturella och kreativa näringar med dess ekonomiska potential kan vara lockande. Kultur anses också vara viktig för att profilera städer och regioner och i detta syfte satsas det ofta på kreativa näringar i regionalpolitiken.⁵⁸ Men det finns vissa risker, påpekar Nielsén. En sådan risk är att samhället stimulerar de kreativa näringarna utan att väga in kulturpolitiska konsekvenser. Förväntningar på vad de kreativa näringarna kan bidra till i form av ekonomisk tillväxt och nya arbetstillfällen infrias inte alla gånger. Detta leder till att de förhoppningar som funnits på kulturen inte heller uppfylls och i det läget är kulturen förlorare. En annan risk som Nielsén ser är att ekonomiska förväntningar och satsningar på kulturen sker på bekostnad av det konstnärliga och långsiktiga.⁵⁹

Köping, Lantz och Stenström för ett liknande resonemang. Genom den förskjutning mot en marknadsdiskurs som skett inom kulturområdet får kommersialismen allt större utrymme. De poängterar att de ser kulturens ekonomiska potential som något positivt, till exempel i form av samarbeten mellan kultur och näringsliv. Men om ett ekonomiskt tänkande får dominera blir följden att kulturens uppgift i första hand är att generera

⁵⁵ *Tid för kultur* 2009/10, s. 28ff

⁵⁶ Nilsson 2003, s. 493

⁵⁷ Sörlin 2005, s. 16f

⁵⁸ Nielsén 2008, s. 91f

⁵⁹ Nielsén 2008, s. 94f

ekonomisk tillväxt och regional utveckling. Lyckas inte kulturen med det finns det en risk att kulturens legitimitet ifrågasätts. Det är också långt ifrån all slags kultur som skulle kunna överleva ”på en marknad som inte finns”. Författarna menar att det bästa vore en balans mellan kultur och ekonomi och att kulturpolitiken här har en central roll som en slags motvikt. Å ena sidan ska kulturen alltså generera ekonomisk lönsamhet och å andra sidan stå för andra värden än rent ekonomiska. Det är naturligtvis en svår ekvation att få ihop.⁶⁰

Kulturpolitikens roll som motpol till marknaden är inte alltid så enkel. De etablerade stödformerna som utgjort en så central del av kulturpolitiken ses inte längre som självklara. Bjurström anser att den förändrade synen på vad som är hög och låg kultur är en del av förklaringen till detta. Den ideologiska allians som tidigare fanns mellan staten och det civila samhället gentemot marknaden har på så sätt brutits upp. Som en konsekvens av detta har kulturpolitikens folkbildningsambitioner och ställning gentemot den kommersiella kulturen försvagats. Den legitimitet som tidigare fanns när det gäller statliga åtgärder i form av exempelvis kulturstöd är alltså inte längre lika stark.⁶¹

Tron på entreprenörskap som en lösning på människors arbetssituation och försörjning finns i hela samhället och har blivit vanligare även inom kultursektorn. Synen på konstnärer och kulturskapare som entreprenörer med egna företag är genomgående i kulturpolitiken, menar Köping, Lantz och Stenström. Det kan ses som ett sätt att komma åt arbetslösheten inom kultursektorn, till skillnad mot under 1970-talet då fasta anställningar var målet. Entreprenörskap kan med all säkerhet föra mycket gott med sig men ibland kan det gå till överdrift, menar författarna och hänvisar till Stockholms läns landsting som har föreslagit att entreprenörskap ska ingå i skolans undervisning.⁶²

Kulturpolitiken har som vi ser det på olika sätt förlorat sin maktposition. Mikael Franzén diskuterar just dilemmat med kulturpolitikens reducerade makt. Han menar att nationalstaten, i den globala utvecklingen, förlorar mark och får allt mindre handlingsutrymme. I stället är det överstatliga instanser, som EU, men också maktsfärer på regional nivå som politiskt sett blivit allt viktigare. Som exempel på områden där politikerna har fått minskat handlingsutrymme tar Franzén upp finans- och socialpolitiken. För att komma runt detta problem kan politikerna satsa på områden där de fortfarande har makt och inflytande. Kulturpolitiken är ett sådant område menar Franzén. Genom kulturpolitiken är det sedan möjligt att indirekt bedriva till exempel regionalpolitik och socialpolitik. På detta sätt blir kulturpolitiken alltmer eklektisk och hämtar sin legitimitet från många olika håll. Det faktum att globaliseringen medför minskad politisk makt gör sambandet med kulturpolitikens instrumentalisering ofrånkomligt att diskutera.⁶³

Detta är några av de förutsättningar som kulturpolitiken har att förhålla sig till. Vi kommer att återknyta till en del av dessa kulturpolitiska utmaningar i vårt diskussionskapitel.

⁶⁰ Köping, Lantz & Stenström 2008, s. 86ff

⁶¹ Bjurström 2008, s. 81f

⁶² Köping, Lantz & Stenström 2008, s. 87ff

⁶³ Franzén 2002, s. 177f

3. Metodologisk och teoretisk utgångspunkt

I följande kapitel beskriver vi den metod och den teori som vi baserar vår analys av *Tid för kultur* på. Eftersom vår teoretiska utgångspunkt är Geir Vestheims teori om instrumentell kulturpolitik och dess idealtypsmodell ligger till grund för vår analys är metod och teori till viss del sammanvävda i uppsatsen.

3.1. Metod

Vi har valt att göra en kvalitativ textanalys vilket är naturligt eftersom vårt empiriska material består av ett textdokument. Kvalitativ forskning i stort handlar om att tydliggöra egenskaper och karaktär hos det som undersöks och en strävan efter att lyfta fram innebörd och mening.

3.1.1. Förförståelse

I all kvalitativ forskning är forskaren det viktigaste verktyget menar Karin Widerberg i *Kvalitativ forskning i praktiken* (2002).⁶⁴ Widerberg är professor på Institutet för sociologi og samfunnsgeografi vid Universitetet i Oslo. Alltså är det betydelsefullt för oss att reflektera över den förförståelse som vi har med oss i uppsatsarbetet. Vilka kunskaper och förväntningar ligger till grund för vår undersökning? För vår del utgörs förförståelsen av de kunskaper om det kulturpolitiska området som vi hade innan uppsatsarbetet startade. Det faktum att vi hade tagit del av kulturutredningens arbete och den debatt om kulturpolitik som följde ledde både till fördjupad kunskap och att vi började reflektera över våra egna åsikter och värderingar. Till detta räknar vi vår uppfattning om att kultur och kulturpolitik som i dagens samhälle alltmer motiveras med hjälp av ekonomiska argument riskerar att komma till korta. Vi tror att det kan finnas en risk om ekonomiska motiv i alltför stor omfattning får styra kulturpolitiken. Denna uppfattning delar vi, som vi har visat, med många andra.

Alan Bryman, professor i samhällsvetenskap vid universitetet i Loughborough, diskuterar vad han kallar forskarens värderingar. I sin bok *Samhällsvetenskapliga metoder* (2001) skriver Bryman att en samhällsvetenskaplig forskare aldrig är helt objektiv och fri från personliga åsikter. Tvärtom finns värderingarna med hela tiden i forskningsarbetet och påverkar resultatet, det viktiga är alltså att medvetenheten och den egna reflektionen finns.⁶⁵ Det är alltså omöjligt att möta en text tomhänt, som Göran Bergström och Kristina Boréus uttrycker det i *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (2005). Bergström och Boréus är forskare vid Statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet. Det finns härmed en risk att forskningsresultatet styrs av forskarens förförståelse. Det är därför viktigt att forskaren skaffar sig så stor kunskap som möjligt om sin egen förförståelse.⁶⁶ Som vi påpekat kan vi inte se oss som objektiva betraktare av *Tid för kultur*. Vi kan inte bortse från det faktum att vi har en uppfattning om vad resultatet till viss del kan komma att mynna ut i.

⁶⁴ Widerberg 2002, s. 15ff

⁶⁵ Bryman 2001, s. 37

⁶⁶ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 25, 35

Därför är det naturligtvis viktigt att vi inte låter detta påverka oss i analysarbetet så att vi omedvetet styr resultatet mot det vi förväntar oss.

3.1.2. Val av analysmetod

Det finns flera olika metoder för att analysera en text. Argumentationsanalys innebär att värdera och beskriva den argumentation som förekommer i en text och kan sägas vara besläktad med retoriken. Forskaren intresserar sig för på vilket sätt en text försöker övertyga läsaren om det ena eller det andra. En annan metod för textanalys är diskursanalysen som förekommer i olika varianter inom flera skilda språk- och samhällsvetenskaper. Det kan till exempel handla om vilka uppfattningar som förekommer i en viss diskurs och hur dessa skapas. Det är innebörden i texten som är i fokus. En tredje variant av textanalys utgör innehållsanalysen som har ett kvantitativt ändamål. Här är man intresserad av hur ofta exempelvis politiska begrepp förekommer i en text. Genom att studera texter från skilda tidsepoker kan det gå att få fram huruvida det skett någon förändring.⁶⁷

Vi har valt en idéanalytisk ansats för vår undersökning. Vi är ute efter att ta fram kulturpolitiska argument och idéer; i bemärkelsen olika former av instrumentalism, i den nya statliga kulturpolitiken såsom den kommer till uttryck i *Tid för kultur*. Därför är idéanalys den metod som vi anser bäst motsvarar vårt syfte. Innan vi närmare beskriver vad idéanalys innebär vill vi gå lite närmare in på idé som begrepp.

3.1.3. Idébegreppet

En idé kan beskrivas som en tankekonstruktion med en viss kontinuitet och kan enligt Bergström och Boréus ses som ett sätt att föreställa sig verkligheten, exempelvis vad gäller sociala fenomen. En idé om ett sådant socialt fenomen kan till exempel vara ”föreställningen att läroplanen [...] i stort sett följs i svenska skolor.” Idéer kan också vara normativa såsom idén att ”nazism är orättfärdig”. En idé kan även handla om hur företeelser värderas eller om hur människor bör agera i en viss situation. Bergström och Boréus framhåller att idébegreppet är svårt att definiera och avgränsa. Det kan också vara komplicerat att dra skiljelinjer mellan idé och det närbesläktade begreppet ideologi. Idéer anses ofta vara något som ingår i en ideologi.⁶⁸ I vår studie betraktar vi de olika formerna av kulturpolitisk instrumentalism som idéer.

3.1.4. Idéanalys

Liksom det finns flera olika sätt att analysera en text finns det också en mängd varianter av idé- och ideologianalys. Vi har alltså att ta ställning till vilken typ av analysmetod som fyller bäst funktion i vår undersökning.

En av dessa idéanalytiska inriktningar går ut på att söka efter idéer i allmänhet inom något sak- eller politikområde eller i en debatt. En andra variant tar sin utgångspunkt i ett grupp- eller aktörsorienterat perspektiv. Den typen av idéanalys passar bra om man är ute efter att undersöka någon förändring i idéinnehåll över tid inom till exempel ett

⁶⁷ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 18ff

⁶⁸ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 149f

politiskt parti. Med hjälp av en innehållslig idéanalys letar man efter logiken i en politisk ideologisk argumentation. Textens huvudbegrepp, uttalade premisser och motstridiga resonemang är en del av det som är i fokus i den typen av idéanalys. Ytterligare en variant utgör den funktionella idéanalysen. Här kan dels de effekter som idéer kan få samt deras ursprung vara det som man vill granska. Slutligen vill vi också nämna den kritiska ideologianalysen som kan sägas vara ute efter att demaskera en ideologi och i vissa fall också jämföra den med en yttre verklighet, till exempel samhället.⁶⁹

Ludvig Beckman är docent i statsvetenskap vid Stockholms universitet. Han skriver i *Grundbok i idéanalys* (2005) att idéanalysen som metod kan ha tre olika syften: ett beskrivande, ett förklarande eller ett ställningstagande. En idéanalytisk studie kan alltså innebära att forskarens avsikt är att beskriva och tolka betydelsen av budskap, att ta ställning till hållbarheten i budskapen, eller att förklara hur budskapen har uppkommit eller vilka konsekvenser de kan få. Även om dessa syften bör hållas isär kan de kombineras i en och samma studie om den har mer än ett syfte. Viktigt är dock att det tydligt framgår vilket som är studiens huvudsakliga syfte.⁷⁰

I vår studie har vi valt att tillämpa en beskrivande idéanalys i syfte att analysera förekomsten av kulturpolitiska idéer, alltså former av kulturpolitisk instrumentalism, och argument i *Tid för kultur*. Enligt Beckman kan en idéanalytisk studie antingen vara idécentrerad eller aktörscentrerad. I en aktörscentrerad studie är det vem som framför de åsikter eller idéer som framkommer i texten som är utgångspunkt medan det i en idécentrerad studie är åsikterna eller idéerna som står i fokus. I vårt fall är det de kulturpolitiska idéerna och argumenten som återfinns i texten snarare än aktörerna som är föremål för analys. Vi söker alltså inte kunskap om aktörerna. På så vis är inte heller kontexten av lika stor vikt för vår analys som den skulle kunna vara i en undersökning som sätter aktörerna i centrum.⁷¹ En beskrivande idéanalys förklarar inte varför men vad som inträffat, yttrats eller utförts. Detta räcker dock inte om analysen ska tillskrivas ett värde i ett vetenskapligt sammanhang. Då måste forskaren också kunna dra slutsatser och kunna säga något nytt utifrån det empiriska materialet.⁷² Förhoppningsvis kommer vi att kunna dra vissa slutsatser utifrån vårt resultat.

3.1.5. Idealtyper

Innan själva analysen påbörjas måste forskaren ta ställning till vilka idéer eller argument som ska sökas i texten och alltså måste man utforma någon form av analysverktyg. Analysverktyget kan skapas med hjälp av kategorier som bestäms utifrån den aktuella frågeställningen. Beckman menar att det är viktigt att göra klart för läsaren vilken teoretisk utgångspunkt man som forskare intar och att de kategorier som valts preciseras.⁷³

Bergström och Boréus beskriver tre olika analysverktyg som är användbara vid idéanalyser: idealtyper, dimensioner och ideologikritik. Idealtyper kan sägas vara en slags tankekonstruktion som inte har någon motsvarighet i verkligheten. Idealtypiska föreställningar kan utformas för att synliggöra olika idéer eller värderingar i exempelvis politiska texter. Idealtyperna fungerar som ett raster som läggs över texten så att olika idéer

⁶⁹ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 155ff

⁷⁰ Beckman 2005, s. 14f

⁷¹ Beckman 2005, s. 17

⁷² Beckman 2005, s. 48f

⁷³ Beckman 2005, s. 19ff

kan sorteras in under de olika idealtyperna eller hamna utanför.⁷⁴ Dimensioner fungerar på liknande sätt men är mer allmänt konstruerade vilket kan göra analysen svårare. Ideologikritik kan utföras på flera olika sätt men gemensamt är att ”drag i texten relateras till en omgivande social praktik, ofta dess maktaspekter.”⁷⁵

I vår studie har vi för avsikt att ge en systematisk bild av de olika former av instrumentalism och argument som förekommer i textmaterialet och menar därför att idealtyper är det som är lämpligast. Detta styrks ytterligare av det faktum att vi har ett förhållandevis stort material och då är det smidigare att använda just idealtyper i analysen.⁷⁶ Som Beckman poängterar hämtas ofta analysverktyg från teorier som andra forskare formulerat.⁷⁷ Vi har för avsikt att utgå ifrån en modifierad variant av Geir Vestheims analysmodell som består av idealtyper över olika sätt att argumentera för kulturpolitik. Dessa lägger vi alltså som ett raster över materialet för att få fram de olika former av kulturpolitisk instrumentalism som förekommer i *Tid för kultur* på ett systematiskt och tematiskt sätt.⁷⁸ De argument som förekommer i kulturpropositionen placeras så nära idealtypen som möjligt och hjälper oss att tydliggöra de mönster vi letar efter.⁷⁹ Vi kommer att presentera vår analysmodell utförligare i teoriavsnittet.

3.1.6. Validitet och reliabilitet

Det kan dock finnas svårigheter med att använda idealtyper menar Bergström och Boréus. En sådan kan vara att forskaren försöker tvinga in materialet i modellen och på så sätt se idéer i texten som inte finns där. Om inte analysverktyget ger en riktig eller åtminstone rimlig bild av texten uppstår ett så kallat validitetsproblem. Förhoppningen är såklart att texten själv ska få tala. Å andra sidan kan också alltför vaga idealtyper utgöra en fara, eftersom det skulle kunna innebära att idéer missas då de inte fångas upp av rastret. Det gäller med andra ord att använda rätt analysverktyg för det specifika syftet. Ytterligare en aspekt att ta till sig när det gäller analyser gjorda efter klassifikations-scheman, som ju idealtyper är ett exempel på, är att det inte alltid är glasklart om modellen verkligen är konstruerad innan studien eller om den ska betraktas som ett resultat.⁸⁰

Förutom att sträva efter god validitet är det betydelsefullt att vara grundlig och noggrann i alla led som ingår i undersökningen. När det gäller textanalys är det alltså viktigt att noga tolka texten utifrån det syfte man har. Detta stärker i så fall undersökningens reliabilitet vilket innebär just att vara noggrann och så långt det är möjligt undvika sådant som kan leda till felaktigheter i studien. Om undersökningen är gjord på ett sådant sätt att den kan utföras igen av andra personer med samma resultat heter det att intersubjektiviteten är god vilket naturligtvis är något att eftersträva. Detta är svårt att uppnå men kan avhjälpas genom ordentliga förklaringar av alla moment i undersökningen.⁸¹

Validitet och reliabilitet är begrepp som från början utvecklats och använts inom den kvantitativa forskningen men som alltså också till viss del kan vara tillämpbara inom

⁷⁴ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 159f

⁷⁵ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 164ff

⁷⁶ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 171ff

⁷⁷ Beckman 2005, s. 19ff

⁷⁸ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 171f

⁷⁹ Beckman 2005, s. 28f

⁸⁰ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 171f

⁸¹ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 35f

den kvalitativa forskningen. Widerberg menar dock att begreppen inte fyller någon funktion inom kvalitativ forskning. Hon motiverar det med att inom kvalitativ forskning är det ingen poäng att se forskaren som utbytbar. Snarare tvärtom, eftersom forskaren i sig är ett viktigt redskap som påverkar resultatet. Jämför resonemanget om förförståelse ovan. Det är inte heller alltid redan på förhand bestämt vad som ska undersökas i en kvalitativ studie. Widerberg menar dock att saklighet och tillförlitlighet är krav som naturligtvis måste ställas på den kvalitativa forskaren. Likaså att motivera och så noggrant som möjligt visa hur man gått tillväga i undersökningen så att forskningen och resultaten kan värderas.⁸²

Även Bryman diskuterar begreppen validitet och reliabilitet i relation till kvalitativa metoder. Det finns kvalitativa forskare som menar att deras forskning borde bedömas enligt andra former än kvantitativ forskning och här är trovärdighet ett nyckelbegrepp för att visa hur pass bra en kvalitativ studie är. Bryman nämner fyra aspekter av trovärdighet: tillförlitlighet som handlar om hur troliga eller sannolika är resultaten är; överförbarhet rör huruvida resultaten kan tillämpas i andra kontexter; pålitlighet handlar om att liknande resultat ska uppnås vid ett annat tillfälle; samt konfirmering som berör om forskaren haft kontroll över sina värderingar så att inte resultatet påverkas.⁸³

3.1.7. Textdokument som undersökningsmaterial

I vårt fall utgörs den text vi undersöker som bekant av ett politiskt dokument; kulturpropositionen *Tid för kultur* är vår källa. Vid allt arbete med olika slags texter och dokument är det väsentligt att betrakta och värdera källan på ett riktigt sätt. Det kan till exempel röra sig om att bedöma dess trovärdighet och att försöka skapa sig en bild av vilket intresse textens avsändare har i att framställa budskapet på ett visst sätt. Kanske kan något i texten vara överdrivet eller nedtonat? Det är också betydelsefullt att som forskare kunna motivera varför man valt just den eller de aktuella texterna som källa för det som ska undersökas. Är det just den eller de källorna som bäst kan ge svar på undersökningens fråga?⁸⁴ För vår del var som sagt källmaterialet givet på förhand eftersom det var just den nya kulturpropositionen vi ville undersöka. Materialets trovärdighet i sig anser vi vara hög eftersom det rör sig om ett officiellt politiskt dokument. Däremot är det naturligtvis så att det ligger i regeringens intresse att budskapet, det vill säga den föreslagna kulturpolitiken, framställs i så god och övertygande dager som möjligt vilket vi ska ha i åtanke vid analysen.

Bryman stödjer sig på fyra kriterier när det gäller att bedöma ett dokumentets kvalitet. Autenticitet handlar om huruvida materialet är äkta och om dess ursprung går att fastställa utan tvivel. Trovärdigheten berör, som vi just nämnt, materialets riktighet. Representativiteten rör ifall materialet är typiskt i förhållande till den kategori det är en del av. Slutligen ska materialets meningsfullhet bedömas och det berör huruvida framställningen är klar och tydlig.⁸⁵ Eftersom vårt material utgörs av ett politiskt dokument bör åtminstone de tre förstnämnda kriterierna sägas vara uppfyllda redan på förhand. Huruvida vi uppfattar vårt material som klart och tydligt återkommer vi till i metoddiskussionen.

⁸² Widerberg 2002, s. 18

⁸³ Bryman 2001, s. 45f

⁸⁴ Bergström & Boréus (red.) 2005, s. 37

⁸⁵ Bryman 2001, s. 357

3.2. Teori

3.2.1. All kulturpolitik är instrumentell

Här presenterar vi vår teoretiska utgångspunkt som utgörs av Geir Vestheims teori om att all kulturpolitik är instrumentell. Anledningen till att vi valt denna teori är att vi är intresserade av just kulturpolitikens instrumentalisering och det är vad Vestheims teori fokuserar på. Vestheims idealtypsmodell över olika argument för instrumentell kulturpolitik och dess målgrupper ligger till grund för den modifierade modell som vi baserar analysen på. Vi presenterar vår analysmodell i slutet på detta kapitel. Där följer också en beskrivning av hur vi gått tillväga vid analysen av *Tid för kultur*. Vestheims teori och modell har vi hämtat från hans artikel ”All kulturpolitikk er instrumentell” som publicerades i *KulturSverige 2009*.

Vestheim hävdar alltså att all kulturpolitik är instrumentell. Allt annat är ologiskt; det är bara motiven för politiken som skiftar. Kulturpolitik skiljer sig inte anmärkningsvärt från annan politik, menar Vestheim. Kulturpolitiska mål är i stort sett de samma som de mål som återfinns inom till exempel utbildningspolitik eller regionalpolitik. Dock har kulturpolitik ett speciellt ansvar genom sin direkta koppling till idé-, värde- och kunskapsproduktion. Kulturen blir ett verktyg för att uppnå politiska mål som ligger utanför själva kulturområdet, i andra politikområden. Medborgarna står i centrum och genom politiken vill politikerna påverka dessa på olika sätt. Vestheim skriver något tillspetsat:

Politisk sett har kulturen ingen isolert eigenverdi, han har berre verdi i forhold til enkeltmenneske som individ, som publikum eller som samfunnsborgarar. Om denne verdien er av økonomisk, sosial, estetisk, psykologisk, ideologisk eller av annan art, har lite å seia.⁸⁶

I mötet med kultur utvecklar människan egenskaper som på sikt gynnar demokratin. Det kan till exempel röra sig om aktivt deltagande i både det politiska livet som i yrkeslivet, men även i formella organisationer och i civilsamhället.⁸⁷

Utifrån detta kan det te sig befogat att staten och andra offentliga makthavare ska stödja kulturen. Frågan om vad staten ska prioritera kvarstår dock och det finns olika motiv för olika åsikter och frågan är vilka argument som väger tyngst.

Vestheims utgångspunkter är att:

- All kulturpolitik är instrumentell på så vis att den används som verktyg för att påverka medborgarna på olika sätt.
- Ur ett politiskt perspektiv är det ologiskt att hävda att kulturen har ett absolut egenvärde.
- Kulturen är bara delvis autonom i förhållande till andra samhällsområden. Detta eftersom konst och kultur skapas och förmedlas i en konkret historisk, ekonomisk och social kontext vilket begränsar och styr konstens och kulturens självständighet. För att undvika statlig styrning av konstens och kulturens innehåll används armlängdsprincipen.

⁸⁶ Vestheim 2008, s. 56

⁸⁷ Vestheim 2008, s. 57

- Kulturpolitiken har bara en begränsad självständighet i förhållande till andra politikområden. Samhällets hegemoni av värderingar och idéer präglar kulturpolitiken. Hur denna hegemoni ser ut förändras över tid.⁸⁸

I den offentliga debatten finns en diskussion som rör olika motiveringar och argument för kulturstöd; särskilt statligt. Vestheims idealtypsmodell innehåller fyra aspekter av denna diskussion. Varje aspekt utgör en idealtyp. Argumenten formuleras med hjälp av tre frågor:

1. Vilken typ av argument handlar det om?
2. Vem vänder sig argumenten primärt till?
3. Vilken typ av instrumentalism uttrycker argumenten?

Figur 1. Type av argument, målgrupp och instrumentalitet för offentlig stötte til kunst og kultur

Type av argument	Argumentets målgrupp	Type av instrumentalitet
Støtte den "gode" kunsten p.g.a. kunstens "indre verdi"	Enkeltmennesket som privatperson	Estetisk og dannende instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å skapa økonomisk utvikling	Enkeltmennesket som økonomisk vesen	Økonomisk instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å skapa sosial utvikling og integrasjon	Enkeltmennesket som sosialt vesen	Sosial instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å bidra til opplysning og samfunnsengasjement	Enkeltmennesket som samfunnsborgar (citizen)	Politisk mobiliserande instrumentalitet

Källa: *KulturSverige 2009*, s. 57

Här presenteras de olika argumenten närmare.

3.2.2. Kvalitetsargumentet

Kvalitetsargumentet så som det kommer till uttryck i den statliga kulturpolitiken innebär att staten ska stödja den så kallade goda konsten för dess inre värde, ett värde som bara konst av hög kvalitet har. Detta värde ligger i själva konstverket och vänder sig direkt till individen. Om individen tar till sig konsten får han eller hon per definition ett rikare och bättre liv. Draget till sin spets innebär kvalitetsargumentet att individer och grupper som av socioekonomiska eller andra skäl inte kan ta till sig den goda konsten i praktiken inte omfattas av den statliga kulturpolitiken. Det finns på så sätt en inbyggd diskriminering av de människor som inte inkluderas i vad som alltså benämns som god smak eller finkultur som det ofta också kallas. Utifrån denna argumentation blir statens uppgift att stödja den goda smaken; alltså den professionella konsten som i realiteten endast kommer en minoritet av befolkningen till del. Argumentationen blir på detta sätt elitistisk.

Kvalitetsargumentationen har sitt ursprung i det aristokratiska samhällets hovliv och har sedan övertagits och omformats av en borgerlig elit på 1800-talet. Förutom avsikten att lyfta fram den goda konsten och förfina den estetiska smaken var ett viktigt motiv att skapa en positiv bild av nationen och få medborgarna att känna sig som en del av denna. I Norden spelade också integrationsfrågan en stor roll och det ansågs viktigt att skapa

⁸⁸ Vestheim 2008, s. 57

integration över klassgränserna. Därför, hävdar Vestheim, gavs stöd även till den folkliga kulturen. Genom att sätta denna demokratiska prägel på den statliga politiken kunde staten lättare bibehålla sin hegemoni.

Trots den betydelse kulturindustrin har fått för människors kulturvanor har inte detta rubbat kvalitetskulturens dominerande ställning inom kulturpolitiken. Populärkulturen står utanför kulturpolitiken och konkurrerar därför inte med kvalitetskulturen som behåller sin hegemoni i det kulturpolitiska systemet. Däremot är populärkulturen en konkurrent vad gäller publiken.⁸⁹

3.2.3. Det ekonomiska argumentet

Det ekonomiska argumentet innebär att staten ska stödja konst och kultur eftersom det gynnar social och ekonomisk utveckling på olika sätt. Det kan röra sig om att bidra till samhällsekonomin och att skapa sysselsättning, men det kan också handla om att kulturen på olika vis påverkar kreativitet och nytänkande i en positiv riktning. En grundläggande tanke är att kulturen ska bidra till detta inom alla områden, inte bara inom kulturlivet eller det som kallas kreativa näringar. Detta synsätt har sitt ursprung i de nyliberala tankar som kom att bli populära under 1980- och 90-talen. Nära förbundet med nyliberalismen ligger också idén om att produktion och distribution av varor och tjänster, även av symbolisk och immateriell karaktär, spelar en avgörande roll för social och ekonomisk utveckling. För att stater ska kunna vara konkurrenskraftiga i den globaliserade marknadsekonomin anses det viktigt att satsa på denna typ av verksamhet där kulturen är en del.

I länder där fri marknadsekonomi råder och där näringslivet står fri från statlig inblandning anses den kultur vara berättigad som kan hävda sig på marknaden, till skillnad från den kultur som inte har ekonomisk bärkraft. Följden blir att kulturproduktionen och distributionen kommersialiseras och att näringslivet blir kulturaliserat. Detta leder också till att distinktionen mellan hög och låg kultur blir betydelselös eftersom det är oviktigt på en fri marknad där endast ekonomisk effektivitet räknas. Ett nyliberalt förhållningssätt har blivit allt vanligare inte minst inom regionalpolitiken. I Norden har detta kommit till uttryck på ett mer måttligt sätt än ute i Europa. Här vill staten främst se ett samspel mellan olika berörda parter, såsom exempelvis samarbete mellan kulturinstitutionerna och näringslivet.⁹⁰

Sedan 1990-talet har regional tillväxt funnits med på den politiska agendan i Sverige. I det regionala tillväxtprogrammet finns kulturen med, där kulturområdets olika aktiviteter är tänkta att fungera som en motor för den regionala tillväxten. Avsikten är att dessa ska generera arbetstillfällen men också skapa trivsel för invånarna. Detta ska i sin tur ge medborgarna bättre självkänsla och en upplevelse av identifikation med den regionen de lever och verkar i. Som enskild faktor är det svårt att finna belägg för att kulturområdet kan uppnå dessa effekter. Trots detta används denna typ av argumentation ofta inom kulturpolitiken. I samspel med andra samverkande krafter kan kulturen spela en viss

⁸⁹ Vestheim 2008, s. 57ff

⁹⁰ Vestheim 2008, s. 59f

roll. En risk är dock att kulturområdet som i många länder är ett svagt politikområde blir ett lätt byte för den ekonomiska instrumentalismen.⁹¹

3.2.4. Argumentet för social utveckling och integration

Ett tredje argument för statlig kultursatsning är de sociala effekter som förväntas kunna uppnås. Med sociala effekter avses bättre trivsel bland medborgare, ett mer omväxlande och meningsfullt liv, att medborgarna ska känna sig delaktiga med sin stad och region samt att minska etniska och kulturella oenigheter. Även reducerad kriminalitet och social isolering räknas hit. En följd man hoppas kunna uppnå är att stärka integrationen mellan olika samhällsgrupper. Även idéer om att kulturdeltagande främjar folkhälsan ryms inom detta argument.

Integration är ett nyckelord inom kulturpolitiken precis som i andra politikområden. Speciellt i ett samhälle präglad av etnisk mångfald. Det handlar alltså om demokratiska rättigheter för landets minoritetskulturer i syfte att uppnå social inkludering. Att använda kultur som ett instrument för att skapa social integration är emellertid inget nytt. I Sverige har detta argument använts under det senaste århundradet bland annat i syfte att integrera arbetarklassen i det etablerade samhället. Även idén om välfärdssamhället hänger samman med detta argument. Att använda kultur som ett instrument för social inkludering är dock inte okomplicerat. Det kan vara svårt att påvisa att kultur verkligen får dessa sociala effekter. Om det visar sig att förhoppningarna inte uppfylls kan det resultera i mer skada än nytta för kulturens räkning eftersom kulturstödet i så fall riskerar att bli ifrågasatt. Detta kan få till följd att kulturområdet får en ännu svagare ställning som politikområde än vad det redan har. Idén om att god hälsa främjas genom kulturmöten kan också ifrågasättas.⁹²

3.2.5. Det demokratiska argumentet

Enligt det demokratiska argumentet bör staten stödja kultur därför att den upplyser, utbildar och gör medborgarna bättre rustade för att förstå och ta del av demokratiska processer. Enligt detta synsätt är kulturen ett instrument för att skapa pålitliga demokratiska medborgare.

Det demokratiska argumentet har sina rötter i de nationalliberala strömningarna på 1800-talet. Vid den tiden var det bönderna som skulle inlemmas i det demokratiska samhället och senare arbetarna som skulle upplysas och bildas för att integreras i det demokratiska systemet. Folkrörelserna utgjorde en viktig del i denna demokratiseringsprocess och fick en stark ställning i det svenska samhället. Dessa blev ett medel för politisk mobilisering och en politisk rekryteringsbas. Något eget kulturarv lyckades inte arbetarrörelsen enas kring och i realiteten övertogs det borgerliga kulturarvet, dock med ett breddat kulturbegrepp. På 1970-talet stärktes folkbildningens roll ytterligare och stor vikt lades på folkrörelsen. Decentralisering, ett brett kulturbegrepp och amatörteater var några av de nyckelord som förekom. Viktigt var att nå exkluderade grupper i samhället och det satsades på bland annat studiecirklar, mötesverksamhet och lokalt kulturarbete. Det var till stor del den demokratiska idén som låg till grund för folkrörelsernas kultur-

⁹¹ Vestheim 2008, s. 60

⁹² Vestheim 2008, s. 60f

verksamhet. Till och med var det så att kulturupplevelsen i sig var underordnad en strävan att befrämja en demokratisk anda.⁹³

3.3. Modifierad analysmodell

Här förklarar vi hur den modell som vi använder i vår analys är uppbyggd. Vi beskriver vilken innebörd de olika idealtyperna, alltså de olika formerna av instrumentell kulturpolitik, har. Varje idealtyp utgörs av ett sätt att argumentera för en viss typ av kulturpolitik; olika former av instrumentalism. Vi har valt att översätta och modifiera Vestheims ursprungliga idealtypsmodell något så att den på ett bättre sätt kan användas i vår analys. Vi kommenterar de ändringar vi gjort och beskriver det resonemang och de reflektioner som ligger till grund för vår anpassade analysmodell. Vi börjar med att redovisa hur modellen är uppbyggd i stort.

	Kvalitativ instrumentalism	Ekonomisk instrumentalism	Social instrumentalism	Demokratisk instrumentalism
Kulturpolitikens syfte och mål	Stödja den "goda kulturen" p.g.a. dess "inre värde" för att berika och bilda den enskilde individen och stärka nationell identitet	Stödja kultur för att skapa social och ekonomisk utveckling	Stödja kultur för att skapa social utveckling och integration	Stödja kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang och i förlängningen trygga demokratin
Kulturpolitikens målgrupp	Individen som privatperson	Individen som ekonomiskt väsen	Individen som socialt väsen	Individen som samhällsmedborgare

Vi har valt att utgå från olika former av instrumentalism eftersom det är detta som står i fokus för vår undersökning. De olika formerna av instrumentalism utgör alltså våra idealtyper. Denna förändring av modellen har ingen större betydelse för innehållet i sig men vi anser att modellen framförallt blir tydligare och enklare att använda i vår analys.

Där Vestheim använder *Type av argument* har vi valt benämningen *Kulturpolitikens syfte och mål*. Denna förändring har vi gjort då vi annars ser en risk för att det kan komma att uppstå en begreppsförvirring eftersom vi i vårt analysmaterial söker efter just argument för olika former av instrumentell kulturpolitik. *Kulturpolitikens målgrupp* skiljer sig inte från Vestheims ursprungliga modell.

3.3.1. De kulturpolitiska idealtyperna

Nedan redogör vi för de olika idealtyperna och de argument som tillhör dessa. Vi kommenterar idealtyperna var för sig och hoppas på så sätt tydliggöra analysmodellen i dess helhet.

⁹³ Vestheim 2008, s. 61f

Idealtyp 1: Kvalitativ instrumentalism

Kvalitativ instrumentalism innebär att statligt kulturstöd främst ges till professionell konst och kultur av hög kvalitet. Jämfört med Vestheims modell har vi valt att i stället för ”den ’gode’ kunsten” använda god kultur eftersom det är kultur i vid mening som är i fokus för vår analys. Professionellt utövad kultur inom till exempel teater, dans, konst, musik och litteratur är självklara exempel. Objektivt sett har denna typ av kultur ett inre värde som kan sägas vara odiskutabelt. Här är det kultur av hög kvalitet som avses. Detta innebär att de individer som inte uppskattar eller kan ta till sig denna kultur utestängs. Kvalitativ instrumentalism kan därmed sägas ha en elitistisk prägel och ett uppifrånperspektiv. Målgrupp är individen som privatperson. Den enskilde ska uppfostras och bli bildad för att kunna tillgodogöra sig kulturen. Kulturarvet är centralt, både det historiska och det som hela tiden skapas i vår samtid. Genom ett gemensamt kulturarv som förhoppningsvis får en förenande funktion skapas nationell identitet. De statliga kulturinstitutionerna såsom förmedlare av kulturarvet och den goda kulturen har en viktig roll i kvalitativ instrumentalism. Målet med kulturpolitiken finns både på individnivå genom bildning samt på nationell nivå där målet är att uppnå nationell identitet.

Att använda ett abstrakt begrepp som kvalitet som ett kriterium för instrumentalism är emellertid inte okomplicerat. Det ligger i sakens natur att det inte går att fastställa vad som är hög kvalitet, det skiftar från person till person och från tid till annan. I vår analys kommer vi emellertid endast ta fasta på argument där regeringen framhåller att det är kultur av hög kvalitet som avses.

Idealtyp 2: Ekonomisk instrumentalism

Ekonomisk instrumentalism är ett sätt att använda kultur som ekonomiskt verktyg i syfte att skapa social och ekonomisk utveckling. Det faktum att social utveckling finns med både här och i social instrumentalism behöver kommenteras närmare. Ekonomisk instrumentalism avser framför allt de sociala effekter som utgörs av till exempel invånarnas ökade självkänsla och identifikation med den region de bor i. Detta i sin tur som en följd av regionens konst- och kulturrelaterade verksamhet som en del i satsningar på regionalt näringsliv. Detta skiljer sig från social instrumentalism där social utveckling utgör själva målet. Ekonomisk instrumentalism genomsyras av nytänkande och kreativitet och här ligger fokus på ekonomisk lönsamhet och regional tillväxt. Kulturen ska på så sätt generera arbetstillfällen även inom andra områden än kulturens. Här finns också gränsöverskridande samarbeten i syfte att skapa positiv ekonomisk utveckling. Även samverkan mellan olika politikområden hör hemma här. Målgrupp är individen som ekonomiskt väsen i egenskap av exempelvis näringsidkare och kulturkonsumenter. Det övergripande målet för kulturpolitiken är att uppnå ekonomisk tillväxt.

Idealtyp 3: Social instrumentalism

Även här finns idén om människors identifikation med sin hemort och region. Skillnaden är att i ekonomisk instrumentalism eftersträvas lönsamhet men här ligger fokus på sociala effekter av kulturpolitiken. Med denna kulturpolitik är förhoppningen att öka medborgarnas trivsel och kulturen ska bidra till ett mer varierat och meningsfullt liv. Kulturpolitiken ska också främja integration mellan olika samhällsgrupper. Det kan handla om specifika grupper så som etniska minoriteter, barn och unga och funktionshindrade. Deltagande i kulturlivet och eget skapande är nyckelord. Det finns en tilltro till att kultur ska minska social isolering och till och med kunna främja god hälsa och

bidra till minskad kriminalitet. Kultur kan också bidra till att medborgarna får bättre självförtroende. Det är alltså inte finkulturen med fokus på hög kvalitet som avses och det finns heller inga anspråk på ekonomisk lönsamhet. Målgrupp är individen som socialt väsen. Kulturpolitikens mål är social utveckling och integration. Social instrumentalism tangerar delvis demokratisk instrumentalism på så vis att den ofta rör vissa minoritetsgruppers demokratiska rättigheter.

Idealtyp 4: Demokratisk instrumentalism

Demokratisk instrumentalism syftar till att stödja kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang. En förutsättning här är synen på kulturverksamhet som något berikande och utbildande. Kulturen bidrar på så vis till att öka människors engagemang att vara delaktig i de skeenden som ett demokratiskt samhälle består av. Detta kommer till uttryck inte minst inom civilsamhället, till exempel i form av amatörteater och studiecirkel. Individen som samhällsmedborgare utgör målgrupp. Varje människas delaktighet i ett demokratiskt samhälle står i fokus. Särskilt angeläget är att nå exkluderade grupper. Demokratisk instrumentalism blir på så sätt politiskt mobiliserande genom att kulturpolitiken medverkar till att skapa demokratiska medborgare. Kulturpolitikens målsättning är i förlängningen att trygga demokratin.

3.3.2. Praktiskt tillvägagångssätt

Syftet med vår undersökning är att få en bild av hur regeringen söker legitimitet för den nya kulturpolitiken såsom den framträder i *Tid för kultur*. Vi vill därför ta reda på vilka former av kulturpolitisk instrumentalism samt vilken typ av argument som förekommer i propositionen. Som vi beskrivit gör vi detta med hjälp av idéanalys och använder en idealtypsmodell konstruerad utifrån Geir Vestheims modell över olika sätt att argumentera för kulturpolitik. Idealtyperna representerar olika former av kulturpolitisk instrumentalism och argument.

Rent praktiskt har analysen gått till på följande sätt: Vid en första genomläsning av *Tid för kultur* fick vi klart för oss att vi kunde göra begränsningar i materialet. Av propositionens sammanlagt 11 kapitel är det inte alla som vi, utifrån vårt syfte, anser relevanta att analysera. Alltså har vi utslutit de delar av *Tid för kultur* som vi inte anser betydelsefulla för vår studie. Det rör sig dels om propositionens bilagor, dels om de tre första kapitlen som vi menar att vi kunnat utsluta. Vi har således begränsat materialet och har analyserat kapitel 4 till och med kapitel 10. Det analyserade materialet har vi läst flera gånger. Till att börja med var och en för sig och därefter tillsammans. Den slutgiltiga analysen har vi genomfört gemensamt. Vi har strävat efter noggrannhet och reflektion med målet att vara konsekventa i vår analys.

I texten har vi sökt efter och försökt identifiera de argument och former av kulturpolitisk instrumentalism som kan hänföras till idealtyperna; kvalitativ, ekonomisk, social samt demokratisk instrumentalism. På så vis struktureras materialet och det blir förhoppningsvis tydligt på vilka olika sätt kulturpolitiken instrumentaliseras. I förlängningen får vi en bild av hur regeringen söker legitimitet för kulturpolitiken.

4. Analys av propositionen *Tid för kultur*

I detta kapitel redogör vi för vår analys av *Tid för kultur*. Vi väljer att utgå från de framtidsfrågor som regeringen presenterar i propositionen. Dessa framtidsfrågor utgörs av områden som regeringen menar att det bör läggas särskild vikt vid i den framtida kulturpolitiken och är alltså knutna till den nya kulturpolitikens inriktning och prioritering. I propositionen utgör dessa framtidsfrågor rubriker och är åtta till antalet. Vi har dock valt att reducera dem till sex i vår redovisning. Anledningen till detta är främst att i möjligaste mån undvika upprepningar och överlappningar men också för att vi menar att det gör vår presentation tydligare.

Vi har tagit bort rubriken *Den tekniska utvecklingens möjligheter och utmaningar*. I stället behandlar vi det som rör ny teknik under den rubrik vi anser lämpligast. Till exempel tar vi upp den nya teknikens betydelse för tillgängliggörandet av kulturarvet under rubriken *Kulturarv för framtiden* och så vidare. Vi har också tagit bort rubrikerna *Barns och ungas rätt till kultur* och *Mångfald och interkulturell samverkan*. Under rubriken *Mångfald och interkulturell samverkan* tar regeringen upp kulturpolitiska frågor kring kulturell mångfald, det vill säga kulturpolitik riktad till specifika grupper. Även barn och unga utgör en sådan specifik grupp och vi har valt att ta upp denna kulturpolitik under en gemensam rubrik som vi kallar *Kulturpolitik för specifika grupper*. Dock tas gruppen barn och unga även upp under rubriken *Det internationella perspektivet i kulturpolitiken* där detta är lämpligt.

Vår presentation utgår således från följande rubriker: *En kulturpolitik för hela landet*, *Kulturpolitik för specifika grupper*, *Kulturens allt viktigare roll i samhällsutvecklingen*, *Villkoren för konstnärligt skapande*, *Kulturarv för framtiden* och *Det internationella perspektivet i kulturpolitiken*. I slutet av varje avsnitt finns en sammanfattande konklusion.

4.1. En kulturpolitik för hela landet

Här tar vi upp den kulturpolitik som vi menar i mer allmänna ordalag vänder sig till landets alla invånare utan att någon särskild grupp pekas ut.

Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet

Kulturpolitiken bör ge förutsättningar för allas deltagande i kulturlivet vare sig man söker vägar till bildning, kulturupplevelser eller till eget skapande. Det ska vara möjligt att ta del av ett kulturutbud som präglas av mångfald och hög kvalitet oavsett i vilken del av landet man bor. Här har bl.a. nationella och regionala kulturinstitutioner ett särskilt ansvar. Det ska också vara möjligt att verka och förkovra sig som kulturskapare i hela landet.⁹⁴

I detta kulturpolitiska mål blandas kvalitetsargument med argument för social utveckling. Bildning och kulturupplevelser betraktas som betydelsefullt likväl som allas deltagande och det egna skapandet. Dock anser vi att kvalitativ instrumentalism framträder starkast då det framhålls att det är kultur av hög kvalitet som ska tillgängliggöras för alla i hela landet. Dessutom betonas kulturinstitutioner och kulturskapare som viktiga

⁹⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

för medborgare i hela landet. Regeringen skriver att kulturutbudet ska präglas av mångfald. Vi menar att det i det här sammanhanget förmodligen är konstnärlig mångfald som avses, snarare än etnisk och kulturell.

Kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor

Olika former av skapande ska stödjas och uppmuntras även om de professionella kulturutövarna har en central roll för kulturlivets framåtskridande. Amatörkultur och professionell kultur bedrivs med olika förutsättningar och utgångspunkter, men berikar ofta varandra och ska därför ges förutsättningar att samverka. Kulturinstitutionerna, inte minst museerna, är viktiga bärare och förmedlare av kunskap. De olika kulturella uttrycken bidrar också till att skapa sammanhang och till att ge människor nya perspektiv på företeelser och skeenden i våra liv och vår omvärld. Kulturpolitiken har därför en viktig roll för samhällets bildningssträvanden.⁹⁵

Även här sätts fokus på alla medborgare och det handlar både om att uppleva kultur och om att själv skapa kultur. Både amatörkultur och professionell kultur betraktas som angelägna delar av kulturlivet och sägs berika varandra. Dock framhålls de professionella kulturskaparna som utvecklare och pådrivare av kulturlivet. På så vis menar vi att kvalitativ instrumentalism ges företräde framför social. Detta förstärks av att regeringen betonar bildning som ett mål för kulturpolitiken. Även beskrivningen av kulturinstitutionerna som ”viktiga bärare och förmedlare av kunskap” faller inom ramen för kvalitativ instrumentalism. Det är i första hand den goda kulturen som ska förmedlas och bidra till att bilda medborgarna. Kulturpolitiken vänder sig alltså i första hand till individen som privatperson.

Att verka för ett rikt och nyskapande kulturliv som är tillgängligt för alla människor samt att bevara och tillgängliggöra kulturarvet är viktiga uppgifter för hela samhället – det allmänna lika väl som enskilda. Alla som bor i vårt land ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och kunna uppleva dans, musik, teater, litteratur, bildkonst, utställningar och levande kulturmiljöer.⁹⁶

Avsnittet domineras av kvalitativ instrumentalism där kulturarvet betonas och ska vara tillgängligt för alla. Kulturlivet ska vara rikt och nyskapande och kulturområden som traditionellt hör till den så kallade finkulturen räknas upp. Vi kan se ett uppifrånperspektiv där den enskilde individen ska berikas av högkvalitativ kultur. Kulturpolitiken vänder sig främst till individen som privatperson och målet är bildning och nationell identitet. Ett ”nyskapande kulturliv” kan dock även föra tankarna till ekonomisk instrumentalism där nytänkande och kreativitet utgör en grogrund för ekonomisk utveckling.

När biblioteksväsendet tas upp är det främst i samband med integration och demokrati. ”Biblioteken är en viktig samhällelig resurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle.”⁹⁷ De förändringar som regeringen ser som mest angelägna är att ”ge bättre förutsättningar för ökat samarbete inom biblioteksområdet”.⁹⁸ Ett viktigt syfte med denna samverkan är att biblioteken med gemensam förmåga ska kunna ”förenkla och förbättra servicen för sina användare.”⁹⁹ Ett troligt syfte med samarbete inom biblioteksområdet är att genom samverkan dela på kostnader

⁹⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

⁹⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 16

⁹⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 42

⁹⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 42

⁹⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 43

och på så sätt ekonomisera verksamheten. Som det framställs här menar vi dock att de kulturpolitiska förändringarna i första hand handlar om att ställa användarna i centrum. Tillgängligheten ska öka och utifrån kontexten betraktar vi det som att kulturpolitiken främst ska användas i ett demokratiskt syfte. Naturligtvis leder ökad tillgänglighet på biblioteken även till att kulturarvet och så kallad god kultur blir mer lättillgängligt. Men eftersom det inte nämns något om detta i sammanhanget väljer vi att framhålla den demokratiska instrumentalismen som överordnad.

Konklusion

När kulturpolitik som berör allas delaktighet i kulturlivet behandlas i propositionen förekommer alla former av instrumentalism. Men det är kvalitativa argument som dominerar. Kultur ska i första hand stödjas för att bidra till att bilda enskilda individer. De ska ges möjlighet att ta del av kulturupplevelser av hög kvalitet inom både dans, musik, teater, litteratur och bildkonst. Vi kan se ett uppifrånperspektiv där den enskilde individen ska berikas av den så kallade goda kulturen. Kulturarvet betonas och vi menar att ett gemensamt kulturarv kan bidra till att utvecklas en nationell gemenskap. Målet med kulturpolitiken finns således både på individnivå genom bildning samt på nationell nivå där målet är att uppnå nationell identitet.

4.2. Kulturpolitik för specifika grupper

De grupper som regeringen särskilt uppmärksammar är barn och unga, personer med funktionsnedsättning och de nationella minoriteterna. Grupper som kanske mer indirekt pekas ut är de med annan kulturell, språklig eller religiös bakgrund än den svenska; det vill säga i första hand människor med utländsk bakgrund. De specifika grupperna uppmärksammas främst för att de riskerar att bli exkluderade.

Barn och unga har alltid varit en viktig målgrupp för kulturpolitiken. Så även i den nya kulturpolitiken där vikten av barns och ungas delaktighet i kulturlivet betonas.

Kulturpolitiken ska särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

Kultur är viktigt både för barn och ungdomar och för vuxna. Men vuxna har ofta större möjligheter att överblicka kulturutbudet och göra självständiga val. Barn och ungdomar är i många avseenden i beroendeställning till vuxna och har begränsade möjligheter att själva påverka eller ta ansvar för sin uppväxtmiljö. Samhället och vuxen världen har därför ett särskilt ansvar för att barn och unga får goda och likvärdiga möjligheter att delta i kulturlivet.¹⁰⁰

Kulturpolitiken ”bör ge förutsättningar för att barn och unga i hela landet har tillgång till ett kulturutbud och kulturella aktiviteter som präglas av mångfald och hög kvalitet.”¹⁰¹

Att få skapa och uttrycka sig och ta del av andras skapande ökar vår förståelse av oss själva och av omvärlden. Det bidrar till reflektion och kritiskt tänkande. Kännedom om kulturarvet ger insikter om dagens samhälle och hur

¹⁰⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 31

¹⁰¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 32

det har utvecklats. Alla barn och ungdomar ska ha möjlighet och rätt till kulturupplevelser oberoende av familjeförhållanden eller var man växer upp.¹⁰²

Kulturarvet betraktas som viktigt för att få kunskap om vårt samhälle och något som alla barn och ungdomar bör få ta del av. Detta kan ses som argument för kvalitativ instrumentalism där den så kallade goda kulturen, här representerad av kulturarvet, ska förmedlas. Ännu tydligare framstår ändå ambitionen att använda kultur som ett demokratiskt instrument: Reflektion och kritiskt tänkande kan bidra till att de unga utvecklas till insiktsfulla samhällsmedborgare som tar del i demokratiska processer. Demokratisk instrumentalism blir än mer framträdande då regeringen understryker att "[b]arns och ungdomars deltagande i kulturlivet är av stor betydelse även ur ett samhällsperspektiv. Det är viktigt att den unga generationen har de redskap som krävs för att möta morgondagens behov och förväntningar."¹⁰³

Det framhålls också att det är barnens behov som ska vara utgångspunkt för de olika kulturåtgärder som görs inom barn- och ungdomskulturen.¹⁰⁴ "Barn och ungdomar ska ges möjlighet till inflytande och göras delaktiga såväl i planeringen som i genomförandet av de verksamheter som rör dem."¹⁰⁵ På så sätt kan kulturpolitiken bidra till att de unga på ett omdömesgillt sätt lär sig att ta del av de processer som ett demokratiskt samhälle består av. Här ser vi argument för demokratisk instrumentalism.

Även eget skapande lyfts fram som betydelsefullt och antas bidra till att göra världen begriplig. Genom att delta i kulturverksamhet får de unga möjlighet att "utbyta tankar och använda sin kreativitet i gemenskap med andra."¹⁰⁶ En förhoppning med denna kulturpolitik är att öka medborgarnas trivsel och att kulturen ska bidra till ett för medborgarna mer varierat och meningsfullt liv. Kulturpolitiken ska också bidra till integration mellan olika samhällsgrupper.

Regeringen anser att alla barn har rätt att få ta del av kultur av hög kvalitet och möjlighet att själva utöva kulturaktiviteter. Här spelar skolan en viktig roll eftersom den når alla barn. Genom samarbete mellan skola och professionella inom kulturområdet kan kulturen komma att bidra till att, förutom att utveckla barnens kreativitet, även medverka till att elever uppnår skolans kunskapsmål.¹⁰⁷ Genom kultur i skolan ska också eleverna få möjlighet att "ta del av sin lokala historia och museernas utbud."¹⁰⁸ Regeringen vill satsa ytterligare på kultur i skolan genom att bygga ut Skapande skola som är ett samarbete mellan skolan och kulturområdet. Den utvärdering av Skapande skola som gjorts pekar på att "[e]leverna har visat ett ökat ansvarstagande, de har utvecklat en förmåga till självkritik, deras självförtroende har stärkts och de har fått redskap att hantera sin tillvaro med."¹⁰⁹ Regeringen använder argument som hör hemma i social och demokratisk instrumentalism. Ansvarstagande och självkritik leder tankarna till demokratisk instrumentalism. Kulturpolitiken har alltså här som syfte att bidra till upplysning och samhällsengagemang för att utveckla goda demokrater som tryggar det demokratiska samhället. Att lyfta fram vikten av att barn får stärkt självförtroende skulle också

¹⁰² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 19

¹⁰³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 19

¹⁰⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 19

¹⁰⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 32

¹⁰⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 32

¹⁰⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 69

¹⁰⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 69

¹⁰⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 69

kunna vara uttryck för demokratisk instrumentalism. Men vi anser att det här stämmer bättre överens med känslan av delaktighet i ett socialt sammanhang. Genom att betona eget skapande menar vi att regeringen har en social målsättning med kulturpolitiken.

I avsnittet om kultur i skolan är också kvalitativ instrumentalism framträdande. Som vi ser det är det främst den så kallade finkulturen som barnen ska få ta del av genom skolans kultursamarbete. Det är kultur av hög kvalitet och samarbete med det professionella kulturområdet som framhålls. Det lokala kulturarvet spelar också stor roll i kultursamarbetet.¹¹⁰ Även det är uttryck för kvalitativ instrumentalism där kulturarvet har en central plats.

Även när det gäller utformningen av det offentliga rummet bör barns och ungas behov beaktas enligt regeringen.¹¹¹

Boende och andra som kommer att nyttja de aktuella miljöerna ska få möjlighet att komma till tals. Särskild hänsyn ska tas till ett barn- och ungdomsperspektiv. Genom ett sådant arbetssätt kan olika perspektiv bidra till att skapa offentliga rum som är funktionella, vackra, tankeväckande och ger upphov till kreativitet.¹¹²

Resonemanget söker mycket av sin legitimitet i social och demokratisk instrumentalism där medborgarnas engagemang betraktas som betydelsefullt, inte minst då det gäller barn och unga. Estetiska värden är dock viktiga och förväntas ge upphov till kreativitet, något som framhålls inom ekonomisk instrumentalism som en kraft för nyskapande och entreprenörsanda.

I avsnittet som rör litteraturområdet dominerar kvalitativ instrumentalism. Kulturpolitiken ska verka för att litteraturintresset ökar och att människor, speciellt barn och unga, i hela landet får tillgång till kvalitetslitteratur. Målsättningen är att också i framtiden stödja utgivning av litteratur och kulturtidskrifter för mångfald och kvalitet.¹¹³ Läsförfrämjande insatser är en prioriterad uppgift och biblioteket bör arbeta för att utveckla metoder för detta.¹¹⁴ Att vikten av läsförfrämjande insatser poängteras menar vi kan uppfattas som uttryck för både social och kvalitativ instrumentalism. En tolkning kan vara att läsning ska bidra till att barn utvecklas socialt vilket på sikt kan leda till att de unga integreras i vuxenvärlden. Avsikten skulle också kunna vara att introducera en svensk kanon till de unga i syfte att bilda dem i den så kallade goda smaken.

Det förändrade medielandskapet ställer nya krav på medborgarnas kompetens. Speciellt är detta angeläget att ta fasta på när det gäller barn och unga menar regeringen och framhåller vikten av att ”minska riskerna för skadlig mediepåverkan”¹¹⁵. Men det påpekas att ny teknik också har fått många positiva effekter, inte minst för barn och ungdomar som nu har fått möjlighet att vara medskapande på ett nytt sätt. De unga beskrivs som ”kreatörer och kulturproducenter”¹¹⁶ och regeringen menar att det är angeläget att denna skaparkraft tas tillvara. Regeringen kan dock se en fara i att vuxna många gånger har otillräcklig kunskap om de ungas aktiviteter på den digitala arenan och avser att

¹¹⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 69

¹¹¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 20

¹¹² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 79

¹¹³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 59

¹¹⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 59ff

¹¹⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 41

¹¹⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 19

arbeta för att ”öka förståelsen för barns och ungas kreativitet och aktiviteter på Internet.”¹¹⁷ Barn och unga pekas ut som en grupp att särskilt nå; dels för att höja deras mediekompetens men också för att förstå och ta tillvara deras kreativitet och kunskap inom området. Här handlar det i stor utsträckning om att de unga ska ges ökade kunskaper och insikter vilket vi menar i förlängningen bidrar till att utveckla goda samhällsmedborgare i demokratisk mening. Det rör sig också om att tillvarata den kunskap som de unga, framtidens vuxna, besitter. Detta kan även föra tankarna till ekonomisk instrumentalism där nyskapande och kreativitet ses som viktiga resurser för ett samhälles utveckling.

Som ett sätt att främja kreativiteten ska ett barnperspektiv finnas med som ett av kulturinstitutionernas framtida mål. ”Staten ska genom sina institutioners verksamhet och de olika stöd som ges inspirera, stödja och komplettera kulturell verksamhet för, av och med barn och ungdomar.”¹¹⁸ Åter ser vi hur det egna skapandet betraktas som viktigt när det gäller den specifika gruppen barn och unga. Satsningen på barn och unga motiveras här med argument som återfinns inom social instrumentalism. Man vill genom de unga säkerställa den kulturella återväxten, men också bidra till att förbättra barnens livsmiljö.

En annan grupp som kulturpolitiken specifikt vänder sig till är personer med funktionsnedsättning. Funktionshindrade ska uppmärksammas ”i alla regeringsinitiativ på kulturområdet.”¹¹⁹ Det kan till exempel röra sig om fysisk tillgänglighet till kulturen. Men inte minst ska detta gälla när det rör sig om tillgänglighet via ny teknik. Kulturskapare och institutioner har nya möjligheter att nå personer med funktionsnedsättning.¹²⁰ Genom ett samarbete mellan talboks- och punktskriftsbiblioteket och andra bibliotek vill regeringen att personer med funktionsnedsättning ska få god tillgång till material som riktar sig till dem.¹²¹ Här gör sig social instrumentalism gällande eftersom det handlar om jämställdhet och kulturell delaktighet för en specifik grupp.

Under rubriken *Mångfald och interkulturell samverkan* tar regeringen upp grupper i samhället som riskerar att bli exkluderade.

Sverige är ett land präglad av etnisk, kulturell, språklig och religiös mångfald. De nationella minoriteternas språk och kultur utgör ett exempel på sådan mångfald. [...] Vi menar att kulturen måste vara relevant och angelägen för hela befolkningen. Kulturpolitiken ska bidra till en ökad mångfald och ett mångfacetterat kulturutbud och därmed till större valfrihet för var och en. Att många olika erfarenheter, tankar och historier tillvaratas och speglas är en förutsättning för en levande demokrati. [...] Däremot bör kulturpolitikens uppgift vara att motverka att människor, utifrån sin bakgrund, bostadsort eller trosuppfattning, känner sig exkluderade eller inte inbjudna att ta del av eller bidra till kulturlivet på samma villkor som andra.¹²²

Här hittar vi argument för både demokratisk och social instrumentalism. Det handlar om att genom kulturpolitiken inkludera grupper av människor som annars skulle riskera att hamna utanför. Även om det inte klart uttalas anar vi att det kanske i synnerhet är mino-

¹¹⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 41

¹¹⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 20

¹¹⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

¹²⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29f

¹²¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 44

¹²² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 22

ritetsgrupper med utländsk bakgrund som åsyftas. Mångfald beskrivs i positiva ordalag, som något att eftersträva för att skapa en ”levande demokrati”.

Även landets nationella minoriteter nämns som en del av landets mångfald och som en grupp att ge särskild uppmärksamhet. Vikten av de nationella minoriteternas kultur och deras möjlighet att använda och utveckla sina respektive språk understryks också. Även här figurerar sociala argument. Alla, även grupper som riskerar att hamna utanför, ska känna sig delaktiga. Men vi kan även se att det finns inslag av demokratiska argument, som att alla ska ha rätt att påverka utformningen av kulturlivet.

I Sverige finns fem nationella minoriteter och minoritetsspråk med särskilda rättigheter: Sverigefinnar, judar, tornedalingar, romer och samer. Det finns flera kulturinstitutioner vars verksamhet vänder sig till och arbetar med de nationella minoriteternas kultur och kulturarv. Regeringen framhäver särskilt romernas situation:

Romerna är en grupp som genom historien ofta har upplevt social exkludering, fattigdom och diskriminering och som fortfarande gör det i dag. Regeringen delar Kulturutredningens uppfattning att romernas kultur och kulturarv bör få en starkare institutionell bas än i dag. Forum för levande historia, som arbetar aktivt med frågor som rör den romska minoriteten och dess villkor, bör därför ges i uppdrag att föreslå hur detta kan åstadkommas.¹²³

Här lyfts alltså en specifik grupp fram som exkluderad och diskriminerad i samhället. Med hjälp av kulturpolitiska insatser vill regeringen uppnå sociala effekter genom att förbättra romernas utsatta situation. Utanförskap och isolering ska motarbetas. Förhoppningen är att minska etniska och kulturella oenigheter. Man hoppas kunna öka romernas delaktighet i samhället och förbättra integrationen genom social instrumentalism. Om kulturverksamheten leder till kunskap och samhällsengagemang kan den möjligtvis också bidra till att skapa medborgare som är lojala i förhållande till demokrati. Även demokratisk instrumentalism blir då synlig.

Också samernas situation uppmärksammas i propositionen. Åjtte som är det största svenska museet för samisk kultur har bland annat i uppgift är att sprida kunskap om den natur- och kulturhistoriska utvecklingen i fjällvärlden. Regeringen anser att Åjtte nu bör få utökad uppdrag.¹²⁴ Regeringen lyfter på så sätt fram en minoritetsgrupp och poängterar att dess kunskaper måste tas tillvara ytterligare. Här används, som vi ser det, kulturen och kulturpolitiken som verktyg för att uppnå sociala effekter och social instrumentalism blir framträdande. Det kan kanske tänkas att samernas integration och delaktighet i samhället påverkas positivt om en samisk verksamhet ges ett utvidgat uppdrag. Demokratisk instrumentalism kommer till uttryck genom att regeringen visar på betydelsen av ökad kunskap. Kunskap och insikt hos medborgarna leder förhoppningsvis till att individen stärks som samhällsmedborgare och känner ansvar för hur samhället utvecklas.

Konklusion

Då kulturpolitiken riktar sig till barn och unga lyfts kreativitet, eget skapande och deltagande i kulturlivet fram som betydelsefullt både för de unga själva och ur ett samhällsperspektiv. Genom att delta i kulturverksamhet ska barn och unga ges möjlighet att tillsammans med andra utveckla sin kreativitet och utväxla idéer och tankar. Detta menar vi bidrar till ett för de unga mer varierat och meningsfullt liv. Allt detta är att betrakta

¹²³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 104

¹²⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 101

som sociala argument och syftet att stödja kultur blir då att den ska bidra till social utveckling och integration.

Minst lika framträdande är demokratiska argument. Kunskap om kulturarvet, som annars är centralt i kvalitativ instrumentalism, jämföras här med samhällskunskap och antas utveckla de unga och leda till reflektion och kritiskt tänkande. Vi menar att kulturarvet på så sätt betraktas ur ett mer demokratiskt perspektiv, som något utbildande och som något som får ifrågasättas. Att öka de ungas mediekompetens anses viktigt och kan även det leda till ett kritiskt tänkande. Genom kulturverksamhet i skolan hoppas regeringen bland annat att de unga ska utveckla förmåga till självkritik och ökat ansvarstagande. Ansvarstagande och engagemang kan de unga även utveckla genom det inflytande de ska få över de kulturaktiviteter som riktar sig till dem. Som argument framhåller regeringen också att de unga genom kulturen ska ges de förutsättningar som de behöver längre fram i livet. Vi menar att kulturpolitiken här riktar sig till de unga som samhällsmedborgare och att kultur ska bidra till att utveckla dem till klarsynta samhällsmedborgare som tar del i demokratiska processer. Kulturpolitikens syfte är då att stödja kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang och i förlängningen trygga demokratin och detta utgör demokratisk instrumentalism.

Även kvalitativa argument förekommer, då vikten av att barn och unga får tillgång till professionell kultur av hög kvalitet poängteras. Detta betyder, anser vi, att de unga ska bildas genom den så kallade goda kulturen. I förlängningen kan detta innebära att de unga införlivas i en tänkt nationell gemenskap. Vi kan alltså även se kvalitativ instrumentalism. Ekonomiska argument är knappast synliga när kulturpolitiken riktar sig till barn och unga. Ett undantag kan dock vara den betoning som ligger på de ungas kreativa förmåga och hur viktigt det är att ta till vara och uppmuntra denna. Detta kan föra tankarna till ekonomisk instrumentalism där nyskapande och kreativitet ses som viktiga resurser för ett samhälles utveckling. Genom att de unga får utveckla sin kreativitet kan de i framtiden komma att bli viktiga för landets ekonomiska utveckling.

De intressen som personer med funktionsnedsättning kan ha som grupp ska beaktas i all statlig kulturpolitik. Speciellt betonas att ny teknik bör användas för att underlätta tillgängligheten av kultur för personer med funktionsnedsättning. Här kommer social och demokratisk instrumentalism till uttryck eftersom det handlar om jämställdhet och kulturell delaktighet för en specifik grupp. Alla, även grupper som riskerar att hamna utanför, ska känna sig delaktiga.

Regeringen framhåller att det i en väl fungerande demokrati är viktigt att allas erfarenheter kommer fram. Kulturpolitiken ska motverka att människor känner sig exkluderade på grund av exempelvis sin bakgrund. Här ser vi att regeringen främst använder sociala argument när de vänder sig till särskilda grupper, så som människor med annan bakgrund. Genom kulturpolitiken vill man bjuda in dessa i kulturlivet och på så sätt medverka till integration. Följaktligen blir social instrumentalism synlig.

Vikten av de nationella minoriteternas kultur och deras möjlighet att använda och utveckla sina respektive språk understryks. Samerna bör ges ett utvidgat uppdrag i sin museiverksamhet och romernas villkor bör förbättras så att deras kultur bättre synliggörs i det etablerade kulturlivet. Här framträder argument hemmahörande i både social och demokratisk instrumentalism. Regeringen lyfter fram minoritetsgrupper och understryker att deras erfarenhet och kunskap bättre måste tas tillvara. Här används, som vi ser det, kulturpolitiken som verktyg för att uppnå sociala effekter såsom att minska et-

niska och kulturella oenigheter. Genom social instrumentalism hoppas man också kunna öka romernas delaktighet i samhället och öka integrationen. Om kulturverksamheten leder till kunskap och samhällsengagemang kan den eventuellt också bidra till att skapa medborgare som är pålitliga i förhållande till demokrati. Kunskap och insikt leder förhoppningsvis till att individen stärks som samhällsmedborgare och känner ansvar för hur samhället utvecklas.

4.3. Kulturens allt viktigare roll i samhällsutvecklingen

Här behandlas kulturpolitik med fokus på samhällsutvecklingen. Regeringen visar hur kulturen på olika sätt kan bidra till denna utveckling, dels av egen kraft men i synnerhet i samverkan med andra samhällsområden.

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund

Ett levande samhälle behöver ett starkt kulturliv som med självförtroende fritt kan spegla, granska och ifrågasätta rådande maktförhållanden och invanda föreställningar. Genom att beröra och inspirera bidrar kulturen både till att stärka oss som enskilda individer och till att utveckla samhället som helhet. Konsten måste få utvecklas på egna villkor och nya perspektiv på kulturarvet måste hela tiden ges utrymme. Att slå vakt om kulturens möjlighet att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället är därför den grundläggande uppgiften för kulturpolitiken.¹²⁵

I detta kulturpolitiska mål uppfattar vi regeringens resonemang som delvis förankrat i demokratisk instrumentalism. Argument för kulturpolitiken är att den ska bidra till reflektion och samhällskritik. Målgrupp är samhällsmedborgaren som ska utvecklas för att bli engagerad och aktiv vilket kan kategoriseras som demokratiska argument där engagemang och delaktighet är nyckelord. Men vi menar att argumenten även ger uttryck för kvalitativ instrumentalism där den enskilde individen ska låtas sig berikas av den så kallade goda kulturen. Att kulturen ska vara ”en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället” kan kopplas till kulturskaparna som ska förnya kulturarvet på ett intressant sätt. Det kan också handla om att detta i förlängningen ska bidra till att skapa attraktiva miljöer vilket i så fall skulle utgöra argument för ekonomisk instrumentalism. Vi menar att vår tolkning möjligen stärks av att regeringen framhåller att avsikten med kulturpolitiken är att den bör bidra till att utveckla samhället som helhet och på så vis även ur ekonomisk synvinkel. På detta sätt menar vi att demokratisk och kvalitativ instrumentalism flätas samman i detta mål. Men vi kan även se inslag av ekonomisk instrumentalism där kultur också förväntas bidra till den ekonomiska utvecklingen.

Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling

Kulturella värden är grundläggande för den enskilda individen och för människors liv tillsammans. De värden vi värnar i bl.a. kulturmiljöer, konstnärliga uttryck och traditioner bildar en grund för vår personliga identitet och våra vägval, men är också en grund för de politiska eller ekonomiska överväganden som görs i samhället. Ett rikt kulturliv har alla möjligheter att utgöra en positiv kraft i samhället. [...] För kulturpolitikens vidkommande är målet inte att kulturuttryck enbart måste ta form inom vad som traditionellt kallats för

¹²⁵ Tid för kultur 2009/10:3, s. 28

kultursektorn. Samhället ska präglas av en rikedom av kulturuttryck, oavsett på vilket område dessa uppträder. En ökad samverkan mellan olika områden kan också vidga kulturskaparnas arbetsmarknad och ge kulturinstitutionerna andra möjligheter att nå nya publikgrupper.¹²⁶

Kulturpolitiken motiveras här med både ekonomiska och kvalitativa argument. När kulturella värden som kulturmiljöer, konstnärliga uttryckssätt och traditioner tas upp som viktiga för människors identitet menar vi att det rör sig om kvalitativ instrumentalism. Det framkommer inte att mångfald i detta sammanhang rör etnisk och kulturell mångfald. Snarare tycks mångfald kunna knytas till den så kallade goda kulturens värden och handla om en mångfald kulturuttryck. Resonemanget i texten vänds sedan och det är företrädesvis ekonomiska motiv för kulturpolitiken som framhålls, såsom att genom samarbeten av olika slag skapa sysselsättning åt konstnärerna och att nå nya publikgrupper.

Även skaparkraft och innovation lyfts fram som betydelsefullt för ett rikt kulturliv och antas fungera som en positiv kraft för samhällsutvecklingen. De gemensamma miljöerna ska göras mer intressanta genom att det i samhällsplaneringen tas ”estetiska och konstnärliga hänsyn”¹²⁷. Genom att korsbefrukta kvalitativa och ekonomiska värden menar vi att avsnittet antyder en förhoppning om att skapa gynnsamma miljöer för ekonomisk utveckling. Regeringen framhåller samverkan mellan olika samhällsområden som viktig och anser att kultur bör komma till uttryck inom alla områden i samhället. Detta, menar man, kan också ”vidga kulturskaparnas arbetsmarknad och ge kulturinstitutionerna andra möjligheter att nå nya publikgrupper.”¹²⁸ Det är således samhällsutveckling som står i fokus och argumenten vänder sig i första hand till individen som ekonomiskt väsen såsom exempelvis publik eller entreprenörer av olika slag, både inom kulturområdet och utanför.

En kulturpolitik som vill lyfta fram regionerna, städerna och även landsbygden i samhällsutvecklande syfte menar vi är tydlig i propositionen. Inte minst är det ekonomiska motiv som framkommer. Ofta framhålls olika kombinationer av samarbeten för att underlätta och berika denna utveckling.

Vi är övertygade om att kulturen är en viktig drivkraft för regional tillväxt och utveckling. På samma gång är ett vitalt kulturliv beroende av att övriga delar av samhället utvecklas positivt.

Genom att den regionala nivån ges ett ökat inflytande över det statliga stödet flyttas också kulturpolitiken närmare medborgarna och behovet av ett regionalt engagemang och ansvarstagande för kulturfrågorna blir större. Därför föreslår regeringen att en ny modell införs för samspelet mellan staten och den regionala nivån när det gäller kulturfrågor. Staten ska även framöver främja att det finns ett starkt kulturliv i hela landet och verka för regional rättvisa och kvalitet.¹²⁹

Även om medborgarperspektiv, regional rättvisa och ansvarstagande kan ses som argument för demokratisk instrumentalism anser vi att detta är underordnat här. Kulturen beskrivs som en motor för ekonomisk utveckling och regeringen söker med all tydlighet legitimitet i ekonomisk instrumentalism. Genom den förnyelse av det lokala kulturlivet som förväntas komma med den nya politiken vänder sig argumenten till individen som

¹²⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

¹²⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

¹²⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 29

¹²⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 22

ekonomiskt väsen. Det kan till exempel röra sig om företagare eller kulturkonsumenter som ska bidra till regional tillväxt och utveckling. Kulturpolitiken ska främja detta.

Kulturutredningens huvudsakliga motiv för förslaget att införa en ny modell för fördelning av statligt kulturstöd till kulturverksamhet på den regionala och kommunala nivån är att detta kan vitalisera kulturpolitiken. Utredningen menar att en sådan modell kan öka både politikernas och medborgarnas engagemang för kulturområdet [...] Regeringen delar Kulturutredningens bedömning i dessa delar. I detta sammanhang ska kulturens fria roll vara en grundbult samtidigt som kulturens betydelse för andra samhällsområden ska ges utrymme att utvecklas. Även frågan om samverkan med ideella organisationer på kulturområdet är viktig i det regionala och lokala perspektivet och bör be-lysas.¹³⁰

Med den nya modellen förmodas det lokala engagemanget stimuleras bättre. Detta innebär i förlängningen en vitalisering av det regionala kulturlivet vilket vi menar faller inom ramen för ekonomisk instrumentalism. Samtidigt går det också att utläsa en vilja att använda kulturen som ett verktyg för demokrati. Demokratisk instrumentalism har ju bland annat som syfte att bidra till samhällsengagemang. Uttrycket ”kulturens fria roll” kan naturligtvis tolkas på flera sätt. Då det här, som vi uppfattar det, uttrycks som någon slags motsats till kulturens nytta ser vi det som att regeringen vill betona kulturens egenvärde, något som vi menar inte går att sträva efter politiskt. Uttrycket kan också tolkas som att kulturens innehåll inte ska styras politiskt vilket för tankarna till principen om armlängds avstånd. Beträktat på detta sätt kan betoningen av ”kulturens fria roll” avse att de professionella kulturskaparnas självständighet ska värnas och vi ser det som ett kvalitetsargument. Att framhålla kulturens betydelse för andra samhällsområden kan också sägas utgöra ett ekonomiskt argument där kulturen ska bidra till, i det här fallet, regional utveckling.

Omsorgen om landskapet förutsätter att både natur- och kulturintressen tas tillvara och kan samspela med varandra. Städerna och de bebyggda miljöerna får gynnsammast möjliga utveckling i de fall där arkitektoniska kvaliteter och bevarandenaspekter samt behoven av fungerande kommunikationslösningar och god samhällsservice kan ses i ett sammanhang. Inom bl.a. arkitektur, mode och design kan stora konstnärliga värden vara kombinerade med en hög kommersiell potential. Kulturen och kulturmiljöerna har stor betydelse för besöksnäringen, landsbygdsutvecklingen samt lokal och regional tillväxt. Länder, regioner och städer som skapar förutsättningar för ett rikt kulturutbud har också bättre möjligheter att locka både besökare och nya invånare liksom att locka till sig nya företagsetableringar.¹³¹

Avsnittet uppfattar vi som starkt präglad av ekonomisk instrumentalism. Här rör det sig om regional tillväxt, turism och kommersiell potential. Målgrupp är i första hand individen som ekonomiskt väsen; i egenskap av exempelvis presumtiv kund eller näringsidkare. Även estetiska värden lyfts fram och dessa ska gärna eftersträvas i kombination med ett affärstänkande. Stadsmiljöer och kulturmiljöer ska ha konstnärliga kvaliteter. Övergripande är dock målet om ekonomisk tillväxt.

De kulturella och kreativa näringarna beskrivs som intressanta på flera sätt. Dels utgör de en försörjningsmöjlighet för kulturskaparna, dels bidrar de till regionernas tillväxt och skapar arbetstillfällen. De bidrar därmed enligt regeringen ”till det svenska välstånd-

¹³⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 35

¹³¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 18

det.”¹³² Vi uppfattar detta resonemang som starkt genomsyrat av ekonomisk instrumentalism.

Ett av statens uppdrag är enligt regeringen att regionalt bygga upp självständiga kulturinstitutioner med en bred och kvalitativ verksamhet för att sedan understödja kompetensbyggande och samverkan.¹³³ Här blir ekonomisk instrumentalism tydlig då regional utveckling ska stödjas för ett lokalt rikt kulturutbud. Civilsamhället har stor betydelse för kulturlivet som till stor del bygger på medborgarnas engagemang. Kulturen skapar gemenskap som bidrar till en positiv samhällsutveckling.¹³⁴ Människors engagemang kan härledas till demokratisk instrumentalism. Vi menar att detta blir tydligt genom att man i sammanhanget berör vikten av att skapa gemenskap och samhörighet. Även det faktum att civilsamhällets roll framhålls förstärker detta. Dock tangeras social instrumentalism där social utveckling och integration anses betydelsefull.

Att skydda och vårda kulturmiljöerna är allas ansvar menar regeringen och därför är det viktigt att kulturarvet och kulturmiljön blir tillgängligt för alla. ”Bevarande av kulturarv och kulturmiljöer kan också bidra till goda livsmiljöer och upplevelser samt skapa förutsättningar för utveckling av nya idéer och verksamheter.”¹³⁵ När regeringen berör kulturarvet är det ofta i sammanhang där kvalitativ instrumentalism är tydlig. Att alla ska ha tillgång till kulturarvet är ett sådant kvalitativt argument som också finns här. Men i huvudsak anser vi att det är ekonomiska motiv som kommer till uttryck. ”Goda livsmiljöer” kan visserligen härledas till både social och ekonomisk instrumentalism. Då goda livsmiljöer nämns tillsammans med kulturupplevelser, idéutveckling och nya verksamheter anser vi emellertid att regeringen i första hand har ekonomisk samhällsutveckling som motiv för sitt påstående. Lite längre fram tydliggörs detta när regeringen i klartext uttrycker att ”[k]ulturmiljöns betydelse för landsbygdsutveckling samt lokal och regional tillväxt bör särskilt understrykas”¹³⁶. Här menar man att samarbete är av stor betydelse. Genom samarbete mellan exempelvis privatpersoner, organisationer, entreprenörer och företag kan nya sätt att utveckla kulturarvet och kulturmiljöer undersökas. Detta anser regeringen kan leda till ökad tillgänglighet för medborgarna men också bidra till ökad tillväxt och sysselsättning på landsbygden. Ekonomisk utveckling framstår som viktig när det gäller kulturmiljöernas framtid. Kvalitativa argument som att tillgängliggöra kulturarvet för alla och att öka intresset för historia och kulturarv finns alltså representerade i avsnittet om kulturmiljöer även om de inte hamnar i fokus. Sociala motiv förekommer också då vikten av att tillgängliggöra kulturmiljöer och kulturarv för olika samhällsgrupper framhålls.¹³⁷

Gång på gång slår regeringen fast att kulturområdet behöver samarbeta med andra samhällsområden för att kunna utvecklas. Man poängterar att det är kulturpolitikens uppgift att skapa så bra förutsättningar som möjligt för att kulturen ska kunna ”utvecklas på egna villkor”¹³⁸ men menar samtidigt att kulturpolitiken inte ska ”lägga ett nyttoper-

¹³² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 72

¹³³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 38

¹³⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 39

¹³⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 74

¹³⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 74

¹³⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 76

¹³⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 67

spektiv på kulturen”¹³⁹. Lite längre fram i texten kan vi se att denna nyttoaspekt trots allt framträder tydligt.

Regeringen har genom en rad åtgärder [...] bidragit till att stärka kulturen genom att tydliggöra dess kopplingar till andra samhällsområden, t.ex. gäller det miljö, näringsliv, regional tillväxt och internationellt utbyte. Regeringens satsning på Skapande skola har varit av stor betydelse för att skapa ett ökat utrymme för kulturen inom utbildningsområdet.¹⁴⁰

Även om regeringen hävdar att det främst är kulturen som ska stärkas så menar vi att det är tydligt att regeringen betraktar kulturen som nyttig för en rad olika områden. Här ser vi exempel på att kulturen ska användas som instrument för ekonomisk utveckling. Regeringen tar även upp kulturens egenvärde och menar att när det stärks ”blir också kulturen mer intressant inom andra samhällsområden.”¹⁴¹ Vi påstår att kulturens egenvärde inte kan stärkas via politiska insatser och att regeringens resonemang därför ter sig motsägelsefullt. Vi ser snarare detta som ett sätt för regeringen att försvara att man i den nya kulturpolitiken lägger stor vikt vid att använda kulturen just som ett instrument, inte minst i ekonomins tjänst.

Regeringen tar vid upprepade tillfällen upp kulturens betydelse ur hälsosynpunkt. Det hänvisas bland annat till forskning som styrker att det finns ”ett positivt samband mellan deltagande i kulturella verksamheter och förbättrad hälsa.”¹⁴² Som exempel nämns besök på bio, teater och museum och de positiva effekter som har kunnat påvisas anses vara av både biologisk och psykologisk natur. Även andra exempel på positiva samband mellan kultur och hälsa tas upp och används som argument för att ”ge Kulturrådet i uppdrag att utveckla sin utåtriktade information om pågående arbete inom området kultur och hälsa.”¹⁴³ Som vi ser det är kultur som hälsofrämjande åtgärd främst att betrakta som ett användande av kultur som verktyg för social samhällsutveckling. Inom social instrumentalism finns en strävan att med kulturen som redskap bidra till att höja samhällsmedborgarnas livskvalitet och hälsa.

I strävan mot en långsiktigt hållbar utveckling föreslås samarbete både för det kultur- och näringspolitiska området och för miljö- och kulturpolitiken. Här har kulturarv och kulturmiljöer stor betydelse för skapandet av goda livsmiljöer, menar regeringen.¹⁴⁴ Ett hållbart samhälle omfattar både sociala, ekonomiska och miljömässiga perspektiv. Kanske kan detta tyda på att det kulturpolitiska ansvaret i framtiden ska ses som sektorsövergripande där både näringsliv och offentliga verksamheter ges en kulturell aspekt. Kulturen ska på så sätt berika andra samhällsområden och framför allt användas som ekonomiskt verktyg.

De insatser som civilsamhället gör inom kulturområdet framhålls särskilt av regeringen. Även om civilsamhällets verksamheter många gånger ges allmänna medel sker de företrädesvis på ideell basis. Den kraft och det engagemang som civilsamhället bidrar till utgör en viktig resurs för kulturområdet vilket även kan bidra till att skapa social gemenskap i samhället hävdar regeringen. Den ideella sektorns verksamhet beskrivs som mångsidig och sker många gånger i samverkan med det professionella kulturlivet. Den-

¹³⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 67

¹⁴⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 67

¹⁴¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 67

¹⁴² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 71

¹⁴³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 72

¹⁴⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 18

na samverkan menar regeringen berikar kulturlivet. Regeringen vill därför se ett mer ingående samarbete mellan ideella sektorn, kommunerna, landstingen och staten.¹⁴⁵ Som vi ser det betraktas civilsamhället som en samhällsresurs som bör tas tillvara och vi menar att demokratisk instrumentalism är framträdande. Syftet med kulturpolitiken blir, menar vi, att stödja konst och kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang. Målgrupp är individen som samhällsmedborgare som genom kulturaktiviteter och engagemang ska bli delaktig och utvecklas till en god demokrat. Även social instrumentalism är dock synlig då civilsamhällets engagemang också antas skapa social gemenskap. Vi kan förmoda att medborgarna genom de kulturaktiviteter de engagerar sig i får ett mer varierat och meningsfullt liv. Allt detta kan i förlängningen främja social utveckling och integration.

Konklusion

Resonemang kring kulturens roll i samhällsutvecklingen ges mycket stort utrymme i propositionen. En bärande tanke är att kulturlivet och kulturpolitiken ska samarbeta med andra samhällsområden i mycket större omfattning än förut. På så sätt menar regeringen att kulturlivet kommer att vitaliseras och fungera som en positiv resurs i samhället. Man ”är övertygade om att kulturen är en viktig drivkraft för regional tillväxt och utveckling.”¹⁴⁶ För att underlätta denna utveckling avser regeringen att införa en ny modell för fördelning av statligt kulturstöd till kulturverksamhet på den regionala och kommunala nivån. Vi ser här tydliga argument för ekonomisk utveckling.

Genom samverkan mellan kultur- och miljöpolitiken förväntas målet om att uppnå en långsiktigt hållbar samhällsutveckling underlättas. Samverkan mellan kulturliv och skola betraktas som mycket betydelsefullt både för elevernas vidkommande men också för att det kan skapa arbetstillfällen för kulturskaparna. De olika former för samarbeten som regeringen föreslår är till övervägande del ekonomiskt förankrade, menar vi. De förväntas på något sätt leda till ekonomisk tillväxt. Kultursektorn ska även samarbeta med sjukvården. Som vi ser det är kultur som hälsofrämjande åtgärd främst att betrakta som ett användande av kultur som verktyg för social samhällsutveckling. Inom social instrumentalism finns en strävan att med kulturen som redskap bidra till att höja samhällsmedborgarnas livskvalitet och hälsa.

Mycket av den kulturpolitik som regeringen presenterar i förhållande till samhällsutvecklingen rör kanske i första hand storstadsregionerna. Men man menar att kulturens roll kan vara betydande även i mindre regioner och på landsbygden. Genom samarbeten mellan civilsamhället, näringslivet och offentligheten kan kulturmiljöerna utvecklas så att de blir en tillgång för medborgarna men inte minst kan de bidra till ökad tillväxt och sysselsättning på landsbygden.

I propositionen betraktas civilsamhället som en resurs för kulturområdet och dess betydelse för kulturpolitiken poängteras. Civilsamhället har stor betydelse för det kulturliv som bygger på medborgarnas engagemang och antas kunna bidra till att skapa social gemenskap i samhället. Argument som framhålls är i första hand engagemang och social gemenskap och vi menar att kultur här främst ska stödjas för att det bidrar till en positiv samhällsutveckling. Social instrumentalism framträder. Civilsamhällets engagemang och aktiviteter ses som en samhällsresurs och kan, menar vi, bidra både till social gemenskap och delaktighet ur ett demokratiskt perspektiv. Syftet med kulturpolitiken blir

¹⁴⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 39f

¹⁴⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 22

då dels att främja social utveckling och integration, dels att uppmuntra till samhällsengagemang och i förlängningen trygga demokratin. Både social och demokratisk instrumentalism är således synlig.

Den kulturpolitik som rör kulturens roll i samhällsutvecklingen motiveras framförallt av ekonomiska argument. Kulturen och kulturpolitiken ska på olika sätt bidra till ekonomisk tillväxt. Exempel på nyckelord är kreativitet, turism, kommersiell potential och nya publikgrupper vilka alla för tankarna till ekonomisk instrumentalism. Målgrupp är i första hand individen som ekonomiskt väsen; i egenskap av exempelvis invånare, näringsidkare eller turist. Undantag från detta kan samarbeten som gäller hälsa och civilsamhället sägas utgöra. Här är det i första hand sociala argument som används.

4.4. Villkoren för konstnärligt skapande

Här redogör vi för den kulturpolitik som rör kulturskaparnas villkor.

Kulturpolitiken ska främja kvalitet och konstnärlig förnyelse

Konstnärligt skapande handlar i väsentliga avseenden om att göra annorlunda, utforska nya områden, överskrida gränser, synliggöra olika aspekter av vår tillvaro och att göra detta med största möjliga kraft och trovärdighet, i det medium man valt att arbeta. Konsten och de humanistiska vetenskaperna ger oss viktiga kunskaper och möjlighet att reflektera över våra liv och över samhället och dess utveckling. Det är kulturpolitikens uppgift att bidra till att det finns ekonomiska och andra förutsättningar för den skapande verksamhet som inte annars skulle komma till uttryck – inte minst när det gäller förnyelse och utveckling av kulturen. En del i detta är att verka för goda villkor för de professionella kulturskaparnas konstnärliga arbete. Vad som anses vara kvalitet varierar mellan tider och platser. Det varierar från genre till genre och mellan grupper och individer. Kulturskaparna har en nyckelroll i den ständigt pågående diskussionen om vad som är kvalitet på kulturområdet.¹⁴⁷

I detta kulturpolitiska mål beskrivs konsten som angelägen för oss människor som individer och kvalitativa argument dominerar. De professionella kulturskaparna ska stöttas ekonomiskt för att producera nyskapande kultur av hög kvalitet. Den kunskap som konst och humaniora ger medborgarna betonas också. Eftersom regeringen framhåller att kvalitetsbegreppet är föränderligt och bland annat skiftar mellan olika grupper kan vi ana en ambition att också använda kulturpolitiken i syfte att bidra till social utveckling och integration. I nästa mening konstateras dock att det är de professionella kulturskaparna som har det största ansvaret när det gäller att hålla diskussionen om kvalitetsbegreppet levande. Alltså dominerar kvalitativ instrumentalism.

Att verka för att kulturskaparna ges goda villkor innebär att staten även i fortsättningen ska ge ”ekonomiskt stöd till professionella konstnärer, så att de periodvis kan ägna sig åt konstnärligt utvecklingsarbete under ekonomiskt tryggade former.”¹⁴⁸ Regeringen poängterar dock att de konstnärliga villkoren har förändrats under senare år och att bidragssystemet därför bör ses över. En höjning av kvaliteten i bidragsgivning kan bidra till att stärka både konstens och konstnärernas ställning.¹⁴⁹ Genom att påtala betydelsen av både konsten och konstnärernas situation använder regeringen kvalitetsargument.

¹⁴⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 30

¹⁴⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 24

¹⁴⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 91

Vikten av god konst och kultur understryks och detta ska, menar vi, i förlängningen leda till att dess inre värde berikar enskilda individer och på ett övergripande plan stärker nationell identitet. ”Det är avgörande för bidragssystemens trovärdighet och hållbarhet att systemen är öppna för konstlivets utveckling och inte riskerar att i stället forma utvecklingen.”¹⁵⁰ Detta ser vi som uttryck för kvalitetsargument i så motto att det är konsten och dess utveckling som ska värnas och styra hur bidragssystemen utformas och inte tvärtom. Samtidigt ser vi att när regeringen skriver om just ”konstlivets utveckling”¹⁵¹ finns det ofta en koppling till kulturlivets betydelse för ekonomisk utveckling.

Även om kulturskapare också i framtiden ska ges ekonomiskt bidrag är regeringens utgångspunkt för den nya kulturpolitiken att de yrkesverksamma kulturskaparna ska kunna livnära sig på sin verksamhet. ”[T]raditionella former av stöd och ersättningar till konstnärer bör utvecklas och kombineras med offensiva insatser som stärker konstnärernas arbetsmarknad.”¹⁵²

I det sammanhanget är samarbetet mellan näringspolitiken, politiken för regional tillväxt och kulturpolitiken viktigt att utveckla. Målsättningen är att stärka medvetenheten om de kulturella och kreativa näringarnas potential. Värnandet av upphovsrätten är en förutsättning för konstnärers frihet och försörjningsmöjligheter.¹⁵³

Här menar vi att det är tydligt att kulturpolitikens legitimitet söks i ekonomisk instrumentalism. Som vi uppfattar det kan kultur i framtiden i högre grad komma att bli en del av marknadsekonomin, genom till exempel samarbete med näringslivet och inom kulturell näring. Konstnärlig kvalitet ska dock även i fortsättningen främjas genom att konstnärerna ska kunna få statligt stöd för sin konstnärliga utveckling. Vi kan således också se kvalitativa argument för kulturpolitiken även om de ekonomiska helt klart är dominerande.

Regeringen framhåller vikten av att kulturskaparnas kompetens tas till vara inom ett större antal samhällssektorer och vill uppmuntra till att fler arenor tas i bruk för konstnärliga framträdanden av olika slag. Inte minst betraktas de kulturella näringarna som betydelsefulla för samarbeten på både nationell nivå och inom region och kommun. Andra exempel på samarbetspartners är skola och sjukvård. Här tror regeringen att det finns mycket att vinna både för kulturlivet och för samhället som helhet.¹⁵⁴ Argumentationen hör till stor del hemma i ekonomisk instrumentalism. Arenor, kulturella näringar och samarbeten lyfts fram och vi kan se att kulturen förväntas berika olika samhällsområden. Hela samhället kan alltså förmodas ha nytta av kulturskaparnas samarbeten med andra aktörer och kultur blir på så sätt ett potentiellt instrument för samhällsutveckling.

Regeringen vill ta bort det tidigare kulturpolitiska målet att ”[k]ulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet”. Man anser att de kulturpolitiska åtgärder som vidtas för att främja mångfald via stöd till ”konstnärligt och kulturellt angelägen verksamhet som helt eller delvis inte skulle kunna komma till uttryck på marknadsmässiga villkor”¹⁵⁵ är tillräckliga. Därför finns det inte, menar man, någon anledning att framhålla kommersiell kulturell verksamhet som i huvudsak skadlig

¹⁵⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 92

¹⁵¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 92

¹⁵² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 24

¹⁵³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 24

¹⁵⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 55

¹⁵⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 28

eller negativ. ”Det finns ingen given motsättning mellan kommersiell bärkraft och konstnärlig kvalitet eller frihet.”¹⁵⁶ Här framhålls vikten av att stödja den så kallade goda kulturen samtidigt som det betonas att den inte bör beskrivas som en motsats till den kommersiella kulturen. Båda behövs för att kulturlivet ska vara vitalt, menar regeringen. Följden av detta blir, som vi ser det, att de kvalitativa argumenten får stå tillbaka för de ekonomiska. Den kommersiella kulturen får därmed en framflyttad position i kulturlivet och i kulturpolitiken. Detta kan komma att få konsekvenser för kulturskaparna som med den nya statliga kulturpolitiken i större utsträckning troligtvis får konkurrera på den öppna marknaden.

För att underlätta för kulturskaparna har en del insatser redan gjorts påpekar regeringen. Exempelvis har sammanslagningar, så kallade allianser, skapats inom områdena teater, dans och musik. Dessa ger professionella frilansande kulturutövare en grundtrygghet och en anställning som de tar tjänstledigt ifrån vid uppdrag av olika slag. ”Genom att skapa kontinuitet för kulturskapare på en utpräglad frilansmarknad, öka flexibiliteten och stimulera till regionala utbyten stimulerar allianserna den konstnärliga utvecklingen.”¹⁵⁷ Likväl som inom bildkonsten kan vi se att kulturpolitiken inom teater, dans och musik till stor del söker legitimitet med hjälp av ekonomiska argument. Även om inte kulturen i det här fallet ska bidra till ekonomisk utveckling så ska den i alla fall bära sig.

En annan åtgärd som genomförts för att förbättra de frilansande kulturutövarnas arbetsmarknadsvillkor är de intresse- och förmedlingsorganisationer som inrättats inom några olika konstområden. Dessa, de så kallade centrumbildningarna, fungerar som mäklare mellan kultur och näringsliv och har bidragit till ökad sysselsättning för de professionella kulturutövarna. Regeringen har för avsikt att ge ytterligare stöd för denna verksamhet.¹⁵⁸ Centrumbildningarna motiveras med näringspolitiska argument och det är alltså ekonomisk instrumentalism som kommer till uttryck. Kulturen ska generera arbetstillfällen inom kultursektorn men även inom andra områden än kulturens där näringslivet tas upp som en av flera aktörer. Här kan vi se exempel på gränsöverskridande samarbeten i syfte att skapa positiv regional utveckling.

Yrkesgrupper som på olika sätt arbetar med gestaltning av det offentliga rummet bör samarbeta, menar regeringen. Perspektiven blir på så vis fler och kan ge en bättre helhetsbild. Det kan röra sig om sociala och kulturhistoriska perspektiv men också om stadsplaneringsmässiga och konstnärliga.¹⁵⁹ ”Ett gemensamt tvärsektorielt arbete bidrar till att uppfylla målet om en hållbar samhällsutveckling för ett ekonomiskt, socialt, kulturellt och miljömässigt hållbart samhälle.”¹⁶⁰ Här kommer flera former av instrumentalism till uttryck då många olika värden ska finnas med i utformningen av den fysiska miljön. Framförallt är det ekonomiska och kvalitativa argument som framträder. Många gånger är argumenten sammanvävda. Sveriges internationella anseende inom bland annat arkitektur framhålls som betydelsefullt. Man menar att detta bland annat beror på arkitekturens estetiska utformning och att det är viktigt att från regeringshåll ”ta tillvara och utveckla den exportpotential detta innebär.”¹⁶¹ Här framhålls således både estetiska värden och ekonomiska förtjänster. Kvalitet och ekonomisk tillväxt är återkommande kulturpolitiska motiv inom området.

¹⁵⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 28

¹⁵⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 56

¹⁵⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 57

¹⁵⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 77f

¹⁶⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 78

¹⁶¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 78

Skapande skola har inte bara haft positiva effekter för skolvärlden, menar regeringen. ”Satsningen har haft betydelse för konstnärers och kulturpedagogers möjligheter att arbeta i skolorna.”¹⁶² Regeringen kan alltså även ha en ekonomisk avsikt med Skapande skola. Med hjälp av ekonomiska argument vänder man sig till individen som ekonomiskt väsen och har ekonomisk tillväxt som kulturpolitiskt mål.

Konklusion

Konst beskrivs som något betydelsefullt för människan som individ och kvalitativa argument är tydliga. Kulturpolitiken, menar vi, har som syfte att berika och bilda individen som privatperson. De professionella kulturskaparna ska fortsatt få ekonomiskt stöd så att de under perioder kan utveckla sitt konstnärskap och producera nyskapande kultur av hög kvalitet. Men även om kulturskapare också i framtiden ska stödjas ekonomiskt är utgångspunkten för den nya kulturpolitiken att de ska kunna livnära sig på sin verksamhet. Regeringen vill fortsatt utgå från vad de kallar arbetslinjen. Detta innebär att man på olika sätt ska hitta nya och fler vägar till arbete för kulturskaparna genom till exempel ett bättre samarbete med näringslivet men även i form av samarbeten mellan exempelvis kulturskapare och skolan. Att legitimitet för kulturpolitiken söks i ekonomisk instrumentalism menar vi är tydligt. Som vi uppfattar det kan kultur i framtiden i högre grad komma att bli en del av marknadsekonomin.

Vad musikområdet beträffar gör sig kvalitativa argument gällande då till exempel konstnärligt intressant musik ska få statligt stöd. Även den fria scenkonsten motiveras med kvalitativa argument då mångfald och konstnärlig förnyelse betonas. Vi menar att detta i sammanhanget är uttryck för den goda kulturen som ska vara med och bygga upp kulturarvet.

Gestaltning av det offentliga rummet motiveras i första hand av ekonomiska och kvalitativa argument, ofta sammanvävda. Exempelvis framhålls Sveriges internationella anseende inom arkitektur som betydelsefullt och detta bör utvecklas i exportsyfte, menar regeringen. Det fysiska rummet ska även utformas genom tvärsektoriellt samarbete. Detta för att nå målet om ett ekonomiskt, socialt, kulturellt och miljömässigt hållbart samhälle. Här kommer flera former av instrumentalism till uttryck då många olika värden innefattas.

När villkor för konstnärligt skapande tas upp i propositionen ligger argumentationen till viss del i kvalitativ instrumentalism. Det handlar om att skapa förutsättningar för att kultur av hög kvalitet ska kunna produceras. Genom tillgång till denna så kallade goda kultur ska den enskilde berikas. Men till största del hittar vi argumenten i ekonomisk instrumentalism. Här finner vi centrala ord som arenor, kulturella näringar och nya publikgrupper. Även tvärsektoriella samarbeten uppmuntras och det är tydligt att olika samhällsområden förväntas berikas genom kulturen. Det främsta syftet med kulturpolitiken är, menar vi, att vitalisera regionernas kulturliv för att i förlängningen främja regional tillväxt.

4.5. Kulturarv för framtiden

Här tar vi upp kulturpolitik som på olika sätt framhåller kulturarvets betydelse för individen, kulturområdet och för samhället i stort.

¹⁶² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 69

Enligt regeringen är kulturarvet en angelägen fråga för kulturpolitiken. Man anser att det ska bevaras och tillgängliggöras men också i högre grad engagera medborgarna.

Kulturarvet är en kraft i samhället som ständigt behöver omtolkas, utvecklas och användas på nya sätt. Det ger perspektiv på samhällsutvecklingen och speglar samtidigt dagens samhälle, som präglas av kulturell mångfald och nya uttrycksformer. Samtida konst- och kulturyttringar tar många gånger sin utgångspunkt i det kulturella arvet, såväl det materiella som det immateriella. Att kulturarvet är angeläget och levande är en förutsättning för att det ska bevaras för kommande generationer. Den nya tekniken har inneburit ökade möjligheter att vårda kulturarvet, men också att göra det tillgängligt för medborgarna.¹⁶³

I kvalitativ instrumentalism är kulturarvet centralt. Ett gemensamt kulturarv kan utgöra en förenande faktor som i förlängningen ger medborgarna en känsla av nationell identitet. I så måtto är kvalitativa motiv dominerande. Men iögonfallande är den kraft som här läggs på att göra kulturarvet till en angelägenhet för alla. Alla ges rätt att forma kulturarvet; som ska ”omtolkas, utvecklas och användas på nya sätt.”¹⁶⁴ Det ska ”präglas av kulturell mångfald och nya uttrycksformer.”¹⁶⁵ Vi anar en vilja att få bort något av det uppifrånperspektiv som annars ofta framträder när det gäller kulturarvsfrågor. I stället är det sociala och demokratiska argument som kommer till uttryck. Det handlar således mer om delaktighet och kunskap än om uppfostran. Målet med kulturpolitiken blir i det här fallet att understödja både demokratin och den sociala utvecklingen i landet.

Kulturpolitiken ska främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas

Till kulturpolitikens kärnuppgifter hör att främja ett levande kulturarv som är angeläget för medborgarna i dag och bevaras för kommande generationer. Det gäller både det kulturella arv som överlämnats från tidigare generationer och det som formas i dagens samhälle. Det kan röra sig om allt från fysiska miljöer, kulturminnen och arkiv- och föremålssamlingar till berättelser, traditioner, föreställningar och konstnärliga uttryck. Kulturarvet präglas av historien och mångfalden i dagens samhälle och är lika mångfacetterat och mångbottnat som samhället självt. Det bär samhällets minnen och handlar om såväl framsteg och framgångar som misslyckanden och lidanden. Synen på och tolkningen av kulturarvet förändras ständigt. Ur ett medborgarperspektiv är det viktigt att det förs ett öppet samtal om dessa tolkningar och vad de representerar. Det är angeläget att främja ett arbete som bidrar till att kulturarvet används och utvecklas, och därigenom är levande.

Då kulturarvet är centralt här skulle kulturpolitiken kunna betraktas som ett instrument för att främja kvalitet. Men i hela avsnittet är det medborgarperspektivet som betonas och det finns en strävan från regeringens sida att inkludera alla i kulturarvet. Kulturarvet tillhör alla och det kan innefatta kulturföremål likväl som berättelser och föreställningar. Det ska förändras i takt med samhällets förändringar och tolkningen av kulturarvet ska ständigt vara föremål för diskussion. Medborgarnas engagemang och delaktighet betonas och vi menar att det därmed framgår att regeringen har för avsikt att använda kulturpolitiken främst i socialt och demokratiskt syfte. Att vara med och påverka kulturarvet och därigenom bli engagerad och delaktig kan leda till social gemenskap och även bidra till att utveckla medborgare med demokratiskt sinnelag. Värt att notera är att det

¹⁶³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

¹⁶⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

¹⁶⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

inte finns några förslag på hur detta ska sättas i verket. Således är det demokratisk och social instrumentalism som kommer till uttryck.

Kulturarvet skapar perspektiv på samhället och dess utveckling och berikar människors liv. Det tillhör alla och bör ses som en kraft i samhället som bidrar till utveckling och förnyelse. Intresset för äldre uttryckssätt som inspirationskälla är stort inom många samtida konst- och kulturyttringar. Kulturarvets möjligheter tas bäst tillvara när en mångfald av aktörer, såväl enskilda människor som myndigheter, institutioner, organisationer och näringsliv, bidrar med sina perspektiv och använder kulturarvet utifrån olika utgångspunkter. Medborgarnas engagemang och delaktighet är en viktig förutsättning för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Det är därför angeläget att verka för att människor i ökad utsträckning har möjlighet att ta del av, använda och vidareutveckla kulturarvet.¹⁶⁶

Även i detta avsnitt framhålls medborgarperspektivet. Kulturarvet beskrivs som något som ska angå alla och påverkas av alla. Värderingar som hör hemma i demokratisk och social instrumentalism är tydliga. Målgrupp är människan som socialt väsen och samhällsmedborgare och syftet med kulturpolitiken som vi ser det är att uppmuntra till samhörighet och delaktighet.

När regeringen tar upp den nya teknikens möjligheter är det just kulturarvets bevarande och tillgängliggörande som särskilt understryks och man menar att en nationell strategi för detta behöver arbetas fram.¹⁶⁷ Kulturarvet ska nå alla vilket underlättas genom den pågående digitaliseringen. Det kulturpolitiska målet ”att det ska finnas god tillgång till kultur av hög kvalitet”¹⁶⁸ faller inom ramen för kvalitativ instrumentalism. Kulturarvet bidrar till bildning på individnivå och på en övergripande nivå till att skapa nationell identitet, vilket är en av målsättningarna med kvalitativ instrumentalism.

Regeringen anser att Riksarkivet och de landsarkiv som finns regionalt ska slås samman till en gemensam myndighet. Detta skulle leda till att rutiner kan samordnas och verksamheten effektiviseras. Dock påtalar regeringen att de regionala arkiven är mycket betydelsefulla just för att de finns på lokal nivå. Tillgängligheten till det lokala kulturarvet lyfts fram som ett särskilt vägande skäl för att det även efter en sammanslagning ska finnas lokala regionala arkiv.¹⁶⁹ Regeringen anger alltså samordning och effektivisering som skäl för sammanslagningen vilket leder tankarna till ekonomisk instrumentalism. Likväl menar vi att det framför allt är kvalitativa argument som kommer till uttryck. Här är det tillgängligheten till kulturarvet som är central. Att få tillgång till det lokala kulturarvet kan förvisso också bidra till att skapa gemenskap bland invånarna och en känsla av tillhörighet med trakten. Detta skulle kunna innebära att regeringen även söker legitimitet i social instrumentalism.

Både forskare och medborgare har glädje av den ökade tillgängligheten till kulturarvet men också av de möjligheter som den nya tekniken ger när det gäller medskapande, menar regeringen. Även när det gäller de så kallade minnesinstitutionerna betonas tillgänglighet och medskapande.¹⁷⁰ Eftersom vi betraktar medskapande som en form av delaktighet ser vi detta som social instrumentalism. Samtidigt gäller tillgängligheten

¹⁶⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 30

¹⁶⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 17, 21

¹⁶⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 21

¹⁶⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 96

¹⁷⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 46

kulturarvet vilket gör att det, enligt vår mening, även finns ett starkt inslag av kvalitativ instrumentalism i avsnittet.

”Museerna har en central roll när det gäller att förvalta, tillgängliggöra samt bygga upp och sprida kunskap om kulturarvet.”¹⁷¹ Enligt regeringen bör samarbete och samverkan öka inom museisektorn som består av en mängd olika aktörer. Detta skulle leda till en starkare och mer effektiv verksamhet. Man menar vidare att detta i sin tur medför att museernas samlingar kan bevaras på ett bättre sätt och göras mer tillgängliga.¹⁷² En kulturpolitik som strävar efter att på olika sätt främja kulturarvet har som vi ser det utgångspunkt i kvalitativ instrumentalism.

När det gäller kulturpolitiska förändringar inom museiverksamheten betonas framför allt bättre samverkan och nätverksbyggande. Speciellt viktigt anses det vara att höja kompetensen inom området och att kunskap sprids.¹⁷³ Som exempel på fruktbar samverkan nämns samarbete mellan Riksantikvarieämbetet och en rad andra aktörer inom området; bland annat Stiftelsen Föremålsvård, Riksarkivet, museer, Svenska kyrkan, universitet och högskolor samt hembygdsrörelsen.¹⁷⁴ De aktörer som nämns som samarbetspartners är främst hemmahörande inom områden där vi menar att ett traditionellt svenskt kulturarv kan antas främjas. På så sätt anser vi att legitimitet söks i kvalitativ instrumentalism. Vikten av att kunskaper och erfarenheter tas till vara och sprids betonas. Men vi menar att det således främst rör sig om en spridning av det traditionella kulturarvet. Samtidigt kan även ekonomiska argument skönjas genom att gränsöverskridande samarbeten kan ha i syfte att skapa positiv ekonomisk utveckling. Demokratisk och ekonomisk instrumentalism sammanvävs på så vis.

”De regionala museerna bör utveckla sina insatser för att sprida samtidskonsten.”¹⁷⁵ Regeringen menar att Nationalmuseum och Moderna museet bör stärka sitt samarbete med konstmuseer på regional nivå. Detta för att ”öka den regionala tillgängligheten till bildkonsten.”¹⁷⁶ Man lyfter också fram vikten av centralt och regionalt samarbete kring forskning och utveckling av den pedagogiska museiverksamheten vad gäller bildkonst. Att regeringen lägger vikt vid samtidskonsten och dess situation är uttryck för kvalitativ instrumentalism eftersom det handlar om så kallad finkultur. Kvalitetskulturens ställning stärks och kulturpolitikens mål är att den enskilde ska bli bildad och att landets identitet ska stärkas. Satsning på pedagogisk verksamhet, där kvalitetskonsten behöver förmedlas och förklaras, förstärker intrycket av att kvalitativ instrumentalism dominerar. Genom att samtidskonsten i större omfattning kommer att finnas i regionerna kan vi anta att kulturlivet på så vis vitaliseras. Alltså kan vi tänka oss att regeringen också söker legitimitet i ekonomisk instrumentalism.

Den goda samtidskonsten ska också smycka den offentliga miljön menar regeringen. Detta innebär som vi ser det att det offentliga rummet främst betraktas ur ett estetiskt perspektiv. Kvalitativ instrumentalism är således synlig här. Även sociala och demokratiska argument är dock ofta förekommande när det gäller gestaltning i offentliga miljöer. Arkitekturmuseet förväntas ha ett medborgarperspektiv i sitt arbete för att på så vis

¹⁷¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 97

¹⁷² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 98

¹⁷³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 102

¹⁷⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 102f

¹⁷⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 100

¹⁷⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 100

nå ett större engagemang ”för den gestaltade miljöns roll i samhällsutvecklingen.”¹⁷⁷ När regeringen skriver om utformningen av den fysiska miljön betonas vikten av att invånare och andra som vistas i området ska få möjlighet att påverka utformningen. Speciellt viktigt menar man att detta är när det gäller barn och unga. ”Genom ett sådant arbetssätt kan olika perspektiv bidra till att skapa offentliga rum som är funktionella, vackra, tankeväckande och ger upphov till kreativitet.”¹⁷⁸

När regeringen behandlar musikområdet gör sig ofta kvalitativa argument gällande. Exempel på detta är att man anser att verksamheter som har svårt att överleva på marknaden bör få statligt stöd. Det handlar om elektronisk musik och andra konstformer eller som regeringen uttrycker det ”konstnärligt intressant musik inom smala genrer”.¹⁷⁹ Det betonas också att det musikaliska kulturarvet ska tillgängliggöras. Den så kallade goda kulturen ska med andra ord stödjas för individen som privatperson, antingen denne är bildad eller bör bildas. Samtidigt kan det vara så att kvalitativa värden ska korsbefruktas med ekonomiska, som när regeringen anser att statligt stöd ska ”möjliggöra att dessa inspelningar på ett ändamålsenligt sätt kan distribueras till så många som möjligt inom och utanför landets gränser.”¹⁸⁰ Genom att nå ut till musikintresserade utanför Sveriges gränser kan kvalitetsmusiken nå en större marknad. Både kvalitativ och ekonomisk instrumentalism kommer på så vis till uttryck här. Kvalitativa värden står för det som kvalitetsmässigt anses värdefullt medan ekonomiska värden till exempel kan handla om ökade försäljningssiffror.

Då operakonsten behandlas i propositionen är det nästan uteslutande kvalitativa argument som lyfts fram.

Kungliga Operan har ett omfattande uppdrag i egenskap av nationalscen med högt ställda krav på kvalitet och bredd i föreställningsverksamheten. Målet med statens bidrag är att Kungliga Operan ska vara den i Sverige ledande institutionen inom opera och balett och som nationalscen vara ett föredöme för andra vad gäller utveckling, förnyelse och konstnärlig kvalitet. Vidare ska Operan bl.a. vårda och främja det nationella kulturarvet inom operans och ballettens områden.¹⁸¹

Regeringen använder här genomgående kvalitetsargument. Operakonst är traditionell finkultur och en del av kulturarvet. Konstnärlig kvalitet betonas. Att framhäva operans betydelse ser vi alltså som uttryck för kvalitativ instrumentalism. Vi menar att det förmodligen är så att många upplever sig utestängda från den traditionella finkulturen, vilket kan vara en följd av ett elitistiskt synsätt. Målgrupp blir i realiteten endast de som upplever att de kan ta till sig och berikas av den så kallade goda konsten och kulturen.

Regeringen skriver att ett nytt operahus skulle kunna vitalisera opera- och balettkonsten i Sverige men menar att ett sådant beslut kräver ytterligare analys och utredning. Samtidigt anser man att ett alternativ till ett nytt operahus kan vara att ”införa en ny typ av nationalscensbegrepp som innebär att befintliga operainstitutioner i landet tar ett gemensamt ansvar för operakonstens spridning och utveckling.”¹⁸² Regeringen förordar ett ökat samarbete och samverkan mellan de olika verksamheter och resurser som finns

¹⁷⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 79

¹⁷⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 79

¹⁷⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 64

¹⁸⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 64

¹⁸¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 93

¹⁸² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 94

inom operaområdet både på nationell och regional nivå. Detta kan leda till att utbudet av och tillgången till opera- och balettföreställningar i hela landet förbättras menar regeringen.¹⁸³ I detta resonemang finner vi både kvalitetsargument och ekonomiska argument. Kvalitetsargument på så sätt att vikten av att operakonsten utvecklas understryks. De ekonomiska argumenten kommer till uttryck genom att den regionala nivån synliggörs. Ett samarbete kan således bidra till en vitalisering av kulturlivet i regionerna och ge ett utökat utbud av kulturevenemang runt om i landet. Framför allt, menar vi, är det dock individen som privatperson som är målgrupp och kulturpolitikens mål är i det här fallet bildning och nationell identitet.

Även då den fria scenkonsten behandlas är kvalitativa argument framträdande. ”De fria grupperna är en mycket viktig del av kulturlivet och bidrar till mångfald och konstnärlig förnyelse.”¹⁸⁴ Här menar vi att mångfald ges en betydelse som hör hemma i kvalitativ instrumentalism. Mångfald och konstnärlig förnyelse är här uttryck för den så kallade goda kulturen som ska vara med och bygga upp kulturarvet.

Statens konstråd har till uppgift att verka för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön genom att myndigheten beställer och förvärvar god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet, samt sprider kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö.¹⁸⁵

När kulturmiljöerna tas upp är inte längre kvalitativa argument lika framträdande. Här är det istället social och ekonomisk instrumentalism som blir synlig.

”Väl omhändertagna kulturmiljöer berikar människors liv, bidrar till att skapa goda livsmiljöer och kan ge förutsättningar för utveckling av nya idéer och verksamheter i alla delar av landet”¹⁸⁶ skriver regeringen. För att dessa kulturmiljöer ska kunna bevaras menar regeringen att samverkan är viktig. Det kan röra sig om samverkan mellan ”myndigheter och institutioner inom olika samhällsområden samt enskilda organisationer, exempelvis hembygdsrörelsen.”¹⁸⁷ Resonemanget om kulturmiljöer som något som gör människors liv rikare och medverkar till att skapa goda livsmiljöer menar vi delvis söker legitimitet i social instrumentalism. Ökad trivsel kan i förlängningen bidra till bättre sammanhållning och en positiv samhällsutveckling. Ekonomiska argument väger dock tyngre i avsnittet där utveckling av ”nya idéer och verksamheter” nämns som eventuella resultat av väl vårdade kulturmiljöer.¹⁸⁸ Ekonomisk instrumentalism genomsyras just av nytänkande och kreativitet och även här anses medborgarnas trivsel vara betydelsefull. Men till skillnad från social instrumentalism där social utveckling utgör själva målet ligger fokus här i stället på ekonomisk lönsamhet och regional tillväxt. Även regeringens poängtering av samverkan menar vi leder tankarna till kulturpolitik som ekonomiskt instrument.

Konklusion

Enligt regeringen är kulturarvet en angelägen fråga för kulturpolitiken. Man anser att det ska bevaras och tillgängliggöras men också i högre grad engagera medborgarna. Iögonfallande är den kraft som läggs på att argumentera för att göra kulturarvet till en

¹⁸³ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 94f

¹⁸⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 67

¹⁸⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 79

¹⁸⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

¹⁸⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

¹⁸⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 25

angelägenhet för alla. Alla ges rätt att forma kulturarvet som inte minst ska utmärkas av kulturell mångfald. Medborgarnas engagemang och delaktighet betonas och vi menar att det därmed framgår att regeringen har för avsikt att använda kulturpolitiken främst i socialt och demokratiskt syfte. Att vara med och påverka kulturarvet och därigenom bli engagerad och delaktig kan leda till social gemenskap och även bidra till att utveckla demokratiska samhällsmedborgare. Målet med kulturpolitiken blir i det här fallet att understödja både demokratin och den sociala utvecklingen i landet.

Värt att notera är att när regeringen uttalar sig om kulturarvet sker detta i ordalag som hör hemma i social och demokratisk instrumentalism, men när det kommer till mer konkreta förslag på hur detta ska sättas i verket så är det i huvudsak argument i kvalitativ instrumentalism som används. I viss mån kommer också ekonomiska argument till uttryck. Vid några tillfällen framkommer sociala och demokratiska argument. Men som sagt, när kulturpolitiken som berör kulturarvsfrågor konkretiseras är det till största del kvalitativa argument som framträder. När regeringen tar upp den nya teknikens möjligheter, är det kulturarvets bevarande och tillgängliggörande som särskilt understryks. Föreställningen om ett gemensamt kulturarv bidrar, som vi ser det, till att skapa en nationell identitet vilket är en av målsättningarna med kvalitativ instrumentalism. Målet med kulturpolitiken finns både på individnivå genom bildning och på nationell nivå där målet är att uppnå nationell identitet.

Att samtidskonsten ska tillgängliggöras bättre på regional nivå ser vi i första hand som ett argument för kvalitativ instrumentalism. Kvalitetskulturens ställning stärks på detta sätt. Samtidskonsten ska också förmedlas och förklaras genom pedagogisk verksamhet vilket vi menar förstärker intrycket av att kvalitativ instrumentalism dominerar. Den enskilde ska därmed uppfostras i den så kallade goda kulturen som vi ser det. Avsikten är alltså att bilda medborgarna. Den goda samtidskonsten ska också smycka den offentliga miljön och bidra till en, som vi ser det, trivsamt omgivning främst ur ett estetiskt perspektiv. Även här anser vi att det rör sig om kvalitativ instrumentalism. Ett utmärkt exempel på kvalitativ instrumentalism är också regeringens satsning på opera. Säkert upplever sig många utestängda från den traditionella finkultur som operakonsten är en del av. Kulturpolitiken blir på så vis elitistisk och målgrupp i det här fallet blir i realiteten endast de som upplever att de kan ta till sig och berikas av den så kallade goda kulturen.

När regeringen tar upp kulturarvet i form av våra kulturmiljöer är det till stor del ekonomiska argument som nyttjas. Resonemanget om kulturmiljöer som något som gör människors liv rikare och medverkar till att skapa goda livsmiljöer menar vi visserligen delvis söker legitimitet i social instrumentalism. Ökad trivsel kan i förlängningen bidra till bättre sammanhållning och en positiv samhällsutveckling. Men ekonomiska argument väger dock tyngre i avsnittet där utveckling av nya idéer och verksamheter nämns som eventuella resultat av väl vårdade kulturmiljöer. Ekonomisk instrumentalism genomsyras just av nytänkande och kreativitet och även här anses medborgarnas trivsel vara betydelsefull. Men till skillnad från social instrumentalism där social utveckling utgör själva målet ligger fokus här i stället på ekonomisk lönsamhet och regional tillväxt. Även regeringens poängtering av samverkan menar vi leder tankarna till kulturen som ekonomiskt instrument.

4.6. Det internationella perspektivet i kulturpolitiken

Här behandlas kulturpolitik ur ett internationellt perspektiv. Det rör sig om kulturutbyten över landsgränserna men även om att genom den statliga kulturpolitiken försöka påverka överstatliga organ som till exempel EU.

Kulturpolitiken ska främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan

Det internationella utbytet ger nödvändiga impulser till Sverige och svenskt kulturliv. Bland annat till följd av den informationstekniska utvecklingen, en ökad migration och ett ökat resande har människornas internationella kontaktytor breddats under de senaste decennierna. Internationell kulturverksamhet måste därför vara en integrerad del av den nationella kulturpolitiken.¹⁸⁹

Internationellt samarbete måste enligt regeringen vara en del av den nationella kulturpolitiken och man anser att det är viktigt att det finns en ömsesidighet i kulturutbytet. ”Lika viktigt som det är att svensk kultur kan nå utanför landets gränser, är det att vi är öppna för impulser från andra länder.”¹⁹⁰ Argumenten för detta anser vi i huvudsak är ekonomiska. Regeringen menar att kulturlivet vitaliseras genom internationalisering på så vis att både publik och kulturutövare kan låta sig inspireras av nya kunskaper och perspektiv. Det betonas också att det är ”angeläget att det finns internationella kulturmötesplatser i Sverige som är attraktiva för såväl publik som kulturskapare.”¹⁹¹ Publiken framhålls och vi menar att målgruppen i huvudsak utgörs av individen som ekonomiskt väsen, det vill säga som konsument av kultur. Attraktiva arenor ska locka publik inom landet men också vara intressanta på en internationell marknad. Konsekvensen av detta är i förlängningen att kulturen på så vis används som ett instrument för ekonomisk utveckling. Kvalitet och konstnärligt oberoende anses utgöra utgångspunkter för det internationella kulturutbytet som även ska präglas av ömsesidighet och långsiktighet.¹⁹² Detta gör att även kvalitativ instrumentalism är synlig.

Regeringen belyser, med några exempel, internationell kulturell utbytesverksamhet. Ett sådant exempel är Iaspis¹⁹³ som utifrån konstnärernas egna nätverk skapat internationella relationer vilket lett till positiva samarbeten. Detta har gagnat bildkonstens utveckling i landet och resulterat i att svenska konstnärer i större utsträckning anlitas på den internationella marknaden. Regeringen menar att kulturlivets egna förmåga, såsom nätverk, ska användas för fortsatt utveckling av internationellt samarbete och strategin bör spridas till fler konstområden.¹⁹⁴ Här finner vi tydliga exempel på kvalitetsargument. Genom bildkonstens utveckling fortskrider kulturarvsbygget och att det nya svenska kulturarvet når utanför landets gränser framstår som eftersträvänsvärt. Möjligen kan vi också se ekonomiska argument bakom Iaspis då det rör sig om en internationell konstmarknad som genom vidgade kontaktnät gynnar svenska kulturskapare.

Landets många nationella arenor kan användas för internationella gästspel. Detta menar regeringen ”ger dessa scener nya impulser till det svenska kulturlivet och bidrar till att

¹⁸⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 30

¹⁹⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 31

¹⁹¹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 31

¹⁹² *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 31

¹⁹³ International Artists Studio Program in Sweden

¹⁹⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 82

öka mångfalden”¹⁹⁵. Återigen är det kvalitetsargument och ekonomiska argument som framträder när regeringen tar upp det internationella kulturutbytet. Arenor med ett spännande kulturutbud ska locka publik men underförstått, menar vi, handlar det om den professionella kulturen.

Samverkan över politikområden är betydelsefullt för kulturens internationalisering, inte minst samverkan mellan kultur- och utrikespolitiken. Som exempel på ett område som i hög grad skulle vara betjänt av ett sådant samarbete nämner regeringen de kulturella näringarna.¹⁹⁶ Exakt vad som avses med kulturella näringar och på vilket sätt kulturpolitiken ska främja dessa framgår inte. Men genom att framhålla deras betydelse menar vi att regeringen söker legitimitet i ekonomisk instrumentalism. Genom bättre samverkan mellan kultur och näringsliv kan kulturen komma att bidra till ekonomisk utveckling. Här utgörs målgruppen av individen som ekonomiskt väsen och det kan till exempel röra sig om entreprenörer bland kulturskaparna eller om kulturkonsumenter. Men målgruppen kan även vara företagare utanför kulturområdet, till exempel hotellägare och affärsinnehavare. Samverkan kan också ha andra mål, såsom främjandet av demokrati, och som exempel nämner regeringen ”Statens kulturråds stöd till nätverk för hotade och fängslade författare.”¹⁹⁷ Här ska kultur stödjas för att bidra till upplysning och samhällsengagemang och engagemanget går här utanför det egna landets gränser.

Sveriges insatser och påverkan inom EU är viktig menar regeringen och en högt prioriterad målgrupp är barn och unga.

Ett långsiktigt mål är att genom aktivt arbete gentemot Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och inom rådet föra in barn- och ungdomsperspektivet i kommande revidering av de samarbetsprogram som finns inom de kultur- och audiovisuella områdena. Detta är ett arbete som berör flera andra samhällsområden som utbildnings- och ungdomspolitik.¹⁹⁸

Ett barn- och ungdomsperspektiv understryks och genom att peka ut denna målgrupp som angelägen kan vi se att det finns skäl att framhålla social instrumentalism. Kanske finns det en förhoppning om att ett barn- och ungdomsperspektiv i detta sammanhang ska stärka gruppens trivsel och skapa en känsla av samhörighet med samhället i övrigt. Även mångfaldsfrågan lyfts fram som väsentlig för det internationella kulturarbetet och där spelar Unescos konvention en viktig roll.

Konventionen, som det grundläggande normativa instrumentet det är, har en betydelsefull roll att spela för ett ökat internationellt kulturutbyte och en ökad kulturell mångfald. Konventionen kan fungera som ett aktivt instrument inom såväl den nationella kulturpolitiken, där den kan anslutas till befintliga mål, som i de internationella sammanhang där Sverige agerar för demokrati och yttrandefrihet.¹⁹⁹

Begrepp som demokrati och yttrandefrihet talar sitt tydliga språk. Här står de demokratiska argumenten i klartext.

Också världskulturarvet och barns och ungdomars intresse för detta är prioriterade frågor för Sverige och insatserna för Unescos konvention om skydd för världens natur och

¹⁹⁵ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 83

¹⁹⁶ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 83

¹⁹⁷ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 83

¹⁹⁸ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 84

¹⁹⁹ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 84

kulturarv har förstärkts.²⁰⁰ Åter är det barn och unga som grupp som lyfts ut. I detta fall är det världskulturarvet och inte det nationella kulturarvet som de unga ska uppmärksammas på. Vi menar att detta kan vara en hänvisning till social instrumentalism där det handlar om att bygga upp gemensamma referensramar för individerna som sociala väsen.

Konklusion

Internationellt samarbete ska enligt regeringen vara en del av den nationella kulturpolitiken. Kvalitet och konstnärligt oberoende ska utgöra utgångspunkter för det internationella kulturutbytet. Kvalitativ instrumentalism är således tydlig i regeringens resonemang kring det internationella samarbetet som vi ser det.

Regeringen menar att kulturlivet vitaliseras genom internationalisering på så vis att både publik och kulturutövare kan låta sig inspireras av nya kunskaper och perspektiv. Attraktiva arenor med ett spännande kulturutbud ska locka publik inom landet men också vara intressanta på den internationella marknaden. Argumenten är här i huvudsak ekonomiska. Även då det gäller kulturens internationalisering betonas vikten av samverkan över politikområden. Inte minst anses samverkan mellan kultur- och utrikespolitiken vara betydelsefull. Som exempel på ett område som i hög grad skulle vara betjänt av ett sådant samarbete nämner regeringen de kulturella näringarna. Genom bättre samverkan mellan kultur och näringsliv kan kulturen komma att bidra till ekonomisk utveckling. Här utgörs målgruppen av individen som ekonomiskt väsen och det kan till exempel röra sig om entreprenörer bland kulturskaparna eller om kulturkonsumenter. Men målgruppen kan även vara näringsidkare utanför kulturområdet.

Även samverkan mellan kulturskapare inom olika områden är önskvärd, menar regeringen. Här kan kulturskaparnas egna nätverk användas för internationellt kulturutbyte. Positiva samarbeten kan på så vis komma till stånd. Man anser att detta kan bidra till en gynnsam konstnärlig utveckling. Här finner vi tydliga exempel på kvalitetsargument. Genom kulturens utveckling fortskrider kulturarvsbygget och att det nya svenska kulturarvet når utanför landets gränser framstår som eftersträvansvärt. Möjligen kan vi också se ekonomiska argument bakom samverkan då detta förväntas leda till att utvidga kulturskaparnas marknad.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp för Sveriges EU-arbete. Ett barn- och ungdomsperspektiv anses vara av stor vikt i detta arbete och vi menar att det kan finnas skäl att framhålla sociala instrumentalism. Kanske finns det en förhoppning om att detta ska stärka gruppens känsla av samhörighet med samhället i övrigt. Också de ungas intresse för världskulturarvet tas upp. Vi menar att detta möjligen är en antydning om social instrumentalism.

Mångfaldsfrågan lyfts fram som väsentlig för det internationella kulturarbetet och där spelar Unescos konvention en viktig roll. I detta sammanhang framhålls argument för demokrati och yttrandefrihet.

²⁰⁰ *Tid för kultur* 2009/10:3, s. 84

5. Slutsatser

Här besvarar vi våra frågeställningar och redogör för de slutsatser som vi kan dra utifrån vårt resultat. I analysresultatet har vi redogjort grundligt för de former av instrumentalism, instrumentell kulturpolitik och typ av argument som kommer till uttryck i vårt material. Här är vår avsikt att framför allt lyfta fram de former av instrumentell kulturpolitik och den typ av argument som framträder tydligast och får mest utrymme i *Tid för kultur*. Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att ge en bild av hur regeringen söker legitimitet för kulturpolitiken såsom den framställs i propositionen *Tid för kultur*.

Vi åskådliggör syftet med hjälp av följande frågeställningar:

- Vilka former av instrumentell kulturpolitik kommer till uttryck i *Tid för kultur*?
- Vilken typ av argument används i *Tid för kultur* för att motivera kulturpolitiken?

Vi besvarar båda våra frågeställningar tillsammans eftersom vi tycker att det faller sig naturligt.

Vi kan konstatera att argument för samtliga former av instrumentell kulturpolitik förekommer i *Tid för kultur*. Dock uppträder de i olika hög utsträckning och inom olika områden. På så sätt kan vi urskilja vissa mönster.

Argumentation kring kulturens roll i samhällsutvecklingen ges mycket stort utrymme i *Tid för kultur* och domineras med stor tydlighet av ekonomisk instrumentalism. Regeringen menar att kulturlivet och kulturpolitiken ska samarbeta med andra samhällsområden i mycket högre utsträckning. Överhuvudtaget betonas samverkan genomgående vilket enligt vår mening ofta är uttryck för ekonomisk instrumentalism. Det handlar till exempel om ekonomiska argument i form av ökad tillväxt och sysselsättning. Argument kring samarbete mellan kultursektorn och hälso- och sjukvården finns dock i social instrumentalism. Detsamma gäller då kulturpolitik i relation till civilsamhället behandlas men då används även demokratiska argument eftersom civilsamhällets verksamheter också kan sägas bidra till samhällsengagemang. Även om alltså social och demokratisk instrumentalism kommer till uttryck är det uppenbart att kulturpolitik som har med samhällsutvecklingen att göra framför allt söker legitimitet med hjälp av ekonomiska argument.

När villkor för konstnärligt skapande tas upp i propositionen ligger argumentationen till viss del i kvalitativ instrumentalism. Det ska ges förutsättningar för produktion av högkvalitativ kultur och genom tillgång till denna ska den enskilde berikas. Men till största del finns argumenten i ekonomisk instrumentalism. Betydelsen av kulturella näringar och nya publikgrupper framhålls. Samarbeten främjas även här och vi kan se att kulturen förväntas berika skilda samhällsområden. Vi menar att det främsta syftet med kulturpolitiken är att vitalisera regionernas kulturliv och genom detta även bidra till regional tillväxt. Legitimitet söks främst i ekonomisk instrumentalism.

När regeringen uttalar sig om kulturarvets betydelse och funktion finns argumenten till största del i social och demokratisk instrumentalism; kulturarvet ska engagera och formas av alla. Men då kulturpolitiken blir mer konkret är det främst kvalitativa argument som kommer till uttryck. Exempel på detta är att samtidskonsten i högre utsträckning

ska finnas på regional nivå, att operakonsten lyfts fram som betydelsefull och att god konst ska finnas i den offentliga miljön. Detta menar vi är argument som hör till kvalitativ instrumentalism. När kulturarvet i form av våra kulturmiljöer behandlas kommer även ekonomisk instrumentalism till uttryck. Väl omhändertagna kulturmiljöer kan i förlängningen resultera i nya verksamheter vilket i huvudsak kan sägas utgöra ekonomiska argument. I huvudsak anser vi att regeringen söker legitimitet i kvalitativ respektive ekonomisk instrumentalism när kulturarvet behandlas.

När regeringen berör det internationella samarbetet inom kulturpolitiken används i stor utsträckning kvalitativa argument. Vikten av kvalitet och konstnärligt oberoende lyfts fram. Så även samarbete mellan kulturskapare vilket anses kunna leda till konstnärlig utveckling vilket är uttryck för kvalitativ instrumentalism. I förlängningen kan det bidra till att det nya kulturarvet sprids i högre utsträckning utanför Sverige. Även ekonomisk instrumentalism kommer till uttryck i det internationella perspektivet. Ett kulturliv som stimuleras genom internationell samverkan. Ett intressant kulturutbud och attraktiva kulturarenor ska både dra till sig publik inom landet men också vara intressanta på en internationell marknad. Argumenten är här alltså i huvudsak ekonomiska. Vikten av samverkan mellan olika politikområden betonas genomgående i *Tid för kultur*, så även då det gäller kulturens internationalisering. Bland annat lyfts de kulturella näringarna fram vilket är uttryck för ekonomisk instrumentalism. Även ett barn- och ungdomsperspektiv finns när det internationella samarbetet tas upp. Här är det framför allt sociala argument som kommer till uttryck. Även demokratisk instrumentalism finns i viss utsträckning i det internationella perspektivet. Det handlar då om att frågan om mångfald betonas för det internationella kulturarbetet och då framför allt i form av demokratiska argument. I huvudsak menar vi att regeringen vad gäller det internationella perspektivet i kulturpolitiken framför allt söker legitimitet i kvalitativ respektive ekonomisk instrumentalism.

Kulturpolitik som riktar sig till barn och unga får stort utrymme i *Tid för kultur*. Här betonas vikten av kreativitet, eget skapande och deltagande både för de unga själva och som betydelsefullt för samhället i stort. Här finns till stor del sociala argument och syftet med att stödja kultur är att det ska bidra till social utveckling och integration. Minst lika starkt framträder demokratiska argument. Kunskap om kulturarvet, som annars är centralt i kvalitativ instrumentalism, likställs här med samhällskunskap och förväntas bidra till att utveckla ett kritiskt tänkande. Vi menar att kulturarvet på så sätt kan sägas betraktas ur ett demokratiskt perspektiv. Genom kulturverksamhet i skolan hoppas regeringen bland annat att de unga ska utveckla självkritik och ökat ansvarstagande. Som argument framhåller regeringen också att de unga genom kulturen ges de förutsättningar som de behöver i framtiden. Här riktar sig alltså kulturpolitiken till de unga som samhällsmedborgare med förhoppningen att kultur ska hjälpa till att utveckla barnen till omdömesgilla medborgare i samhället. Här kommer demokratisk instrumentalism till uttryck. Även kvalitativa argument förekommer på så vis att den professionella kulturens betydelse för barnen betonas. De unga tar plats i en nationell gemenskap och vi ser alltså även kvalitativ instrumentalism. Ekonomiska argument är inte synliga i särskilt hög utsträckning när kulturpolitiken vänder sig till barn och unga. Ytterligare en så kallad specifik grupp är personer med funktionsnedsättning. Här kommer framför allt social och demokratisk instrumentalism till uttryck. Delaktighet och jämställdhet betonas. Även när det gäller människor med annan kulturell bakgrund används huvudsakligen sociala argument för kulturpolitiken. Detta gäller också när de nationella minoriteterna behandlas i propositionen. Det är då främst argument ur social och demokratisk instrumentalism som används. Regeringen strävar efter att genom kulturpolitiska insatser

minska etniska och kulturella splittringar och söker alltså framför allt legitimitet med hjälp av sociala och demokratiska argument.

När kulturpolitik som berör allas delaktighet i kulturlivet behandlas i propositionen förekommer alla former av instrumentalism. Dock överväger kvalitativa argument. Kultur ska stödjas för att bidra till att bilda den enskilda individen som ska ges möjlighet att ta del av kulturupplevelser av hög kvalitet inom alla områden. Kulturarvet betonas och ett gemensamt kulturarv kan bidra till att utveckla en nationell gemenskap. När det gäller kulturpolitik som fokuserar på allas möjlighet till delaktighet söker regeringen alltså legitimitet framför allt med hjälp av kvalitativa argument.

6. Diskussion

Genom att betrakta kulturpolitik som ett politiskt instrument har vi fått en uppfattning om på vilket sätt regeringen vill använda kulturpolitiken i samhället. På så sätt har vi även fått en bild av hur regeringen söker legitimitet för kulturpolitiken. I detta kapitel för vi en diskussion kring resultatet där vi även låter en del av de kulturpolitiska forskare som vi presenterat i vår bakgrund komma till tals.

Resonemang kring kulturens roll i samhällsutvecklingen ges, som vi redan poängterat, mycket stort utrymme i *Tid för kultur* och en bärande tanke är alltså att kulturlivet och kulturpolitiken i mycket större omfattning än förut ska samarbeta med andra samhällsområden. Detta tror regeringen ska bidra till att vitalisera kulturlivet runt om i landet och sätta fart på den regionala utvecklingen. I 1996 års proposition saknade Nilsson en diskussion kring kulturpolitikens samspel med andra politikområden.²⁰¹ Denna diskussion finns emellertid i stor omfattning i den nya kulturpropositionen. Vi kan se att regeringen dels för en diskussion kring olika former för samarbeten och att det även finns vissa konkreta förslag för olika typer av strategier. Den nya modellen för fördelning av statligt kulturstöd till kulturverksamhet på den regionala och kommunala nivån är exempel på en sådan strategi. Här söker regeringen på ett tydligt sätt legitimitet i ekonomisk instrumentalism.

Mikael Franzén tar upp för vår studie intressanta iakttagelser kring regionernas allt viktigare roll inom kulturpolitiken. I takt med globalisering och nationalstatens svagare politiska ställning, speciellt inom finans- och socialpolitik, har regionerna fått allt större betydelse enligt Franzén. Genom att satsa på kulturpolitik där politikerna fortfarande besitter makt kan de via kulturpolitiken även bedriva regionalpolitik och socialpolitik. Kulturpolitiken hämtar på detta sätt sin legitimitet från flera olika politikområden.²⁰² Detta är tydligt i den nya kulturpolitiken där regional utveckling spelar en så viktig roll. Vi tror att detta är ett bra exempel på att kulturpolitiken faktiskt har hunnit i kapp samhället, åtminstone i detta avseende, och anpassat sig efter de nya spelregler som globaliseringen för med sig.

Inom regionalpolitiken är det inte ovanligt att använda kulturella och kreativa näringar för att profilera sin region.²⁰³ Som vi har kunnat se i *Tid för kultur* kommer den nya statliga kulturpolitiken förbättra förutsättningarna för dessa näringar. Även detta kan då komma att bli ett sätt att bedriva regionalpolitik på statlig nivå. Åter motiveras den nya politiken med ekonomiska argument. När villkor för konstnärligt skapande behandlas i propositionen ligger argumentationen delvis i kvalitativ instrumentalism. Det handlar om att skapa förutsättningar för att kultur av hög kvalitet ska kunna produceras. Men till största del hittar vi också här argument för ekonomisk utveckling. Kulturskapare ska även i framtiden stödjas ekonomiskt men utgångspunkten för den nya kulturpolitiken är att de ska kunna försörja sig på sin yrkesutövning. Detta ska delvis ske genom samarbeten av olika slag, till exempel med näringslivet, och regeringen betonar kulturskaparnas betydelse för de kreativa näringarnas utveckling. Nielsén anser att det finns en risk att satsningar på de kreativa näringarna sker på bekostnad av det konstnärliga och långsiktiga.²⁰⁴ Även då det gäller kulturens internationalisering betonas vikten av samverkan

²⁰¹ Nilsson 2003, s. 248

²⁰² Franzén 2008, s. 177f

²⁰³ Nielsén 2008, s. 92

²⁰⁴ Nielsén 2008, s. 94f

över politikområden i *Tid för kultur*. Inte minst anses samverkan mellan kulturpolitiken och utrikespolitiken vara betydelsefull. Som exempel på ett område som i hög grad skulle vara betjänt av ett sådant samarbete nämner man de kulturella näringarna. Nielsén betonar att det kan finnas en fara om förväntningarna på de kreativa näringarnas förmåga att ge ekonomisk tillväxt blir för stora. Om förväntningarna inte infrias finns det en risk att kulturen får stå tillbaka för ekonomiska prioriteringar.²⁰⁵ Vi kan se att den nya statliga kulturpolitiken på många sätt och inom många områden söker legitimitet i ekonomisk instrumentalism.

Redan i 1996 års kulturpolitiska mål kunde Nilsson se en uppmjukning av målet om att motverka kommersialismens negativa verkningar.²⁰⁶ Nu har målet helt tagits bort. Även om regeringen anser att de kulturpolitiska åtgärder som vidtas för att främja konstnärlig mångfald är tillräckliga menar vi att den kommersiella kulturen får en framflyttad position i kulturlivet och i kulturpolitiken. Detta kan komma att få konsekvenser för kulturskaparna som med den nya statliga kulturpolitiken i större utsträckning troligtvis får konkurrera på den öppna marknaden. Detta kan betraktas som ett sätt för regeringen att indirekt påverka kulturpolitiken i ekonomisk riktning.

Att civilsamhällets roll har stor betydelse för kulturlivet betonas på många håll, så även i *Tid för kultur*. Civilsamhällets roll i förhållande till kulturpolitiken har också förändrats över tid. Från att tillsammans med staten ha utgjort något slags motkraft till de kommersiella krafterna²⁰⁷ kan vi i den nya kulturpolitiken se att denna roll är förändrad. Målet om att motverka kommersialismens negativa verkningar är som sagt borttaget och civilsamhället ses mer som en resurs och samarbetspartner i den nya politiken. Förändringen kan ha att göra med den kommunala omfördelning av ansvar som ägde rum under 1990-talet. Viirman och Johannisson menar att syftet till denna omläggning ursprungligen var ekonomisk. Men så småningom insåg politikerna att det fanns andra fördelar med att tillvarata föreningarnas engagemang; bland annat en förhöjning av verksamhetens kvalitet.²⁰⁸ Den uppfattningen verkar vara gällande även i den nya kulturpropositionen där civilsamhället påstås ha stor betydelse för kulturlivets vitalitet.

Barn och unga är, som vi tidigare tagit upp, en viktig målgrupp för kulturpolitiken. Och även om det i första hand är kultur av hög kvalitet som ska komma de unga till del så är det till övervägande del sociala och demokratiska argument som används då den statliga kulturpolitiken motiveras. Kultur ska, som vi ser det, i första hand stödjas för att bidra till att de unga socialiseras och utvecklas till upplysta och demokratiska samhällsmedborgare. De unga beskrivs i *Tid för kultur* också som kreatörer och kulturproducenter i förhållande till ny teknik och regeringen menar att det är viktigt att ta tillvara denna kreativitet och kunskap. Med den tyngdpunkt som läggs vid ungdomarnas kreativitet kan vi möjligen också se argument för ekonomisk instrumentalism där nyskapande och kreativitet betraktas som viktiga element för samhällsutvecklingen. Kanske är det framtidens nya entreprenörer som ska skolas via kulturpolitiken. Entreprenörskap kan med all säkerhet föra mycket gott med sig men ibland kan det gå till överdrift, menar Köping, Lantz och Stenström och hänvisar till Stockholms läns landsting som föreslagit att entreprenörskap ska ingå i skolundervisningen: ”Kunskap om entreprenörskap och krea-

²⁰⁵ Nielsén 2008, s. 94f

²⁰⁶ Nilsson 2003, s. 264

²⁰⁷ Bjurström 2008, s. 81

²⁰⁸ Viirman & Johannisson 2008, s. 19

tivitet bör genomsyra hela utbildningssystemet och vara en integrerad del i undervisningen.”²⁰⁹

När det gäller de ungas förhållande till den etablerade kulturen menar Henrik Karlsson, docent i musikvetenskap vid Göteborgs universitet, att det råder ett dilemma. I artikeln ”Silverhavet eller det gåtfulla folket – Kulturinstitutionerna och publiken” diskuterar han detta. Han poängterar att ungdomar är stora konsumenter och producenter av kultur men ofta väljer sina egna vägar till kulturupplevelser framför kulturinstitutionernas utbud. Med sjunkande besökssiffror för både museer, konserthus och teatrar är detta något att fundera över. Karlsson menar att vi måste skaffa oss mer kunskap om ungdomars behov och önskemål för att bättre kunna möta dessa grupper i framtiden.²¹⁰ Kanske är det denna insikt vi kan ana i regeringens kulturpolitik där de vill ta tillvara de ungas kunskaper och införa barnperspektiv i kulturinstitutionernas verksamhet. Vill man kanske på så sätt säkerställa den kulturella återväxten?

Enligt regeringen är kulturarvet en angelägen fråga för kulturpolitiken. När man uttalar sig om kulturarvet menar vi att detta sker i ordalag som hör hemma i social och demokratisk instrumentalism. Man anser att kulturarvet ska bevaras och tillgängliggöras men också i högre grad engagera medborgarna. Iögonfallande är den kraft som läggs på att argumentera för att göra kulturarvet till en angelägenhet för alla. Alla ges rätt att forma kulturarvet som inte minst ska utmärkas av kulturell mångfald. Kulturpolitiken ska även motverka att människor känner sig exkluderade på grund av exempelvis sin bakgrund. Men när det kommer till mer konkreta kulturarvsfrågor är det, menar vi, i första hand argument i kvalitativ instrumentalism som används. Kulturarvet ska framför allt bevaras och tillgängliggöras. Det kulturarv som ska tillgängliggöras är som vi ser det främst det traditionella och det så kallade finkulturella där betoning ligger på hög kvalitet. Trots den förändrade syn på mångkultur och kulturarv som enligt Harding kunde urskiljas i propositionen 1996 var utgångspunkten för kulturpolitik som rörde det konstnärliga området fortfarande universella värden och god kvalitet.²¹¹ Är det möjligen fortfarande så?

Som vi redan påpekat förespråkas samverkan i den nya statliga kulturpolitiken. Detta motiveras som vi ser det främst med ekonomiska argument. Även samarbete mellan sjukvården och kultursektorn uppmuntras i *Tid för kultur*. Roger Qvarsell, idéhistoriker och professor vid Linköpings Universitet, skriver i artikeln ”Blir man frisk av kultur?” att forskning om sambandet mellan kultur och hälsa kan utgöra ”ett bidrag till argumentationen för kulturens och kulturpolitikens nytta.”²¹² En förändrad syn på ohälsans orsaker, som nu främst söks i exempelvis livsstil och sociala nätverk, kan gynna kulturpolitiken, menar han. Om det går att bevisa att människor faktiskt blir friskare av kulturkonsumtion kan kulturpolitiken räkna med rejäl höjning av kulturbudgeten, skriver Qvarsell. Som vi ser det är kultur som hälsofrämjande åtgärd främst att betrakta som ett användande av kultur som verktyg för social utveckling och integration. Inom social instrumentalism finns en strävan att med kulturen som redskap bidra till att höja samhällsmedborgarnas livskvalitet och hälsa. Samtidigt kan vi med utgångspunkt i Qvarsells artikel även se att det kanske kan ligga ekonomiska argument bakom denna kulturpolitik.

²⁰⁹ Köping, Lantz och Stenström 2008, s. 89

²¹⁰ Karlsson 2008, s. 65

²¹¹ Harding 2008, s. 33

²¹² Qvarsell 2008, s. 163

Vad som anses vara legitimt förändras över tid och skiljer sig åt bland annat beroende på sammanhang och samhälle. Legitimiteten har också sin grund i vilka intressen som anses angelägna att försvara vilket är viktigt att ha i åtanke vid legitimitetsdiskussioner. Är det verkligen samhällsintressen eller är det något annat som ligger bakom argumenten?²¹³ Vi har kunnat konstatera att regeringen till stora delar söker legitimitet i ekonomisk instrumentalism. Detta gäller kulturpolitik i förhållande till samhällsutvecklingen men också för villkoren för konstnärligt skapande och i kulturpolitik ur ett internationellt perspektiv. Vi tolkar detta som att ekonomisk tillväxt är det riktigt stora i den nya kulturpolitiken. Frågan är då bara om det är kulturen som är vinnare i denna kamp om det kulturpolitiska intresset!

²¹³ Vestheim 2003, s. 273f

7. Metoddiskussion

I analysen av *Tid för kultur* har vi utgått ifrån Geir Vestheims teori om att all kulturpolitik är instrumentell. Vi har använt Vestheims idealtypsmodell över olika sätt att argumentera för kulturpolitik och utformat en modifierad analysmodell. Idealtyperna har hjälpt oss att systematisera och strukturera vårt ganska omfattande material. Dock har vi upplevt en del svårigheter som rör hur idealtyperna är konstruerade. Dels gäller det idealtyperna för social och demokratisk instrumentalism. Eftersom dessa till vissa delar överlappar varandra har det stundtals varit svårt att avgöra till vilken idealtyp ett argument hör. I de fall då detta har varit aktuellt har vi placerat argumentet där vi ansett att det till största delen hör hemma.

Idealtyper är teoretiska tankekonstruktioner som inte direkt kan överföras till verkligheten vilket vi erfarit under analysens gång. I *Tid för kultur* skrivs återkommande om nyskapande kultur och kreativitet vilket enligt vår modell tillhör idealtypen för ekonomisk instrumentalism. Till största del anser vi att detta stämmer väl överens med hur verkligheten ser ut men kulturpolitik för att främja kreativitet och nyskapande kultur har kanske inte med nödvändighet alltid enbart ekonomiska motiv.

Vid en textanalys är det viktigt att reflektera över huruvida materialet har varit klart och tydligt. Vi menar att så inte har varit fallet i vår studie. Vi uppfattar att *Tid för kultur* på många sätt är otydligt formulerad och på så sätt komplicerad att tolka. Som exempel kan nämnas ordet mångfald som förekommer flitigt i propositionen. Mångfald kan ha många olika innebörder men det tydliggörs inte i *Tid för kultur* vad regeringen lägger för innebörd i ordet i de olika sammanhang det förekommer. Detta har varit problematiskt vid analysen. Vi har läst texten flera gånger vilket ibland har inneburit att vår tolkning har ändrats efterhand. På detta sätt menar vi att vi har stärkt studiens reliabilitet. Med hjälp av att hänvisa till citat och referat har vi försökt att underbygga vår tolkning i så hög utsträckning som möjligt, vilket även det stärker vår undersöknings reliabilitet.

Slutligen vill vi återknyta till Bryman som utgår från fyra aspekter av begreppet trovärdighet för att bedöma hur pass väl genomförd en kvalitativ undersökning kan sägas vara. Först och främst tillförlitlighet som handlar om hur troliga eller sannolika resultaten är. Här menar vi att vårt resultat har en hög tillförlitlighet på så vis att vi försökt genomföra och beskriva analysprocessen så noggrant som möjligt. Överförbarheten rör huruvida resultaten kan tillämpas i andra kontexter vilket vi anser att de bör kunna göra i vårt fall. Den tredje aspekten är pålitlighet som handlar om att liknande resultat ska uppnås vid ett annat tillfälle. Vi har strävat efter att så detaljerat som möjligt redogöra för analysens tillvägagångssätt och menar därför att pålitligheten bör vara god. Den sista aspekten är konfirmering som berör om forskaren haft kontroll över sina värderingar så att inte resultatet påverkas. Eftersom vi lagt oss vinn om att vara medvetna om vår egen förförståelse och inte styra analysresultatet i en viss förväntad riktning har vi strävat efter hög grad av konfirmering.

8. Sammanfattning

Denna uppsats fokuserar på statlig kulturpolitik och utgörs av en idéanalys av propositionen *Tid för kultur*.²¹⁴ Syftet är att få en bild av på vilket sätt regeringen söker legitimitet för den nya kulturpolitiken.

Det har inom det kulturpolitiska fältet sedan flera år efterfrågats en förnyelse av den statliga kulturpolitiken som, sedan den formulerades i början av 1970-talet, varit förhållandevis oförändrad. Kulturpolitiken har alltid haft funktionen av ett politiskt instrument i samhället och på så sätt använts i olika politiska syften. Dessa syften kan sägas ha skiftat över tid. Från början var målet med kulturpolitiken framför allt att bidra till människors bildning för att sedan understödja ökad jämlikhet och ökad kulturell delaktighet i samhället. I takt med att samhället har förändrats har alltså argumenten för att bedriva kulturpolitik skiftat och på så sätt även det sätt på vilket kulturpolitiken sökt legitimitet. Dock kan man säga att kulturpolitiken sedan ett antal år tillbaka söker ny legitimitet. Under senare år har kulturpolitiken till mångt och mycket motiverats med hjälp av ekonomiska argument och använts som ett verktyg för bland annat ökad turism och företagande.

En av uppsatsens utgångspunkter är att de samhällsförändringar som skett under senare år i form av bland annat ökad globalisering, ett mer mångkulturellt samhälle och ökad marknadsanpassning inneburit nya förutsättningar och utmaningar för kulturpolitiken. Inte minst gäller detta även förändrade ekonomiska premisser som inneburit nya villkor för kulturpolitiken.

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt utgörs av Geir Vestheims teori om att all kulturpolitik är instrumentell och att olika typer av argument ligger till grund för kulturpolitiken. Det övergripande syftet med uppsatsen är att få en bild av på vilket sätt regeringen söker legitimitet för den nya statliga kulturpolitiken såsom den framträder i *Tid för kultur*. Detta görs med hjälp av följande frågeställningar:

- Vilka former av instrumentell kulturpolitik kommer till uttryck i *Tid för kultur*?
- Vilken typ av argument används i *Tid för kultur* för att motivera kulturpolitiken?

Propositionen analyseras med hjälp av en idealtypsmodell över olika former av kulturpolitisk instrumentalism: kvalitativ instrumentalism, ekonomisk instrumentalism, social instrumentalism samt demokratisk instrumentalism.

Resultatet visar att samtliga former av instrumentell kulturpolitik och argument framträder i *Tid för kultur*. Dock kan vi konstatera att de olika formerna av instrumentalism kommer till uttryck i olika hög utsträckning i *Tid för kultur*. Den kulturpolitik som rör kulturens roll i samhällsutvecklingen får stort utrymme i propositionen. Här kommer de ekonomiska argumenten till uttryck i hög omfattning och legitimiteten söks på ett tydligt sätt med hjälp av ekonomisk instrumentalism. I kulturpolitiken som behandlar kulturskaparnas villkor förekommer till viss del kvalitativa argument men man söker även här framför allt legitimitet med hjälp av ekonomisk instrumentalism. Också i den kulturpolitik som har att göra med kulturarvet kommer framför allt kvalitativ och ekonomisk instrumentalism till uttryck. Detta gäller även det internationella perspektivet i

²¹⁴ *Tid för kultur* 2009/10:3

kulturpolitiken som domineras av kvalitativa och ekonomiska argument. I kulturpolitiken riktad mot specifika grupper framträder sociala, demokratiska och, när det gäller barn och unga, även kvalitativa argument. Ekonomiska argument saknas i stort sett helt. Vad gäller den kulturpolitik som fokuserar på allas möjlighet till delaktighet söker regeringen legitimitet framför allt med hjälp av kvalitativa argument.

Vi konstaterar att ekonomiska argument och ekonomisk instrumentalism får stort utrymme i den nya statliga kulturpolitiken såsom den framträder i *Tid för kultur*.

9. Litteratur- och källförteckning

Beckman, Ludvig (2005). *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus Förlag.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: Metod-bok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Blomgren, Roger (2008). Från hot till möjlighet – om kulturindustrin och kulturpolitiken. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Bjurström, Erling (2008). Kulturpolitik i globaliseringens tidevarv. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Bonassi, Sandra (2008). *Kultursponsring på bibliotek – En ideologikritisk analys av kulturpolitiska dokument*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2008:13.)

Bryder, Tom, Silander, Charlotte & Silander, Daniel (red.) (2004). *Svensk politik och den Europeiska unionen*. Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi.

Engberg, Jens (2004). Hvad är kulturpolitik? *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, nr 1, sid. 24-42

Franzén, Mikael (2002). Kultur som redskap – instrumentalism. I Baklien, Bergljot, Franzén, Mikael & Nyhagen Predelli, Line (red.) *Utvärdering av Stiftelsen framtidens kultur*. Uppsala: Stift. Framtidens kultur.

Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet*. Hedemora: Gidlunds förlag.

Frenander, Anders (2008). Kulturpolitikens ”långa våg”. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Habermas, Jürgen (1984). *Den rationella övertygelsen. En antologi om legitimitet, kris och politik*. Stockholm: Akademilitteratur.

Harding, Tobias (2008). En mångkulturell kulturpolitik? I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Hedbom, Jakob & Lindroos, Erik (2010). *Folkbiblioteket i den statliga kulturpolitiken: En ideologianalytisk studie av propositionen Tid för kultur*. Borås: Högskolan i Borås. (Kandidatuppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2010:26.)

Holm Johansson, Angelica (2005). *Kultur och marknad i svensk kulturpolitik under 1970- och 1990-talen: En kontextuell ideologianalytisk studie*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2005:23.)

Holmqvist, Veronica (2005). *Synen på litteratur i 1970-talets och 1990-talets svenska kulturpolitik – En idéanalytisk ansats*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2005:20.)

Häll, Karin (2003). *Kultursponsring och kulturfinansiering: En undersökning av diskursiv förändring i fyra statliga kulturpolitiska dokument*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2003:86.)

Johannisson, Jenny & Viirman, Ants (2008). Makten över kulturpolitiken. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Karlsson, Henrik (2008). Silverhavet eller Det gåtfulla folket?: Kulturinstitutionerna och publiken. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Kulturutredningen (2009). Stockholm: Fritze. (Statens offentliga utredningar (SOU), 2009:16).
Tillgänglig via: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11266/a/120332>

Köping, Ann-Sofie, Lantz, Jenny & Stenström, Emma (2008). Kulturens ekonomisering. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Mangset, Per (2001). Offentlig kulturpolitik i utakt? *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, nr 1, sid. 148-167

Nielsén, Tobias (2008). Kulturens ekonomi och kreativa näringar – drivkrafter och konsekvenser för kulturpolitiken. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Nilsson, Sven (2003). *Kulturens nya vägar: Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.

Nylöf, Göran (1996). Kultur som resurs i samhällsutvecklingen. I Lundberg, Kerstin & Svensson, Alvar (red.) *Kultur som resurs: om den lokala kulturpolitikens möjligheter*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.

Perleroth, Sara & Piekart, Alina (2002). *Den svenska kulturpolitikens ideologiska innehåll på 1990-talet*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2002:59.)

Qvarsell, Roger (2008). Blir man frisk av kultur? I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Skot-Hansen, Dorte (1999). Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik. *Nordisk Kulturpolitisk tidskrift*, nr 1, s. 7-27

Sörlin, Sverker (2003). *Kulturen i kunskapssamhället: Om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar*. Nora: Nya Doxa. (SISTER skrifter 6.)

Tid för kultur (2009). Stockholm: Regeringskansliet. (Regeringens proposition 2009/10:3).
Tillgänglig via: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11704/a/132104>

Vestheim, Geir (1997). Kulturpolitikk som praksis og forskingsfelt, *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, nr 1, s. 34-44

Vestheim, Geir (2003). Kulturpolitikk, demokrati og legitimitet. I Sörlin, Sverker, (red.) *Kulturen i kunskapssamhället: Om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar*. Nora: Nya Doxa. (SISTER skrifter 6). s. 255-281

Vestheim, Geir (2008). All kulturpolitikk er instrumentell. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory
Tillgänglig via: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Vår skapande mångfald: Rapport från Världskommissionen för kultur och utveckling. (1996). Stockholm: Svenska Uneskorådet

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Åhlberg, Lars-Olof (1995). Om kulturbegreppet. I Liss, Per-Erik & Petersson, Bo (red.) *Hälsosamma tankar: 11 filosofiska uppsatser tillägnade Lennart Nordenfelt*. Nora: Nya Doxa.